

Luceafărul

Săptăminal editat de Uniunea Scriitorilor din România

Serie nouă • miercuri 13 august 1990

29

Mai putem noi, oare, spera?

dați drumul unui om care are legate de picioare două ghiulele, spuneți-i „ești liber, aleargă” și cronometrați-l.

Dați drumul unui om care nu se are decît pe sine, spuneți-i „ești liber, aleargă” și cronometrați-l.

Inutil să vorbim despre timpul realizat de unul și despre cel realizat de altul. Inutil să spunem că mai toți alergătorii pe scurtul traseu al vieții noastre, noi toți cu alte cuvinte, sînt / sîntem înzestrați cu aspre greutăți.

Comuniștii, cei bine indoctrinați, însă, putem spune cu mare siguranță, au cele mai grele ghiulele, care nu sînt legate de picioarele lor, ci sînt, dacă vreți, încorporate, fac parte din însuși impulsul lor vital, rezultatul ogîndindu-se totuși la picioare, de unde și sintagma, care-i cam privește, „urîșul cu picioarele de lut”. Și atunci cum să aștepti de la ei, cit să aștepti din partea lor să te conducă pe drumul altor feluri de lumi, de exemplu prin libertate și democrație spre ceea ce ne tot promiteau, „o viață mai bună”, însă pe calea completei lipse de drepturi, prin umilinte de tot felul... ne amintim cu toții cum. Nu contestăm că și oameni cu gîndirea îngreunată de preceptele cinice ale lui Lenin pot avea o zvicnire spre altceva. Dar cam cît pot ei înainta într-acolo, cît poate să tină zvicnirea aceasta?

Ne mirăm doar în rare cazuri cînd un cunoscut mai vechi se arată susținător al politicii, falimentare deocamdată, a F.S.N.-ului, pentru că, în general, puteam prevedea cine va fi de partea aceea. Dintre oameni în general, dintre scriitori în special. Iar dacă avem vreo surpriză, ea nu este pentru că omul respectiv nu ar fi consecvent cu sine urmînd F.S.N.-ul, ci pentru că noi nu l-am scrutat, înainte, pe vremea „regretatului”, cu toată atenția. Prea rare sînt, cred, acum, după un nesfîrșit totalitarism — de 46 de ani,

iar nu de 25, cum ne strecoară din cînd în cînd chiar brava televiziune română — cazurile cînd persoane care nu au avut contacte mai mult sau mai puțin ascunse cu vechea putere, oameni care nu au profitat de pe urma / urmele ei, se raliază / se-nchină celei așa-zis noi, altfel adică numită.

Întrebare (fără legătură aparentă cu cele de mai sus și, mai ales, cu cele ce urmează, dar legată, totuși, de ele) de ce majoritatea simpatizanților „cîștinși” ai F.S.N., intelectuali de rasă, nu recunosc a fi de partea respectivă, arborînd cel mai adesea un ipocrit aer de „obiectivitate”, un anume fel de „obiectivitate” agresivă, recognoscibilă ca tendință mascată pro-F.S.N.?

Veți spune că mereu se găsesc români și de alte naționalități gata să profite de pe urma nu contează cărei puteri, nu contează cărei forțe aflate la conducerea țării. Și veți avea dreptate. Mereu apar oameni fără scrupule, oameni care vor să trăiască ei bine, în detrimentul celorlalți, și atît. Și, atîta vreme cît ei vor fi în prim planul vieții publice a vreunui stat, acel stat va fi bolnav de boala lor și-i va avea pe ei ca ghiulele și va înainta cu greutate, poticnindu-se, pe un drum pe care alte state ar putea să meargă mai repede și mai drept. Nesfîrșita luptă pentru putere și pentru menținerea ei, în locul zbererii pentru o reală dreptate socială, ea, este chiar cea mai grea ghiulea atîrnată de gîtul României în aceste zile. Ghiulea care, însă, nu este încă încorporată, nu e neapărat a noastră, așa că noi, cei din generația medie, putem spera în clipa (fie și îndepărtată, fie și făcînd parte din viața altora, viitori) cînd ea, greutatea-ghiuleaua, va fi lepădată acolo, chiar la intrarea pe calea regală a istoriei popoarelor și, statelor.

Însă, mai putem noi, oare, spera?

Nicolae Prelipceanu

petru dimitriu

INCOGNITO

pag. 8-9

CRONICĂ MONDENĂ

și cine vreți să mai coboare-acum în agora ?

corăbierilor le sunt potrivnici Dioscurii
clădirile încă mai fluieră-a cutremur
togi onorabile se sfișie-n pumnale-ascunse
pe șarm cu pietricele-n gură umblă retori
s-au deznodat sandalele unor statui și
un zvon adie dinspre Chios : Perșii Perșii

toți șobolanii care-au locuit în cașcaval
se plîng că reședința lor e vriaște

un prinț în boxă calpuzan de telegrame
zdrobește inima fecioarelor evlavioase

pe bulevardele centrale poți distinge
agilul mers pe virfuri al minciunilor
scuipați de ură se-nvîrtesc voios în aer
birfa de frate calomniile în tete-à-tete
și mindră-n urma lor Preasfînta Mare
Nerușinare — toate trec virtej spre piață

regii tarabelor de mai ridică prețurile
iar magistrații pun cucutele-n ibrice

Ștefan Augustin Doinaș

chenar

Cărtărescu

dintr-o dată, citindu-l acest (ce epitet neșerbetizat să-l găsești? tulburător? aspru? superb? de o fermecătoare tristețe?) articol din nr. 31 al „Contra-punctului”, mi-am dat seama, încă o dată, că nu e totul pierdut, că bătrina etică a acestui atît de blestemat și mîntulor sacrificiu, care este „actul literar”, supraviețuiește. Că atît de hărțuita himeră a bunei credințe n-a ajuns de tot himerică și că, din toate strategiile apărării, infailibilă rămîne, totuși, fuga înainte, cu pieptul deschis... către tine însuși! Mi-au năvălit dintr-o dată în amintire Mendebihul și timusul lui Egor, cu nu-ul său (la) infinit, scris de o copilărie în perpetuuă și sacră nedevinare, tot ludicul narcisic din poemele de amor, eul desfălat în lume ca un Purușă panliric, refuzul obstinat al inserierii și locuirea frenetică a egofiliei ca suprem refugiu. Unde să scapi, dacă nu înăuntrul tău? Mi-am adus aminte de răspunsul lui Cărtărescu la o anchetă cu „de ce scriu, în ce cred” (scriu despre mine, nu mai cred în mine, dacă am să mai scriu, am să scriu despre mine), amestec de Novalis, Dylan Thomas și Lennon și mi-am spus, o dată mai mult, că singura instanță în fața căreia merită să dai socoteală, singura care are dreptul să te țină captiv, să te provoace, să te osindească ori să te elibereze, ești tu însuți. Înghițind toate oglindile de dragul nisipului din sticlă și toate fotografiile, vitrinele, manechinele, simulacrele, de frica existenței lor impenetrabile, ucigătoare feeric. Mi-am adus, iarăși, aminte de imensele sfărșiri, trase din patru zări în jurul lui Labis, Nichita sau Preda, de această cruntă fixație care este scriitorul exponențial în ochii autorității mici și mari, oficială sau nevăzută. De eternul sadism al puterii de a miza la ruletă pe inocența marilor talente, de a le pingări prin înrămare și a le înhăma cu lauri la căruță, de a paria pe distrugerea sau pe gulliverizarea lor, de a le aștepta, cu tenace și otrăvită răbdare, destrămarea, capitularea sau dispariția. Mania dintotdeauna a politicului de a macula (din realism, nu-i așa?) solitudinea creatorului, mîmînd-o sau împingînd-o forțat în haznaua comună, din zi în zi mai furioasă cu cît rezistența se arată mai încăpățînată. Și am re-trăit într-o clipă tot ce se întîmplă cu bunacredință, cu îndoielile și debusolarea ei, de opt luni încoace, de cînd furia comună, această înspăimîntătoare voință de a aduce totul la același numitor, de a face pină și aerul — o apă și-un pămînt, matrițează cu barbară voluptate orice elan către simpla autonomie spirituală, caricînd ireversibil eul în numele unui „împreună” cu alură, adeseori, de sinucidere colectivă. Furia teribilă de a fi cu toții acolo sau cu toții aici, cultul monologului amenințător, nostalgia uniformei de dragul uniformului, înhumarea personalității la groapa comună, condamnarea apriorică a oricărei mișcări ne-ordonate. Între firescul lui „drept cine mă credeți?” și agresiv-procastianul „drept cine mă luați?” nu-l decît distanța dintre fanatism și profanare. Cum să-l pretinzi puterii să înțeleagă și, mai ales, să accepte un răspuns atît de pur și simplu la întrebarea „de ce scrieți?”, așa cum îl dădea Samuel Beckett: „bon qu'a ça”. Pentru „ei” e nimic și e de ne-concept, pentru el este totul. Rămînem aici și așa.

Dan C. Mihăilescu

prezentul continuă

Adio, Europa!

8. Un tineret educat pentru sacrificiul suprem

Propaganda a împins de-a lungul anilor tineretul nu spre viață, ci spre „sacrificiul suprem” în vederea realizării „visului de aur al omenirii”. Cultul muncii ca scop, nu ca mijloc, cultul voievozilor, al mormintelor, al refugiului în extazul strămoșesc daco-traco-iliric, al romantismului naționalist, a avut ca scop deturnarea energiilor proaspete de la receptivitatea critică față de prezent, refuzul de asumare a răspunderii politice, lipsind viața publică de consistență, împiedicînd crearea societății civile.

Iată că acest tineret a reușit să-și depășească toate complexele și dacă scenariștii și regizorii înlăturării lui Ceaușescu au crezut că astfel rezolvă drama românească, noua generație a înțeles esența criminală a sistemului. Faptul că Ceaușescu i-a numit „huligani” iar Iliescu „golani” nu denotă decît iritarea prilejuită de constatarea eșecului tuturor eforturilor de pervertire.

În aceste luni, ne e clar, foștii stăpîni ai țării — nu doar „nomenclatura” — ne-au demonstrat că în zecile de ani în care au asuprit România, cunosc toate modalitățile tactice de eliminare a adversarilor, în dauna obligațiilor ce le-ar fi revenit. Ele n-au constituit decît pretextul exploatării fără rușine a unei națiuni debusolate, în ciuda strădaniilor de a o prezenta altfel. Poporul român suferă și suferă din pricina noțiunii mistice de apreciere din partea clasei asupritoare.

Știința exploatării psihologice a maseilor, a valorilor sentimentale care acțio-

nează asupra lor, manifestată în aceste ultime luni, s-a afirmat atît de puternic, încît nu pot decît să fiu îngrijorat de viitorul țării conduse de FSN. Asemenea arsenal devastator este de sorginte totalitară. De altfel afirmația d-lui Iliescu făcută la 24 mai 1990, cum că la București e mai mult democrație decît la Londra — asta vizavi de piața Universității — ne aduce izbitor aminte de declarațiile emfactice ale lui Ceaușescu, anume că sistemul său era unic în lume, în orice caz cel mai democrat. Nu vreau să-l acuz de ceaușism pe dl. Iliescu, însă este dezarmant să constatăi incapacitatea d-sale de a se elibera de complexul ceaușist. Pot depune mărturie că dl. Ion Iliescu nu e ceaușist. Nu-l cunosc personal, îl știu însă din anul 1971. Atunci, după plenara din iulie, d-sa împreună cu Ilie Rădulescu a fost pedepsit de Ceaușescu pentru opoziția față de acele teze. Ba chiar mă simt solidar cu d-sa, deoarece în august eu i-am scris „secretarului general al partidului” un protest-demisie (e drept, eu eram doar un modest director de teatru de provincie, din Turda, mai exact) care m-a costat aproape 20 de ani. Și necazurile nu s-au isprăvit. Totuși, dl. Iliescu trebuie să accepte că ideile oricui trebuie preluate critic. Apoi să nu considere tineretul o valoare în sine, cum o făcuse în decembrie, și nici ca pe o categorie „turbulentă, adăpată, golănească”. Critica „erei Ceaușescu”, dacă lasă neatinsă structurile fundamentale care au îngăduit consolidarea „epocii de aur”, nu înseamnă altceva decît un defaz al vechii reale și o justificare a oportunistului. Întrucît cunosc pe mulți din anturajul președintelui, mă

primim

Stimate domnule Ulici,

● În numărul din 1 august al „Luceafărului” a apărut o recenzie la volumul „Malul Albastru” de Gellu Naum, semnată de junele dvs colaborator Horia Gârbea. Ca simplu cititor al revistei și, sporadic, eu insumi colaborator, vă pot spune că am rămas consternat de ușurința și suficiența cu care recenzentul a catadicsit să „comenteze” cartea dlui Naum. „Un clasic și un clasic și gata” — cu această formulă „sprintară” ce trebuia pesemne să(-și) atragă simpatia cititorilor și care revenea, ca un incredibil leitmotiv, pe parcursul recenziei de citeva rînduri, dl Gârbea se dezonora nu numai pe sine (ceea ce nu e atît de grav), dar dezonora însuși prestigiul revistei și statutul de cronică literară; mai mult, cronicile respective avînd menirea să recomande cărțile nou-apărute, un eve-

niment cum este „Malul Albastru” (apărut la 5 ani după „Zenobia”) se vedea expedit în citeva fraze, absolut lamentabil. „pe lingă” carte / „pe lingă” meseria de critic (scuza ce s-ar putea invoca, anume că o recenzie în extenso a volumului apăruse cu citva timp în urmă tot în „Luceafărul”, sub semnătura dlui Florin Manolescu, nu este a dlui Gârbea, ci a revistei!). Căci, dacă unui cronicar de carte nu i se poate cere neapărat empatia cu obiectul cronicii sale, în schimb adevărea la obiect este elementară, ea menținînd însuși statutul de profesionalism al unei asemenea întreprinderi — or, această adevărată lipsea din recenzie dlui Gârbea, din păcate „cu desăvîrșire”... A nu fi în stare să emiți măcar două fraze care să explice cititorului în ce anume un volum este interesant față de tonele de atîtea apariții inepte este (deja) o serioasă deficiență; a o mai „pigmenta” și cu o vorbărie paralelă și parazită lipsită de orice haz (!) de excepția, firește, a celui involuntar (!) devine o serioasă catastrofă...

3 august 1990

Cu (direct proporțională) amarăciune,

Alex Leo Șerban

Spectacol de reviste

● Ce mai face grupa mică de la „România Mare”?

Ce să facă și ea, merci-bine, veselie mare, giumbușlucuri și trai nineață. Nu și-au lipit domniile lor bărbite și fi-roasele musteți, nu s-au ridicat nevinoștii pe propriile picioruse fără de frica de-a li se mai vedea pantalonii cei scurți, nu s-au mai gratulat între dînsii chicotînd, strîmbîndu-și fețele și prefăcîndu-și-le de băieței serioși, adresîndu-se unul altuia cu „bă, dizidentule!”, bătîndu-se pe spate și nu numai atît, producîndu-și probele că, într-adevăr, dizidenți au fost, ce, s-au uitat vremurile în care înspăimîntătorul E. Barbu li ținea la respect și îi teroriza pe cei din Comitetul Central P.C.R. cu: copii ai durerii fiți mai bine cumînți, că acuși vi-l trimiț pe tovarășul Tudor și-l știți cum e apucatul, așa nu stie multe și odată vă sărută tîlpile și o să vă gidile degetuțele pin' o să crăpați cu toții de ris!?

Nu au luptat? Nu și-au bătut dînsii tobițele de 3 lei, nu au făcut premeditată versificație proastă („Erou al țării noastre, om bun și luminos / Acvila demnității în pieptul tău se zbate”) arunțînd, nu-i așa, că lucrurile stau complet vice-

îndolesc că aceștia li vor ajuta în realizarea promisiunilor pe care le face — sint convins, repet, bine intenționat.

9. Națiunea s-a fracționat dramatic în ianuarie 1990.

Dacă în decembrie a existat „consensul”, din ianuarie 1990 CFSN a reușit să „normalizeze” situația. Categoriile sociale au revenit la animozitățile anterioare. Că intelectualitatea a fost discreditată e grav, căci și muncitorii au nevoie de „intelligenție”. Dar și mai gravă e dezbinarea în interiorul categoriilor. Din păcate, o parte din intelectuali au căzut în cursă. Unul se mută în casa în care a locuit Petru Groza, altul acceptă ca independent să candideze pentru senat pe listele FSN, altul vizează postul lui Andrei Pleșu, „oameni de bine” sînt gata să suprimе gazetele în numele „bunului gust” — dar cine stabilește ce e valoare și ce nu decît competiția? Să nu insistăm. Să conchidem: „bate-voi păstorul și risipi-voi turma!” Manevra a reușit!

10. Fără iluzii

Există boli nevindecabile încă, SIDA, cancerul, bunăoară, dar și tuberculoza fusese cîndva boală fără leac. E de nădăjduit că și ceea ce e nevindecabil azi va fi vindecabil mîine. O singură boală e definitivă: prostia! E românul prost? Nu. Totuși, pentru a evita efectele, se cuvine să analizăm cauzele, nu-i așa?, deoarece noi am căzut la acest prim examen de democrație. Bun. Societatea civilă a murit, grație sistemului, dar trebuie să nu ne mințim și să acceptăm că și rezistența noastră a fost minimă, dacă nu chiar nulă. Se încearcă și scuza ignoranței, însă cine vrea să știe, află. Trebuie să recunoaștem că istoria aservirii spiritului în România e fără glorie. „Lupta” a fost înlesnită de desemnarea „tutelărilor” prin renunțarea la bazele etice în favoarea „concepției noi despre viață”, comodă, neprimejdioasă. Capitulara în fața unui stat puternic care prezintă propaganda drept ideologie, în fața terorismului instituționalizat, este explicabilă, de înțeles, dar nu și de ignorat. Societății românești i-a fost mai la îndemînă să se adapteze structurilor de mafie pentru că în toate categoriile există grupuri puternice de condiționare. Dacă am aduna numărul circumarilor, vînzătorilor, funcționarilor publici, militienilor, activiștilor, bișnițarilor, securiștilor, am descoperi că cifra este înspăimîntătoare prin puterea pe care o exercită, timorant, asupra celorlalți. Stăm la cozi, înghițim jignirile oficiale de la poșta, ne înșeală cei de la telefoane, mituim vînzătorii, neglijăm că ceasurile pierdute „înseamnă bani”, liniște și timp și pentru viața personală și votăm trandafirul. Dea cel de sus să fie bine. Dar, cu risul de a fi spînzurat de daco-traco-iliro-ceaușisti și alții, am să declar că în ultimii 50 de ani singură propoziția genială a Anei Blandiana exprimă tristul adevăr despre noi înșine: „Sîntem un popor vegetal”. Înțelept, generos, cum doriți, dar „vegetal”.

În asemenea condiții, ce-i rămîne de făcut minorității parlamentare? Citeva putine alternative: opoziție constructivă fără iluzii: majoritatea decide! Autodizolvarea, ca să ajungem de unde am plecat. Datul din coate pentru a intra într-o coaliție guvernamentală. Asta ar fi o greșeală. Trebuie să ne resemnăm încă o dată și să acceptăm verdictul electoratului, lăsîndu-i majorității ce i se cuvine. Sau, cum ar zice personajul lui Caragiale: „Bravos națiune! Halal să-ți fie!”

Viorel Știrbu

continuare „România Mare” pe care dînsii o vînd.

● Recorduri! În numai opt pagini, numărul 10 al ROMÂNIEI MARI (săptămînalul absolut) reușește să injure, în stilul său inconfundabil, pe următorii: Ioan Alexandru, Răzvan Theodorescu, Iosif Sava, Petre Mihai Băcanu, Gheorghe Robu, Liviu Tudor Samuilă, Felicia Antip, Florin Mugur, Laszlo Tokes, Nicolae Manolescu, Ana Blandiana, Valeria Seciu, Gheorghe Grigurcu, Ion Rațiu, Radu Cîmpeanu, Margaret Thatcher, Marian Munteanu, Aristide Buhoiu, Mircea Iorgulescu (lista e incompletă). Mușcați de musca cea verde, autorii își plămădesc o biografie care, sîntem convinsi, le va supraviețui.

● Tot în numărul 10/1990, ROMANIA MARE se vaită că întîmpină dificultăți pe rețeaua de distribuție a presei. DEPU, vînzătoarele de la chioșcuri și o seamă de persoane particulare „sabotează” vînzarea publicației. Venim în întîmpinarea problemelor cu care se confruntă conducerea gazetei cu două propuneri: să se găsească un format mai potrivit pentru grațioasa publicație (sugerăm formatul sul), ori să încheie contracte de difuzare cu Ministerul Agriculturii pentru împrăștierea gazetei cu fertilizatorul.

Au prezentat:
Daniel Bănuțescu
Lucian Vasilescu

Ce să facem și noi? Eu zic să-i iubim. Eu zic să-l iertăm și să cumpărăm în

În așteptarea zugravului

E iulie la început. Trec zilnic pe lângă ziduri cu tencuiala spartă de gloanțe. Urmele incendiilor încă nu s-au șters. Va mai trece vreme până când zidarii vor veni cu uneltele lor să le acopere — și atunci o să fie ca și când aici, pe pământul Bucureștilor, nu s-ar fi tras cu arma, singe n-ar fi curs, flacăra n-ar fi preschimbat piatra coloanelor într-o materie ușor de sfărâmat între degete.

Aproape de întretărirea străzii Știrbey Vodă cu Berzei, nu prea departe de locul unde, întocmai ca pe un lucru de rușine, Marele Edil a dosit înepoia unor blocuri o biserică, mai stă în picioare o casă cu câteva etaje, acum fără acoperișe, cu partea superioară distrusă în întregime de foc. De aici, din interiorul ei, la sfârșitul lunii decembrie, s-a tras. Lumea se adunase în pîcuri și privea la schimbul de focuri dintre soldați și ființele nevăzute cărora li se spunea teroriști. N-am simțit îndemnul să mă adăpostesc. Am trecut încet pe lângă grupurile de curioși, vrînd să mă scutur de gândul că nu voi avea niciodată o explicație cât de cît convingătoare pentru nepăsul acesta de moarte. Soldații trăgeau spre casa în flăcări, dinăuntru un bloc neterminat — o schemă de beton supra-dimensionată, numai plafoane și stâlpi de susținere. În dreptul intersecției, m-am alăturat unor bărbați între două vârste ce contemplant priveau fără să le treacă prin minte că ar putea să fie atinși de gloanțe. Ca și mine, cei mai mulți se aflau din întâmplare pe aici. Ca și pe ei, simțul primejdiei mă părăsise. Realitatea părea să se fi desubstanțializat. Blocul în construcție, numai stâlpi și plafoane, casa dintre zidurile căreia, la răstimpuri, răzbatău rafale de armă automată, mașina roșie a pompierilor, în așteptare, nu inspirau mai multă încredere decît întocmirea unui decor de teatru. Lucrat de mină cu înclinare naturalistă, măr-turisind o plăcere suspectă pentru detalii, decorul nu trimitea bănuiala spre real, ci, dimpotrivă, spre ficțiunea ce vrea citeodată să ni se impună prin

înșelătoarea supunere la rigorile scării unu la unu.

Ce spuneam? Că zidurile orașului păstrează pretutindeni semnele marii violențe de la sfârșitul anului trecut. Și că peste o vreme vor veni zidarii să le astupe: vor înălța schele aici și acolo, iar mistriile lor vor face lucru bun și curat.

N-am spus, însă, că tocmai gândul despre ștergerea semnelor mă neliniș-tește.

Dar domnilor, e neapărat nevoie să dregem tencuielele, să ducem cît mai departe, dincolo de bariere, la movilele din cîmp, resturile de cărămidă nefolositoare îngrămădite pe locul caselor incendiate. Altminteri ce s-ar întîmplă? Spărta aceasta adîncă se va în-negri și se va vedea de departe; între ruine o să crească bălăria; pe crestele zidurilor o să prindă rădăcina iarba aceea cu firul subțire, care crește în smocuri albe și dese te miri-unde și na-ținînd seama de puținătatea și sărăcia hranei.

Așa ar urma să se întîmple. Doar n-o să cerem păstrarea cu dinadinsul a urmelor acestora, ca leac împotriva uitării! Să aibă nevoie memoria noastră de astfel de stimulente? Nu e destul ochiul minții? Nu se deschide el după vrere asupra averii dinăuntru? Și-apoi, să fie chiar toate semnele lă-sate pe ziduri de răzmeriță vrednice de-a fi păstrate?

Pe zidul acesta, bunăoară, cineva a scris cuvinte grele împotriva dictaturii. Cel ce le-a așternut, e limpede, n-a în-vățat prea multă carte: mîna lui a să-vîrșit toate păcatele ce se pot închîpui împotriva gramaticii. Și, dincolo, cu li-tere mari și strimbe, trădînd un vechi dezvăt cu scrisul, și dincolo, pe zidul acela cîndva curat — la fel. Literale au fost innădite cu vopsea, și belșugul de vopsea s-a scurs din pensulă, dedesub-tul fiecărei litere, într-un fel care evocă șirojrea singelui înainte de-a se înche-ga. Cînd n-au avut vopsea, cîți au în-drăznit să facă din pereții caselor loc de pomenire pentru furia, și dispera-rea, și lipsa lor de teamă au folosit creta, ciobul de sticlă, sfărîmătura de

Număr ilustrat cu reproduceri după lucrări de Delacroix

cărămidă. Au scris repede, dar apăsât, îngrijorați că la anul și peste un veac nu se va mai ști nimic despre ura lor de acum, despre neputința lor de-a mai răbda foamea și frigul, dar mai presus de toate despre umilînța de-a nu scoate o vorbă despre foame și frig. Ce n-au putut rosti vreme de patruzeci și cinci de ani, au scris tot ei pe zidurile orașului — și în scrisa lor au pus toată priceperea cită au agonisit-o. Atît că priceperea lor a fost puțină, foarte pu-țină, din imediata apropiere a nopții analfabete.

Șpaclul, bidineaua și celelalte unelte ale zugravilor trebuie să-și facă dato-ria, cît mai curînd și cît mai bine. Alt-fel, chiar și firile mai puțin dornice să se întoarcă la cauze vor avea timp să constate ceea ce unii au știut de la început și-acum nu vor să mai știe: că oamenii care au îndrăznit întîi să scrie ceea ce nimeni nu visa să spună cu toată gura veneau din rîndurile cel-lor ce ies din școală cu lepădarea ele-mentarei științe despre silabă, articol, acord.

Nu trebuie să se supere nimeni că s-a întîmplat așa: nici cei ce au scris fără respectarea minimei gramaticii, nici noi, care știînd să scriem, n-am scris. Ori cum, nu în noi, ci în ei a lu-crat mai aprig instinctul posterității.

Dar dacă vor veni zugravii, și dacă zugravii le vor ascunde cuvintele aici cu var și dincolo cu humă? — mîine cine o să mai creadă că de literă s-a aprinsat nu omul priceput și nu cumsecade de geamăna ei, ci neprice-

putul, cu stîngăcia dar nu mai puțin cu încredințarea lui că, odată scrisă, vorba are putere să preschimbe lu-mea?

Jos dictatoru — citesc.

Și ochiul meu se împiedică de lipsa articolului.

Cînd ne vom face mari, peste cîteva săptămîni adică, și cînd ne vom așeza cu nădejde la cirna țării, dovada aceas-ta de subdezvoltare spirituală

ne umple ea de rușine? Firește că o să ne umple de rușine. Doar nu un zu-grav ar putea să ne vină încă de pe a-cum, și repede. În ajutor, un zugrav, un trimis al primăriei, cu bidineaua în mîna dreaptă și cu căldarea de humă în mîna stîngă, doar un astfel de om ar mai putea să ne scoată din încurcă-tură și să ne aducă ușurel pînă în pra-gul certitudinii că omul care a dat cea dintîi lovitură dictaturii n-are cum să fie una și aceeași persoană cu puțin-știutorul de carte. Doar se știe: cine nu învață să scrie și să citească ajunge rău. Tocmai cel ce ajunsese rău să fi scris cu îndrăzneală pe zid? Tocmai el să se fi dus cel dintîi în piață, la baricadă, cu mîinile goale, cu pieptul gol ca un erou? Dacă așa ar fi stat lu-crurile, de ce puterea nu se află la el? Or n-a avut-o el întreagă în mîinile sale?

Cum poți să afirmi, fără ajutorul zu-gravului, că un erou scrie și gramati-cal, rămîne și în posesia puterii poli-tice?

Mircea Ciobanu

minimax

Criza de autoritate

...cînd „nebulia“ puterii hibri-de a început să coincidă cu „ne-bunia“ anti-puterii hibride...

(Gustav René Hocke)

Cine a învățat să moară, s-a desvătăat să slugărească.

(Michel Eyquem Montaigne)

Frica, egoismul (în condiții de lagăr scapă cine poate), pragmatismul meschin care predis pune la orice compromis (numai să iasă ceva) și des-consideră idealismul în oricare dintre variantele sale, acceptarea necondițio-nată a statut-rolului social construit pe dubletul autoritarism-servilism, de-dublarea împinsă pînă la schizofrenie, sînt numai cîteva dintre trăsăturile omului nou, ținta strădaniei unei în-tregi armate de politrucci și culturnici de toate specializările, ei înșiși supuși continuu perfecționării într-un proces permanent controlat de vigilența or-ganilor, omniprezentă ca mucegaiul. Cît de departe s-a ajuns, cît de te-meinice sînt realizările e greu de apreciat, existînd, de bună seamă, în-semnate diferențe individuale în func-ție de mai multe criterii: sex, vîrstă, religie și naționalitate, nivel de in-struire ș.a. Cert este însă că în ciuda diferențelor interindividuale omul nou n-a rămas un simplu proiect ci tră-iește în și printre noi, realitatea-i, care se refuză identificării („Cine ești

dumneata domnule...?“), putînd fi doar dedusă din efectele activității sale de zi cu zi. Se explică astfel cri-za de autoritate care s-a instaurat progresiv în România după evenimen-tele din decembrie '89. Centrată pe re-lația de putere, între statutul de gu-vernament și cel de guvernare, această criză a depășit însă politicul, extin-zîndu-se, cu forme de manifestare spe-cifice, în toate domeniile ființării so-ciale, pînă în chiar intimitatea fami-liei. Pentru că, începînd din decem-brie, omul nou, pus într-o situație pentru care nu fusese pregătît, la in-cepăt a reacționat previzibil, așa cum trebuia. Pe urmă însă (ceea ce n-a mai fost luat în considerare), automa-tismele mentale și comportamentale n-au mai funcționat iar el, omul nou, și-a luat lumea-n cap deslănțuînd o aventură către nu se știe unde. (Exis-tă o poveste cu un vînător și un uran-gutan, parcă. Vînătorul îl tot chinuia pe urangutan bazîndu-se pe mijloace-le sale de constrîngere, inclusiv pe pușcă. Pînă-ntr-o zi cînd urangutanul, bineînțeles că fără să-și dea seama ce face că doar tot urangutan era, a pus laba pe pușcă și pac l-a lichidat pe vînător în timp ce dormea).

Nimeni nu mai respectă pe nimeni și nimic. Deși exagerează și simplifi-că mult, și una și alta fără menaja-mente, deci riscat, formula ni se pare a exprima totuși generalul caracteris-tic și tendința de evoluție a realității sociale. Cum (de) s-a ajuns aici nu e

prea greu de sesizat acum cînd, deși timpul a fost relativ scurt, s-au adu-nat totuși suficiente „date“ pentru ca firul roșu să devină explicit. Propusă fiind o nouă rînduială a societății, toate cite s-au întreprins au fost ast-fel ticluite, cu migală, încît să o com-promită.

Democrație? O!é, o!é democrație! Deci pluralism s-a zis întîi, doar plu-ralism, ca în perestroika lui Gorbaciov, specificîndu-se apoi (parcă nu tocmai de bunăvoie) că ar fi vorba chiar de pluripartitism ca să scăpăm naibii de rolul conducător al partidului unic. De unde și posibilitatea unei opoziții. Fie și-așa că n-o fi foc, a acceptat omul nou, deși puțin cam nedumerit. Dar în condițiile în care F.S.N., ca „ema-nație a revoluției“, și-a asumat rolul de reprezentanță a tuturor celor opuși dictaturii clanului, deci, practic, frontul reprezentînd întreaga societate, atunci ce rost să aibă niște partide de opo-ziție, ca bunăoară cele zicîndu-și (de ce neapărat?!) istorice? Și omul nou a sesizat imediat păcăleala, pîi dom-le aștia au năvălit să se chiverni-sească, ba dacă-i lași de capu' lor ne scot și țara la meaz! Ulterior și din considerente specifice propagandei electorale, teza „F.S.N. = partid al tu-turor oamenilor de bună credință“, n-a făcut decît să întărească convin-gerea omului nou că, de fapt, însăși ideea de opoziție politică e neavenită. Iar pe lângă forma dură de „desfiin-țare“ a partidelor și, implicît, a sis-temului pluripartit, a survenit ridicu-lizarea-i, poate încă mai eficientă. Bu-luceala partidulețelor cu tot felul de lideri suspecti, unii abia scăpați din pușcărie, a făcut ca umbra lui conu Iancu să bîntuie neconținut în minu-natele șezători ale C.P.U.N. Ce mai pa-naramă și cepeuneul ăsta, se amuza copios omul nou. C.P.U.N. care tre-buia să fie o primă schiță a viitoru-lui parlament. Și a fost, dar o carica-tură hidoasă, numai bună să compro-mită încrederea într-un asemenea mod de conducere a țării.

Democrația nu se rezumă însă la și nu trăiește doar prin partide. Ba chiar, e de-a dreptul perimată, poate, ideea însăși de partid. În schimb li-bertatea presei da, este una dintre cele mai sigure garanții ale unei so-cietăți democratice. Așa că au apărut, pe lângă „cele de partid“, de la care nici nu te poți aștepta să fie obiecti-ve, au apărut din ce în ce mai multe ziare independente. S-a declanșat în această presă liberă românească o luptă pe viață și pe moarte exercitîndu-se asupra omului nou un haluci-cinant bombardament informațional, amestecate fiind de-a valma adevărul și minciuna, umorul subțire cu grosolănia de cea mai joasă speță, expresia rafinată cu behăiala șfertodocilor, zvo-nuri, ditamai zvonurile, pornografie, calomniile calomniilor de la calomniatî calomniatî că tot rămîne ceva. Bine spu-nea iezuitul Baltasar Gracián Y Mo-rales: „Limba e un animal săbatic; cînd a apucat să se năpustească, greu o mai pui în lanțuri“. Pe vremea lui, pe la o mie șase sute și, nu bănuiau însă nici iezuiții că nu e chiar așa dacă ai la îndemînă televizorul. Iar omul nou s-a distrat ce s-a distrat cu presa și televizorul apoi s-a plictisit, ba chiar i-a și sărit țandăra. Ia mai lasă-mă domne-n pace că toți mîine! La urma urmelor de ce imediat și neapărat opoziție și presă liberă?! În-tr-o fază de tranziție, mă rog, pot fi ele tolerate, dar nici să se facă atîta caz! Principalul e să fie liniște iar pentru asta e nevoie să-i respectăm pe noii deținători ai puterii, căci doar ei au luptat împotriva dictaturii prin-tre gloanțele teroriștilor și cîrmulesc țara spre democrație, bunăstare, ne-apărat bunăstare și liniște.

Șerban Lăncescu

Receptarea lui Caragiale

Deși vorbim de receptare și de istoria receptării unei opere literare de multă vreme, investigațiile concrete în acest domeniu au rămas în urma teoretizării. Dacă avem un număr de volume care strâng între aceleași co-perți mărturiile ale unor contemporani asupra studiilor, caracterului și diferitelor întâmplări din viața publică și mai ales privată a marilor scriitori, cu texte uneori neconcludente ca să nu spunem derizorii (pentru că aceste amintiri oferă destul de rar lucruri esențiale despre personalitatea autentică a artistului în cauză), nu avem încă nici unul care să grupeze într-un dosar al receptării diferitele reacții publice marcând apariția operelor de căpătii ale literaturii noastre. Mai exact spus, nu avem până acum, pentru că recent a apărut prima antologie de acest fel, consacrată receptării operei lui Caragiale în contemporaneitate*).

Realizată de doi cercetători cu vechi state de serviciu, buni cunoscători ai presei de la sfârșitul secolului trecut, Rodica Florea și Stancu Ilin, antologia este un „produs secundar” derivat din activitatea unui colectiv mai larg de la Institutul de istorie și teorie literară „G. Călinescu” care compulsează de mai mulți ani o bibliografie Caragiale (de genul bibliografiei Eminescu începute cu mai mulți ani în urmă de Biblioteca Academiei) urmînd să fie suportul unei noi ediții complete de opere. Cele mai importante cronici, articole și chiar note de oarecare substanță care au apărut în timpul vieții lui Caragiale, referitoare la opera sa — proză și mai ales teatru — sînt selectate și incluse aici, integral sau în fragmente în general reprezentative, oferînd nu numai cercetătorului un prețios material de studiu, ci și cititorului obișnuit o lectură instructivă asupra evoluției gustului și înțelegerii unor texte care ni se părea așezată încă de la început într-un tipar definitiv. Desigur, nu este așa, și lectura celor peste cinci sute de pagini ale cărții de față ne arată cum a apărut, s-a dezvoltat și în cele din urmă s-a impus această opinie, generală astăzi, privind nu numai valoarea excepțională a operei lui Caragiale, dar și punctele ei de pornire, specificul ei artistic ș.a.m.d., în luptă cu opinii contrarii sau doar neînțelegătoare, într-un amestec de planuri și într-o confruntare de principii care este parte integrantă a vieții culturale și a istoriei criticii noastre literare de la sfârșitul secolului trecut și de la începutul celui în care încă trăim.

Puse în ordine cronologică, între

atîtea opinii deconcertante și fără greutate, observațiile lui Maiorescu din *Comediile d-lui Caragiale* (1885) se detașează încă o dată prin justetea lor și prin logica elegantă a demonstrației; caracterul original al comediilor lui Caragiale, substratul lor „mai adînc și serios” precum și inspirația lor națională („simțirile reale ale poporului în care trăim”), care le integrează „aceleiași mișcări intelectuale sănătoase” ilustrate de opera lui Slavici, Creangă, Negruțu, Eminescu și Alexandri, sînt punctele de sprijin ale argumentării destinate să demoleze acuzațiile atît de partizanat politic, împotriva căruia se cerea intervenția oficială („adecă, cum am zice, poliția în contra literaturii! Cenzura guvernamentală în contra spiritului comediilor!” exclamă Maiorescu), cit și pe cele de „imoralitate”. Studiul este prea cunoscut pentru a stăruia asupra lui, deși sub o formă sau alta acuzațiile au revenit periodic și încă sub condeiul unor critici precum Lovinescu sau N. Davidescu. Alături de paginile lui Maiorescu se detașează analizele lui Mihail Dragomirescu din 1904—1905, căruia i se datorează primele încercări de plasare a literaturii lui Caragiale în spațiul european (ele vor fi dezvoltate de altfel în comunicarea din 1940 *Caragiale în poezia lumii*), subliniind și el caracterul original al

comediilor, dar în general tabloul opiniilor curente în contemporaneitatea artistului este dezamăgitor. El este însă în același timp și foarte semnificativ, atît prin afirmații — un mare număr de pagini sînt ocupate de discuții cu caracter teoretic privind comicul, personal și impersonal în artă, caracterul moral al operei de artă ș.c.l. — cit și prin negații sau prin absențe. Surprinzătoare pare, de pildă, puținătatea referirilor la precedentul lui Alexandri, pe care îl considerăm astăzi un veritabil precursor al comediilor lui Caragiale, abia două sau trei mențiuni în întreg volumul „dar și acelea inconsistente de vreme ce autorul anonim, probabil G. Panu, care scrie în *Lupta* despre premiera *Scrisorii pierdute* consideră pe Dandanache „o nouă ediție a greului clasic din repertoriul d-lui Alexandri” ceea ce e fals), iar M. Dragomirescu compară în mare comediile celor doi abia în 1905, dar numai pentru a-i atribui lui Alexandri un comic „tranzitoriu”, care dispare odată cu obiectul ironiei, în timp ce la Caragiale constată un comic de formă, un comic artistic peren, indiferent la modificarea tipurilor reprezentate de el pe scenă. Asemănările, substanța comună a unor tipuri ca Pristanda și Săbiuță, a lui conu Leonida și a lui Lunătescu etc., rămîne neobservată în primul rînd datorită prejudecății, afirmată încă de la primele foiletoane critice asupra comediilor sale, că acestea ar fi întru totul „realiste”, „luate din societatea noastră de azi” cum zice un cronicar anonim, poate D. D. Racoviță, la premiera *Noptii furtunoase*, „spiritul realist, tema naturalistă” pe care probabil tot G. Panu le găsește în *Scrisoarea pierdută*, același care „animează teatrul lui Labiche”, „un mic petec de viață reală” de care vorbesc St. Michălescu și Rădulescu-Niger, și care nu este decît reflexul principiului cla-

sic (Cicero, *De republica*) după care comedia trebuie să fie „o oglindă a vieții, o iecoaă a adevărului”. Dacă preferința marcată pentru discuția teoretică în legătură cu genul comic și exigențele exprimate cu acest prilej nu ne vor mai mira, avînd în vedere preponderența gustului clasic și lipsa aproape totală a perspectivei istorice dovedită de cronicarii vremii, surprinzătoare totuși apar erorile de gust destul de numeroase. După Stemi și Niger, autorii unei broșuri din 1885, *D-ale carnavalului* „este pentru noi lucrarea de căpetenie a d-lui Caragiale”, după I. Bacalbașa, în 1894, *O noapte furtunoasă* „este desigur cea mai de căpetenie dintre comediile d-lui Caragiale” iar *O soacră*, scenetă uitată pe drept cuvînt, „este plină de haz”, iar V. G. Morțun, admirator al *Noptii furtunoase* „în care studiul caracterelor merge alături cu comicul potrivit mijlocului ce ne înfățosează”, găsește în schimb că în *O scrisoare pierdută* „această armonie a fost nimicită” și speră că în viitor „talentul acestui scriitor își va veni în fire”. Să ne mai mirăm că, în 1889, un cronicar ascuns sub pseudonimul Zoil găsea că piesele sale nu pot rezista „unei cercetări amănunțite a scenariului”?

Dosarul pieselor lui Caragiale, care este într-o măsură dosarul contemporanilor lui Caragiale, cuprinde multe alte file de mare interes, între ele cele privitoare la drama *Năpasta* de care se leagă cunoscutul episod al acuzației de plagiat lansate de Caion, dar și cel — mai puțin cunoscut — al plagiatului făcut de un adaptor francez, André de Lorde, care a urmat textul german al traducerii unui intermediar obscur, Flachs (asupra episodului se oprește pe larg și prefața); nu le putem însă urmări pe toate aici. Ni se pare totuși că, pentru unitatea volumului, editorii ar fi putut renunța la unele texte mai degrabă memorialistice (Sanielevici, *Caragiale și Vlahuță*; Tarascon, *Fracul lui Caragiale*; Al. Ionescu, *Caragiale corector*; Teleor, *Din viața lui Caragiale* ș.c.l.) pentru a lăsa loc unor materiale referitoare direct la opera autorului, din *Adevărul*, *Democrația*, *L'Indépendance roumaine* și altele, citate de altfel în foarte bogatele note care însoțesc textul. Dar editorii promit, oricum, să revină cu un alt volum cuprinzînd materialele critice ulterioare anului 1912. ales ca limită a celui de față, și poate că există suficient material și pentru un al doilea volum de texte contemporane. O imagine mai clară a evoluției receptării lui Caragiale va fi posibilă atunci și vom reveni, lăsînd pentru moment cititorilor plăcerea de a plonja direct în atmosfera și comentariile care au însoțit la apariție cîteva din cele mai scintiltoare pagini ale literaturii noastre din totdeauna.

Mircea Anghelescu

*) I. L. Caragiale în conștiința contemporanilor săi, antologie, stabilirea textelor, note, comentarii și prefață de Rodica Florea și Stancu Ilin, București, Ed. Minerva, 1990.

povestea vorbeii

Credibilitate

Între cuvintele la modă astăzi (o modă datorată totuși nu capriciilor gustului public și dorinței de variație, ci apariției unor situații extralingvistice noi — și persistente), adjectivul **credibil** merită o atenție specială. Nu atît din pricina formei: adjectivul în -bil, fie împrumutat (ca în cazul celui de față), fie formate în română, după modelul împrumuturilor, sînt extrem de numeroase. Fără dificultate, ne vin în minte neașteptat de multe: **stimabil, apreciazabil, discutabil, profitabil, adaptabil, imaginabil, măsurabil, transmisibil, locuibil** etc. Purtător al unei semnificații clare („care poate fi...”), sufixul -bil se adaugă aproape oricărui verb (neologic, dar și din fondul vechi), formînd spontan derivate transparente; chiar fără a avea atestări și explicații, admitem cu ușurință și cuvinte ca: **reconstituibil, consemnabil, receptabil, raportabil, perpetuabil**... — prin care se manifes-

tă tendința de economie a limbajului, tendința de a prefera cuvîntul singur unei perifraze. Înregistrat în DEX, adjectivul **credibil** a fost folosit mai ales pentru a califica obiecte abstracte supuse judecății de adevăr: idei, afirmații, explicații — care „pot fi crezute”. În utilizările mai noi, e frecventă apariția unui sens secund, existent de altfel în corespondentele din alte limbi (engleză, franceză) ale cuvîntului: acela de „demn de încredere”. Adjectivul apare astfel ca determinant al unor substantive desemnînd diverse tipuri de instituții și funcții: putere, guvern, administrație etc. În toate sensurile sale, cuvîntul rămîne (și) un apreciativ, interesant prin rațiunile mai adînci ale judecății de valoare pe care o implică. **Credibil** apare, în terminologia specifică esului social-politic contemporan, pe fondul vechii inflații de termeni apreciativi (**remarcabil, strălucit, inestructibil, epocal, puternic, complex**...) — fiind, astfel, semnul unei bine venite prudențe, al scepticismului înțelept care nu reclamă decît un minimum necesar.

Cum legătura dintre a crede și în-

credere nu e deloc ruptă și cele două sensuri ale cuvîntului **credibil** se întrepătrund, frecvența folosirii apreciativului ar părea să confirme teza oficială a suspiciunii ca boală psihică națională; de fapt, e cel puțin la fel de normal să o considerăm un rezultat al ierarhizării reale a valorilor, între care adevărul pare să ocupe un loc important. Oricum, față de **adevărat**, definit, în sensul său de bază, prin concordanța cu realul, **credibil** e relativizat, excluzîndu-se pretenția unei apriorice cunoașteri generale.

Rolul cuvîntului în limba actuală e probat, ca de obicei, de pătrunderea sa, glumeată, în sintagme și formule uzuale, în care substituie termenii consacrați („a îmbina utilul cu credibilul” scrie Ghilolina, nr. 6/1990, p. 11) — și, desigur, de prezența și ponderea derivatelor sale: **credibilitate** (poate mai frecvent chiar decît adjectivul de bază), dar și a **credibiliza** (*Convorbiri literare*, nr. 5/1990, p. 13); **incredibil** are o situație specială, de asimetrie cu antonimul său: pînă nu de mult mai puternic în limbă decît **credibil**, el și-a dezvoltat sensuri și posibilități de combinare interzise formal neprefixate. Adjectivul **incredibil** poate sta pe lîngă denumirea unei calități, referîndu-se de fapt nu la gradul de adevăr, ci la simpla ei prezență: putem vorbi de o „incredibilă seriozitate”, nu însă și de o „seriozitate credibilă” — doar pentru că prima sintagmă conține enunțul „seriozitate despre care e de necrezut că ar exista în cazul X”; sensul mai nou și mai răspîndit acum al lui **credibil** nu-și găsește, în schimb, o contrapondere în vreun sens al lui **incredibil**.

Pe măsură ce se răspîndesc tot mai mult, termenii sînt folosiți tot mai puțin riguros: cam ce ar însemna o

dorită „Europă credibilă”, de care se vorbește în gazeta *Facla* (nr. 1, 1990, p. 1) ? și cam cum ar fi, spre deosebire de ea, cea actuală ?

În orice caz, credibilitatea, recunoscută sau nu guvernanților, e admisă drept criteriu de evaluare de către toate taberele și tendințele (e drept, ceva mai mult de cele antiguvernamentale), presa vehiculînd noțiunea extrem de des: de la „jurămîntul prezidențial, lipsit de suport și credibilitate” (*Contrast*, nr. 17/1990, p. 3) — pînă la „obiectivitate, curaj, profesionalitate și, pe baza acestor atribute, deplină credibilitate” (*Facla*, nr. 1/1990, p. 3).

Adoptarea credibilității drept criteriu al aprecierii politice are, în afara tonului moderat (fiind vorba de ceva care poate, nu trebuie negreșit să fie crezut, care poate inspira încredere fără a obliga la supunere intelectuală), avantajul de a păstra în atenția publică problemele comunicării, informației, adevărului. N-am renunța însă cu totul la ușoara confuzie dintre sensurile lui **credibil**: dacă DEX-ul îi dă ca sinonim pe **verosimil**, dacă *Dicționarul de sinonime al limbii române* (Luiza și Mircea Seche, 1982) adaugă pe **acceptabil, admisibil, plauzibil**; dacă, pe de altă parte, ne amintim de lumea imaginară pe care o creează propaganda comunistă nu în prelungirea, ci cu totul în afara realității și dacă privim în jur la scenariile și explicațiile contradictorii care ne proiectează într-o multitudine de alte lumi imaginare, ajungem și la ideea de ficțiune; la ideea că o conducere ar fi una verosimilă, adică despre care am putea crede, cel puțin, că există în lumea în care ne aflăm noi înșine.

Rodica Zafiu

O plăcere ca oricare alta

Ieluate în volumul *Acceleratorul* (Cartea Românească, 1990), schițele și nuvelele umoristice ale lui Ion Băieșu, publicate pentru prima dată în urmă cu 20-25 de ani, rezistă și astăzi celor mai severe exigențe de lectură. Este prima observație care se poate face pe marginea lor și probabil că aceasta este și cea dintâi intenție a prozatorului: să-și provoace încă o dată cititorii, să verifice rezistența textelor sale în timp. Iată deci că un scriitor legat de anii '60, când a schimbat, împreună cu Fănuș Neagu, cu Ștefan Bănuțescu sau cu D. R. Popescu, mersul unei proze care se împotmolise în cauzistica plecticoasă a realismului socialist, se întâlnește astăzi cu o nouă generație de lectură, într-un moment foarte puțin propice pentru astfel de confruntări. Aceasta este poate cea de a doua provocare a prozatorului, care știe că e „vechi”, ca toți umoriștii, și că prin aceasta nu are a se teme nici de trecerea timpului și nici de concurența noilor scriitori.

În antologia din *Acceleratorul*, Băieșu a recurs la două mari categorii de proze. Cele de dimensiuni ample, adică **nuvelele**, care au apărut, în cea mai mare parte, în volumul *Sufereau împreună* (1965) și schițele de două-trei pagini, publicate la început în gazetele umoristice sau în ziarele gen *Informația*, cu mare trecere la cititori.

Primele texte, nuvelele, sînt printre cele mai bune care s-au scris în literatura noastră, ele putînd figura în orice antologie a prozei scurte românești. În linii precise, fără mari complicații de suprafață, cu un minim de artificii supradiegetice (descrieri de natură sau considerații de autor) și cu o preferință netă pentru mișcare și pentru dialog, Băieșu construiește o intrigă clară, adesea surprinzătoare și un sistem de personaje memorabile prin originalitatea lor. Când recurge, totuși, la cîte o comparație, prozatorul își cere imediat scuze, iar despre adjective, cu care alții pot face ca fraza să dea în clopot, ni se comunică ironic că ar fi vorba de o boală a începătorilor. Regula principală

a acestor proze e deci **concișia** (care începe cu titlurile) și **proprietatea** mijloacelor (vizibilă în expresivitatea inspirată a tăieturilor de frază, a cadenței generale a textelor și chiar a numelor proprii).

Ceea ce surprinde în cazul **intrigii** e înclinația de a face ca întâmplările de rutină să vireze brusc spre paradox, spre absurd sau spre grotesc, concomitent cu subordonarea tuturor acestor categorii (care pot alimenta o povestire tragică), **umorului**. Tema generală a nuvelor lui Ion Băieșu pare a fi tocmai această inconsistență a tragicului, tipică pentru oamenii obișnuți.

În structura personajelor ne surprinde altă față a inconsistenței: chiar dacă au ocupații neobișnuite, „eroii” lui Băieșu sînt niște suciți ratați sau, și mai frecvent, niște alienați și astenici, incapabili să-și transforme suferința în dramă. Predomină la cei mai mulți răutatea, absența stratului adînc al conștiinței, incapacitatea de a lua viața în serios. Cuplurile soț-soție sînt „exemplare” din acest punct de vedere, iar evoluția relațiilor dintre parteneri trece, invariabil, prin momentul aproape ritual al violențelor verbale și, nu de puține ori, al injurăturii („Idiotule, ai pătat covorul!”, „Du-te dracului de beiv! Am ajuns servitoarea ta?”, „Hai sic-tir!”).

În ciuda varietății lor aparente, **Sufereau împreună**, **Fătu și Pistică**, **Acceleratorul** sau **Chițimia** sînt reducibile la aceste cîteva trăsături, care ne conduc, în definitiv, spre un univers comic de o pregnanță inconfundabilă. Peste tot drama e ratată nu pentru că în tratamentul ei prozatorul a recurs la umor, ci pentru că aceasta e lumea în care se mișcă personajele sale. Drama izbucnește abia după ce inbriga, povestea, viața personajelor s-a încheiat, ea funcționînd ca o supra-temă a umorului, la un nivel la care Ion Băieșu se întâlnește din nou cu toți marii umoriști. Lucrul e vizibil mai ales în **Acceleratorul**, unde, luate în parte, personajele (Rasu, Lia Pogonat, George) ratează co-

mic, pentru ca împreună să realizeze un formidabil spectacol al alienării, tragic în substanța lui. Excepție de la regulă pare să facă nuvela **Maiorul** (inițial, **Maiorul și moartea**), scrisă de dragul unui calcul narativ precis, în care se mizează pe surpriza deznodămîntului (de fapt, pe o răsturnare spectaculoasă a convenției textelor polițiste, în care binele învinge întotdeauna răul).

În schițele din a doua categorie, „programul” din nuvele apare concentrat, ceea ce sporește impresia de paradox, de absurd sau de grotesc tratat umoristic. Din nou ne atrag atenția economia mijloacelor literare „de suprafață” și, pe de altă parte, complexitatea mare a schițelor, fie că e vorba de tradiția din care acestea se alimentează (de la folclorul proverbial și Anton Pann, pînă

la anecdotele moderne cu rabini înțelepți), fie că în țesătura lor putem distinge aproape întotdeauna o studiată activitate de punere în text. De această ultimă trăsătură ține preferința pentru montajul dramaturgic (**Mersul pe sîrmă**, **Pe aceeași cracă**, **Nervi**), pentru parodie și persiflaj (**Furnizorul de cazuri**) și chiar, ca la textualiștii de astăzi, pentru reciclarea unui final narativ (**Întimplarea cu Jilavu**).

După cum se vede, toate procedeele acestea trimit spre **momentele** lui Caragiale și tot ca acolo ne surprinde activitatea din ce în ce mai marcată a natorului, care intervine prompt în acțiune, face considerații în legătură cu personajele „eu nu-mi urăsc personajele nici măcar atunci cînd sînt negative, așa cum nici o mamă adevărată nu-și poate urî un copil urit sau infirm — sper că aserțiunea aceasta vi s-a părut destul de originală”) și, nu de puține ori, se amuză să-și construiască o identitate comică, pentru a intra în sistemul de roluri al personajelor sale sau, cine știe, pentru a polemiza ironic cu imaginea supradimensionată a scriitorului „serios”: „Sînt un leneș fără pereche: mă scol pe la zece, citesc ziarele pînă pe la unșpe, cînd iau micul dejun, dau cîteva telefoane fără importanță, după care trag un pușor de somn de o oră și jumătate. Mămînc de prînz pe la ora patru, după care fac o lectură lejeră și mai ațipesc un pic. Seara, dacă nu e nimic interesant la TV (și nu e), pierd vremea cu cîte un amic care, la fel ca și mine, n-are ce face; jucăm o tablă, un șah, un șazeci și șase, bem cafeleuțe etc. Seara, tîrziu, mîzgălesc o pagină-două, după care mă cuprînde un somn adînc și fără vise. Am citit și eu în diferite cărți, almanahuri și reviste despre unii scriitori devorați de patima scrisului, robi pe viață ai condeiului sau pixului, care se scoală la două noaptea și scriu cîte douăsprezece ore în șir, pînă le dă singele pe nas, și care, apoi, citesc și cercetează documente încă zece ore, rămînîndu-le timp și pentru o zbuguială cu un nepotel bucălat și blond în parcul de vizavi. Toată admirația mea, domnilor, le zic, dar eu nu sînt în stare de așa ceva, pentru mine scrisul nu e decît o plăcere ca oricare alta: cum e țigara, cafeleuța, plimbarea de seară sau pîinea prăjită.” (**Furnizorul de cazuri**).

Citit prin răsturnarea semnelor, acest „autoportret” poate fi reținut ca o carte de vizită a unui scriitor orgolios în modestia lui, dar îndreptățit, prin tot ceea ce a scris, la orgoliu. Este încă un element prin care Ion Băieșu repetă situația existențială a tuturor marilor umoriști: să iasă marginalizați din confruntarea cu complexele de superioritate ale contemporanilor foarte serioși.

Florin Manolescu

profil

Știință și conștiință

In evoluția nu întotdeauna ascendentă și liniștită a folcloristicii moderne românești există de acum cîteva piscuri cu nume cunoscute: Dumitru Caracostea, Constantin Brăiloiu, Ion Mușlea, Petru Caraman și Ovidiu Birlea. Aceștia și-au edificat operele, destul de aproape de noi, primii patru înainte și după, cum se zicea pînă acum, iar ultimul numai după 1949, cînd a intrat cercetător la Institutul de Folclor București. Au scris cu o surprinzătoare hotărîre de a clădi durabil, într-un timp blestemat, dar fără concesii „ideologice”, sfidînd miopia contemporanilor și opacitatea oficialității și militînd pentru autonomizarea acestui domeniu de cercetare.

Pe primii trei, vechea Academie Română îi avea între aleșii săi pînă în 1948, dar cea nouă s-a lepădat de ei, Brăiloiu a murit în exil, în 1958, departe de marea sa realizare: Arhiva de Folclor a Societății Compozitorilor Români. Caracostea a fost închis vreme de cinci ani, apoi s-a întors la studiile sale tipologice de care nu l-au despărțit decît pierderea vederii și moartea. Mai norocos, Ion Mușlea și-a putut continua cercetările și și-a păstrat Arhiva în condițiile unei umilitoare marginalizări sociale. Înălțurată abia cu doi ani înaintea sfîrșitului său pretimpuriu, Petru Caraman a trăit și și-a scris cărțile ca un adevărat ostracizat, condus probabil de o zăre de lumină pe care numai el o vedea și ne-a lăsat o seamă de lucrări capitale pentru știința modernă a culturii populare. Ultimul vîlstar al pleladei, Ovidiu Birlea a sfîrșit, pe neașteptate, în zorii libertății, la 7 ianuarie 1990, disperat că nu va mai apuca să-și vadă publicate cele două romane aflate la edituri și să-și scrie memoriile din prizonierat și din anii cumpîntelor înfruntări ai unui adevărat exil interior, ani trăiți cu atîta demnitate și superbie.

Ovidiu Birlea rămăsese, după moartea, în 1980, a lui Caraman, întîlțitătorul în pectore al folcloristicii române, temut și

oțios, de nimeni contestat, dar nebucurîndu-se de recunoașteri publice, cu toate că fiecare carte publicată marca încă un pas în dezvoltarea disciplinei pe care o ilustra. Încă din 1965, pe cînd Birlea nu se afirmase încă, Ion Mușlea îl considera „cel mai pregătit cercetător de literatură populară, atît în munca de teren, cit și în cercetările de bibliotecă. Pasiunea și puterea lui de muncă — scria Mușlea — sînt uimitoare. Cultura frumoasă și o inteligență ascuțită și pătrunzătoare îl fac să descopere substrațiile vieții și manifestărilor populare”. (*Anuarul de Folclor I 1986*, p. 44).

Astăzi, cînd avem în față o monumentală operă, întemeiată, fără îndoială, pe cea mai aprofundată cunoaștere a spiritualității tradiționale românești, putem adăuga că nici un alt folclorist n-a avut la noi un orizont științific atît de larg ca Ovidiu Birlea și nu s-a putut apropia mai mult de acea tulburătoare poziție pe care o oferă cercetătorului trăirea simpatetică a valorilor spiritului popular. De aceea, nimeni altul n-a studiat folclorul românesc mai bine decît a făcut-o acest fiu de țărani din Mogoșul Munților Apuseni, ridicat dintr-o familie ce a mai dat țării un mare cărturar și prelat al Bisericii Române Unite, pe Octavian Birlea, fratele mai vîrstnic al folcloristului.

Urînd pilda înaintașilor, cărora le-a închinat ultima lui carte apărută în timpul vieții, Ovidiu Birlea a cercetat folclorul românesc în toate articulațiile sale sistematice, cu o rară putere de pătrundere, de la limbajul gestual al dansului și substanța melosului tradițional, la semnificațiile filosofice ale capodoperelor literaturii orale și la particularitățile poeticii folclorice, cu gîndul îndărătnic de a fixa jalocane cit mai sigure în toate compartimentele folcloristicii.

A început prin culegeri exemplare, mai ales de proză populară și de balade, în severa metodologie a Școlii sociologice,

pe care o împacă cu rigorile orientării filologice, dar și cu existențele comparativismului modern. A inițiat și a condus, sub același impuls ziditor, lucrările de catalogare a prozei populare, de studiere monografică a unor zone, de organizare a fondurilor documentare ale arhivei bucureștene, dorînd-o pe aceasta realizată, în spiritul concepției marelui Brăiloiu, ca un depozit sistematizat de informație folclorică. Cercetările repertorial-tematice ale lui Ion Mușlea cu privire la Chestionarele B.P. Hasdeu și cele de teorie a tipologizării ale lui Caracostea sînt continuate și adîncite de Birlea; el își asumă mari răspunderi în călăuzirea folcloristicii, în urzirea instrumentelor moderne de cercetare: Catalogul liricii populare, diverse secțiuni ale corpusului național, enciclopedia culturii populare, în publicarea unor colecții inedite.

După 20 de ani de activitate în Institutul de Folclor s-a lăsat — din păcate — împins de orbirea intelectuală și micimea suflutească a potrivnicilor săi spre un gest regretabil, cu grave consecințe nu numai asupra propriului destin, dar și a soartei instituției pe care o servise cu atîta tragere de inimă pînă atunci. Anul 1969, anul demisiei cauzate de tăcerea vinovată a Academiei la memoriile lui disperate, a fost și cel în care a intrat în derivă institutul bucureștean. Culegeri serioase nu s-au mai făcut de atunci. De arhivă și de marile lucrări de sistematizare a ei nu mai era cine să se intereseze cu competența și seriozitatea lui Ovidiu Birlea, iar orientările tematice ale cercetătorilor nu devenit tot mai obediente față de spiritul vremii.

Retras în chilioara sa de pe Sfinții Apostoli, între cărțile atît de dragi lui, ca un schimnic supărat pe vîlădicie și pe lume, a devenit, prin nemăsurata lui voință și putere de afirmare, el însuși o instituție fecundă.

Pe lângă cărțile editate anterior: *Antologie de proză populară epică* (3 vol. 1966), *Povestirile lui Creangă* (1967) și *Metoda de cercetare a folclorului* (1969) a scris și a publicat altele 11, precum și zeci de studii, introduceri și prefețe, preț de încă 2-3 volume, la care vor trebui adăugate lucrările inedite, între ele, cele două romane pomenite și exemplara *Monografie folclorică a Pădurenilor Hunedoarei*.

Pentru cunoașterea literaturii noastre orale, contribuțiile științifice ale regretatului Ovidiu Birlea sînt atît de mari, în-

cît rolul său în acest domeniu echivalează cu acela al lui Brăiloiu din etnomuzicologie. În sfera cercetării poetico-stilistice a poeziei și prozei populare, lucrările lui sînt veritabile pietre de hotar, întrucît el s-a detașat energetic de interpretările convenționale prin prisma deformatoare a criteriilor esteticii generale, ce „mărește opacitatea față de specificul folcloric, cu cit sînt urmate de mai multă fidelitate”. A dovedit-o mai ales în valoroasa *Poetică folclorică* (1976).

Studiile de metodologie, începînd cu cel despre *Cercetarea prozei populare epice*, din 1956, și terminînd cu cunoscuta lucrare din 1969 sînt luminate de îndrumările lui Brăiloiu, Ion Ioniță și I.C. Cazan, pe care le confruntă cu cele mai noi orientări pe plan mondial, dar mai ales îmbogățite de experiența sa de mare culegător și cercetător de teren.

Pe cit de vastă și de cuprinzătoare, pe atît de adînc ancorată în marea problematică a mai tuturor domeniilor culturii populare, opera lui Ovidiu Birlea cunoaște o firească atracție a sintezelor. E vorba înainte de toate de *Istoria folcloristicii românești* (1974), lucrare de căpătîi în investigarea trecutului disciplinei și de *Mică enciclopedie a poveștilor românești* (1976), aplecată asupra genului folcloric preferat al autorului. Aceste cărți reprezintă o primă treaptă spre unica și inegalabilă sinteză în două dense volume, *Folclorul românesc* (1981-1983), care va rămîne pentru multă vreme adevăratul tratat de folclor al românilor și va trebui tradus într-o limbă de circulație.

A surprins la apariție acel neașteptat și strălucitor *Esenă despre dansul popular românesc* (1982). Ca și portretele închinat unor etnomuzicologi (B. Bartók, C. Brăiloiu, Ilarion Cocșiu), esul dezvoltă pe folcloristul deplin, dublat de un prozator de real talent, pe care istoria literaturii îl va pune în drepturile sale, după ce-l va cunoaște și romanele inedite, căci volumul de nuvele și povestiri *Urme pe piatră* și romanul *Steampuri fără apă* nu s-au bucurat de atenția pe care o meritau.

Ion Cuceu

doina uricariu

* *

Despre ce prăbușire e vorba?
Și de ce se repetă?
Vezi în fata ta ghemuit
Obrazul de cretă?

Cu trupul plin de așchii
Și-n orbite doar miere
Copiii noștri alunecă
Spre durere

Ce tobogan de oțel
Ca o prăpastie rece ne adună
Cine înfloreste căzind?
Și ce soare răsare
Cînd i-e dat să apună?

* *

Cu spatele întors la noi
în zarea ce te apără
spargi o nucă, dai la o parte coaja
e verde, ușor putrezită.

Mi-e aproape milă că intrăm
în toamnă
direct
din Crăciunul
Ca un sfînt
Stăpînindu-și durerea
rana lui murind și hrînindu-ne
cu miezul ei
așezat în cruce
precum miezul de nucă
rana lui se înalță la zare
și greu aerul o desparte
de noi

mai ușor totuși decît tot
ce ne desparte
Cu spatele întors la noi
împovărat
drumeț
luînd calea
pe care prea puțini o urmează

* *

Ascultă-mă, de două ori auzi
ceea ce spun vremelnic doar o dată
împarte sunctul cumplit havuz
al apei ce țîșnește deodată

Ascultă-mă cum aș vorbi și-n cet
Să luneece în tine blind cuvîntul
Imaginează-ți cum un singur trup
în două locuri și-ar săpa mormîntul

Ascultă-mă, auzi de două ori
Singurătatea vocii, dinspre noaptea albă
pe două drumuri de-ar ajunge ea
la tine, într-un zeu ce-abia îngaimă.

* *

Vechiul dezacord al adevărului
ce se scaldă-n minciună
Aceleași neputință a sufletului
de a fi al nostru deplin
despre nimic doar nimicnicia vorbește
Să nu te miri
Cei ce spun da mult prea iute
Sînt și acei ce trădează
Să nu te gîndești
La nimicul nu are ziduri de gînd
Și nici flori nu ține la piept
Și ne alungă din țară

Nu așa ne-a fost visul
În el nu-mi recunosc copiii și cerul
Ci numai minciună cu mască și gheară
Iar adevărul ne scapă printre degete
și cenușiu e lingoul
în care nu-i aur
doar ceară
luminări adunate
pe trupuri atunci
ca o coroană
ușoară

* *

Mărturiseam despre el
și așa respiram mai bine

O clipă înotam sub apă
dezlegîndu-mi trupul de mine

Da, te iubesc, te iubesc
în mijlocul unor nesfirșite indoieli
și toată deslîpirea aceea ușoară
scotea încă o dată scotea
sufletul meu dintr-o gheară

și eram
chiar mingîierea smulsă unei
miini în armură
pielea care de-o altă piele
se-ndură

și erau
cît timpul
în care mărturiseam

* *

Așa cum e firesc să mi se pară
Că viața nu se-ntoarce — noi
ei noi
ne-ntoarcem
Chiar și atunci
Cînd un copil
în pîntec zvîcnind
cu pumnii lui lovînd
ne-duce aminte
de o tobă
care a bătut cîndva
și-acum
din nou învață iar să tacă

Ne poartă către el
un duh, cristal
al minții căutîndu-și Dumnezeu
nedumerit fiind
că-l țîn pe buze
cei ce numesc ușor
pe cel ce duce greul
Așa cum e firesc să ni se pară
că viața nu se-ntoarce-n noi
ci teiul
Și-aruncă florile
Cînd prind să piară.

CĂRȚILE SĂPTĂMÎNII

Noi sintem sarea pămîntului...
Desigur, se poate face abstracție de noi. Dar numai pentru o vreme, trecătoare repede... Nu se simte lipsa imediat, nu se simte niciodată lipsa acută, dar oamenilor li se face dor de noi, pentru că noi sintem sarea pămîntului. E sfîdător, e strigător la cer să fumezi Troost și Captain Black numai din Real Briar, că altfel tușești, să porți papion sau lavaliera drept gîtle-gău de toată ziua și blugi la ceremonii. Nu-i prea frumos ca în loc de Angela Similea și Ion Dolănescu să ascuți cu încăpăținare Bach sau jazz „post-free“. Oamenii se pot simți, pe bună dreptate jigniți de asemenea opțiuni, ca și de preferința pentru România literară, nu pentru România mare. Și totuși, doamnelor și domnilor, o să vi se facă dor de noi. Într-o bună zi. Vom mai fi aici? Vom mai exista? În orice caz, oricît de excen-tric și condamabil ar părea să scrii în loc să rabotezi, să mergi negrăbit pe bulevarde în soarele dimineții în loc să alergi după tramvai, adevăr zic vouă: noi sintem sarea pămîntului, grăuntele care dă gust, stimabililor. Și sarea, dacă se va strica...

Horia Gârbea

ROMULUS RUSAN
O călătorie spre marea interioară
(3)
Cartea Românească

● Pînă la talentul literar, o carte de călătorie reclamă vocația călătoriei, pe care scriitorii români nu mi se par a fi avut-o. Ieșit rar în lume, mai ales în ultima vreme din motive foarte clare, scriitorul român și-a pierdut inspirația aceasta specială.

De aceea jurnalul lui Romulus Rusan, ajuns la volumul 3, ne umple de optimism — există și români născuți călători și, mai mult, răbdători de-a ține un jurnal care să ocolească banalitatea. Talentul său ține evident de observație. Dar, spre deosebire de aceea a prozatorului de ficțiune, el

observă detaliul străin, inedit și-l include într-o serie care, înfățișată, poate să dea coerență filmului întregului voiaj, nefiind un șir de diapo-zitive proiectate la întimplare, plictisitoare.

Deci — talentul de a privi și de a vedea, Dumneata și cu mine o să mergem la Atena, la Piramide, la Cairo și unde-o mai fi, acolo văzînd aceleași lucruri, înțelegîndu-le (că nu sintem nici noi niște proști) dar incapabili să facem din ele o înlăntuire semnificativă în ansamblul ei. Iată meritul lui Romulus Rusan.

Cel esențial și care-l distinge ca expert al genului, căci, altfel, mai sînt destule, de la alcătuirea frazei pînă la curajul efectiv de a se îmbarca pentru astfel de istovitoare excursie prin trei continente. „Eroii“ cărții, Ana Blandiana și Romulus Rusan, au dat dovadă de un devotament aproape fanatic pentru ceea ce ar putea fi „condiția călătorului“, căruia-i stă bine exclusiv cu drumul, și față de cea a excursionistului care „trebuie“ să vadă tot. Cîți dintre noi, într-un oraș tropical în care se află cutare monument, n-am prefera terasa liniștită a unei cafenele? Eu unul, în mod sigur aș dezerta din funcția de globe-trotter clasic. Autorul cărții noastre, nu. Mai mult, are gentilețea să-și povestească drumul și pentru noi cei care, din

lipsă de ocazii sau din lene, o să ne mulțumim cu excelenta-i relatare și vom rămîne pe loc.

MAGDALENA VAIDA
Teste de afectivitate
Editura Albatros

● N-am promovât aceste teste de afectivitate. În urma parcurgerii lor s-a constatat cu ușurință că nu am nici o înclinație naturală de a-mi manifesta în vreun fel sentimentele ome-nești față de personajele cărții. Este un eșec de care nu mă rușinez căci, așa cum toți candidații neagă valabili-tatea testelor pe baza cărora au fost respinși, fac și eu același lucru.

Povestirile Magdalenei Vaida nu m-au bucurat, nu m-au înfiorat. Nu pot să spun că autoarea, despre care, superficial ca totdeauna, nu auzisem pînă acum, este lipsită de abilitatea naturală de a scrie proză. Dar textele sale, destul de numeroase pentru a se constitui într-un eșantion reprezentativ (24 cu totul), nu m-au impresionat.

Să luăm unul la întimplare. Se numește Păpușa. O femeie de vîrstă mijlocie își cumpără o păpușă. Ca să se joace cu ea. Adică o cumpără pentru sine. Scena achiziționării e lung descrisă, apoi femeia ajunge acasă unde își dă seama că nu mai regăsește senzațiile din copilărie ba mai mult,

este invadată de teama ridicolului. Are soț și doi copii care vor rîde de ea. Își reproșează lipsa de curaj, regretă că nu este „înțeleasă“, dar sfîrșește prin a se preface că a cumpărat-o pentru fetița ei. Deci este „înfrîntă“.

Totul relatat liniar, fără cine știe ce virtuți dar corect gradat, destul de neutru. Miza e însă minimă, finalul perfect previzibil și nu are nici o trespărîre peste banalitatea temei. Evident „astăzi chiar de m-aș întoarce...“ Personajul nu este interesant și nici nu realizează nici o complicitate cu cititorul. Cam toate schițele sînt undeva în jurul acestui palid interes pentru stilul autoarei și întîmplările eroilor încît am bănuiala că și persoanele cele mai sensibile vor avea o răceală de aisberg vis-à-vis de ce se petrece în volum. Arta povestirii nu se ridică niciodată peste o relatare „din avion“, spunînd exact cît se spune.

DIM. PĂCURARIU
Teme, motive, mituri
Editura Albatros

● Pagina de gardă ne arată un titlu care nu este reluat integral pe copertă: „Teme, motive, mituri și metamorfoza lor“. Nu-i clar așadar cum se numește volumul dar este clară „tema“ lui. Dim. Păcurariu se dedă unei investigații care uluiește în primul rînd prin cantitatea de exemple. După un capitol introductiv sînt analizate pe rînd: tema istorică, motivul avariei, mitul lui don Juan și, în final, dar cu exemple mult mai puține și mai neconvîngătoare, miturile moderne: mașinile și viteza. În acest ultim capitol lipsesc cu desăvîrșire referirile la „robot“ văzut ca mașină, la mitul androidului care ar fi deschis interesante căi comentatorului. Autorul reduce semnificația „mașinii“ la înțeleșul de „vehicul“ ceea ce mi se pare o dovadă de ușurință. Astfel este considerat „mașină“ balonul dar nu se suflă o vorbă despre computer.

Tratarea este foarte sistematică și exclusiv expozitivă, lipsesc interpretările. Exemplele curg, pînă la urmă cartea este un inventar de exemple care ilustrează evoluția temelor (motivelor, miturilor) fără să se preocupe de cauzele metamorfozelor respective.

În postfața autorul avertizează că „inventarul nu s-a dorit complet ci semnificativ“.

Ceea ce cred că supără în această carte, altfel utilă, este absoluta neutralitate a cercetătorului care nu-și propune nici un moment să realizeze o demonstrație, să argumenteze o teză ci panoramează la nesfîrșit. Titluri, autori, citate curg egale unele cu altele.

Plexul solar

Problema raporturilor între simțul critic și literatură, cu precădere între vocația de a identifica puterile de creație din unghi estetic sau cu prioritate critică, exprimă o dilemă a tuturor celor care ne întrebăm ce facultate spirituală domină la Tudor Vianu.

Mai potrivit ar fi să spunem **facultate de realizare**, pentru că dintre posibilitățile dovedite inițial poetul și nu criticul își proclamă ambițiile. În alți termeni **artistul** este cel ce se vede primul în lupta lăuntrică pentru afirmare.

Dar pretențiile față de sine sînt altele. Mișcările laterale ne îngăduie să aflăm că Vianu are în Germania, la studii, revelația formei lui interne. Este mai puțin o energie creatoare și mai mult una intelectuală. Citiți cronicile literare publicate începînd din decembrie 1925 în **Gîndirea** și veți constata că Vianu crede în dinamica și motivația culturii românești de a fi o prezență notabilă în lume. Astfel artistul comentează cu **armele criticului** formele de expresie ale talentatului. El descifrează și legitimează un paradox; un intelectual emană dincolo de artist dar acesta este limitat de limbajul celui dintîi. Încît, ca să nu se desființeze reciproc, artistul cedează și intelectualul construiește aplicat unde elanul poetic iradia difuz și va cuceri trecător.

Un teren de întretăiere între două formule, între două limbaje, decide dispoziția de viitor a lui Tudor Vianu și îi îndreaptă temperamentul, ca și comportamentul, spre un singur culoar vizibil: cercetare — predare sub care se unesc spații dispuse în adînc, ocolite de citiva monografiști, sesizate de alții. În labirintul lor nevăzut, acolo Vianu n-a avut sorți de împlinire deși eșecul lui final nu ține de ratare.

Climatul, văzut de departe, instituționalizează, cu un provizorat ce durează destul, separarea omului de catedră de cel dedat glasului intim. Maioreșcu, Ibrăheanu, G. Călinescu asimilează o experiență publică fără de care autoritatea lor ar suferi. Ghenea (cu mențiunea că îl completează activitatea social-politică), evident Lovinescu și Zari-fopol, minus ultimul an de viață cînd e numit redactor-șef la **Revista Fundațiilor**, se instalează în scrisul propriu ca să străbată liberi de „servituți” o situație fundamentală.

Ce loc ocupă, între ei, Tudor Vianu? Unul apropiat de prima grupă, cu defectul că își reprimă „la vedere” instinctul literar, ca să îl comunice pe cel, mai arid, mai obiectiv, mai circular, al **moștenitorului**.

Între creator și moștenitor intelectual

creionul nu ezită să noteze că eroul culturii creează, el îl precede pe moștenitor. Acesta selectează dintre valorile și evenimentele creației. Creatorul termină opera, moștenitorul o rîvnește. Îi regăsim pe ambii într-o dispută de scurtă durată, în relații de apetență și apoi de dialog, de îndată ce complexitatea climatului intelectual și artistic le reclamă inserția utilă. Didactică pentru unul, așa zicînd pedagogică și formativă, expresivă și prospectivă pentru altul, nu fără farmec, deși mai spectacular vulnerabilă.

Moștenitorul dobîndește aripi cînd scapă din carcanul acestei vulnerabilități deopotrivă administrativă dar și, prin caricare, spiritualicește cabotină. Boema macedonskiană, frivolitatea de saltimbanc a studentului Ion Barbu în universitățile germane, îi cer lui Vianu să se ia în serios.

Școala prestabilește terenul pe care se manifestă slujitorii ei. Adepții acesteia intră în alianțe, sînt introduși în serii, polarizează atitudini. Solidaritatea intelectuală riscă procese de intenții, gruparea sub flamura învățămîntului protejează și distanțează. Cu această rațiune Șerban Cioculescu profesează ani de zile ca profesor de liceu, idem Pompiliu Constantinescu, Octav Șuluțiu, Al. Piru. Prezența ideală la academie pare să-i fie sortită lui Lovinescu, din nefericire ca un semn negativ, căci încercările criticului se soldează cu un eșec total.

Între cele două soluții de viață și de regim moral Vianu alege **școala**, alege un sistem de lecturi optimiste, documentat, validat de riguroase cerințe educative. Va fi, din cînd în cînd, dezbrătat de limitări el însuși, cel din adînc, omul labirintic, ce se caută și se consacră multiplicității de sensuri. În rest va fi și va rămîne cel ce descinde dintr-o opțiune critică, un ancorat în motivații filozofice, un mediator care transformă un demers tehnic într-o continuare a operei. Se lămurește că l-am privit pe Tudor Vianu drept un moștenitor deoarece el moștenește un depozit de semne. Cărturarul transformă acest ansamblu, prin mecanismul interior al interpretării într-un patrimoniu. Puțini au înțeles ca Vianu, că moștenitorului, care este în cea mai înaltă accepție, nu-i revine să supravegheze inofensiva zestre, nici să o expună în vitrină. Lui i-ar fi fatal acest rol banal. Șansa lui a fost să periclitize mereu confortul universitar cu experiența modestiei și disciplinei bine cunoscute, experiență deformată de dascăli de duzină, de belferi, însă înobilată

de geniul celor ce nu separă școala de celălalt indicator de direcție, harul creator.

Relațiile de existență vor puncta oscilația lui Vianu între școală și creație, vor provoca miracolul vianesc (cercetare pe tot parcursul) cu efecte asupra viziunii însumate într-un sens ultim: definirea plenitudinii artistice ca totalitate a detaliilor. Detalii concrescente pe orizontala existenței și diseminare sub cerul culturii. Am putea mereu găsi în scrisul eruditului, dezvoltări dintr-un amănunt spre altul. Critica țintește **ansamblul**, solicită articulațiile lui, convergența valorică. Există în stabilirea reputației lui Vianu o complementaritate, un cifru integral de exprimare. Acolo unde pare că deținem punctele unui program găsim un scrupul de exactitate, iar, dincolo, unde am definit niște sarcini didactice, ne îndepărtăm de psihologia celui care îi trăiește postulatele în voia vocației eului profund. Eterogene structural, ele indică în creuzetul personalității via-

nești o concentrare și o esențializare. Momentul lor prim este pretenția de a judeca frumosul. De a edifica și caracteriza notele specifice (altfel ca într-un seminar), de a le explica, deci consacra mobilitatea prin determinarea sensului general.

Un frumos spectacol critic datorat propriei munci epistemologice, de clasare, convertire și anticipare a impresiilor de lectură. Prin această critica lui va fi fost orgolios universitară, nu însă și văduvită de vibrație, fermă culturală ideologică, exactitate, profesionalitate matură. Extrem de rare sentințe arbitrarie au întunecat un travaliu cristalizat piesă cu piesă. În matricea lui, normativul și programicul sînt categorii modelatoare în dispută cu improvizația, degradarea, obscurantismul. Tudor Vianu rămîne marele spirit prin care lumea ideilor intră în echilibru cu fidelitatea față de sine.

Henri Zalis

fragmente dintr-o etică a autorului

De ce îmi place să beau

Pentru că mă gîndesc ca la niște locuitori ai paradisiului la acei oameni care au scris în viața lor — în afara anilor școlarizării — 10-15 scrișori (sau cărți poștale), vreo 30 de cereri și atît.

Pentru că, dacă m-ar pune cineva să compun cuvintele de scrijelit pe dinăuntrul ușilor de veceu public din tot Bucureștiul, m-aș apuca cît pot eu de serios de această muncă și s-ar putea ca pînă la urmă să ajung s-o consider opera mea capitală. Mai importantă chiar decît copiii mei.

(Oricum, sora mea mai mică, nimerind în burta mamei a avut timp berechet — 9 luni — să citească tot ce tatuasem și scrijelisem eu pe acolo, pe dinăuntru. Iar acum este absolut sassistă de ceea ce scrie subsemnatul. Cele mai frumoase poezii mi-au rămas îngropate acolo).

De-asta îmi place să beau...

Pentru că una din obsesiile mele este că de la un anumit moment încolo cerneala din stilou nu mi se va mai termina. Că, obligat fiind să nu-i mai umplu niciodată rezervorul, voi scrie și iar voi scrie doar ca să-i consum odată și odată cerneala veșnică.

Pentru că o altă obsesie de-a mea este aceea c-am să scriu pînă voi uita (progresiv) literele alfabetului. Nici măcar nu spun mare lucru. E cam același lucru cu a trăi pînă mori sau pînă dă Dumnezeu să uiți să mai trăiești pe aici, pe-aproape și să te urci (în viață fiind, ca sfînt) la ceruri.

De asta-mi place, uneori, să beau...

Pentru că nu există decît o singură diferență între un scriitor cu 20 de milioane de cititori și altul doar cu 200: și anume banii pe care-i cîștigă din cărțile lor. (Oricum, nu scriu decît pentru vreo 10-15 oameni și nici cu

aceștia-toți n-ajung întotdeauna să vorbesc despre ceea ce scriu).

Pentru că iată ce am ajuns deseori să fac: miros cărțile „la subțiori”, la cotor, între foi și știu că după ce am citit o carte miroase altfel decît atunci cînd era nouă; iar întotdeauna după mine o carte fiind sigur că-mi poartă noroc; nu pot să așez un ceas peste un volum din Platon; nu pot să așez nimic peste Biblie. Pentru că sînt cuprins din ce în ce mai des de o sumbră și voluptoasă lehamite la gîndul că o

carte este pe lumea asta un obiect „perfect”: adică poate cuprinde în cel mai mic „perimetru” material — cea mai mare cantitate de spiritualitate.

De asta îmi place să beau...

Pentru că nu pot încă să mă apuc să colorez cărți de colorat. Numai atît să mai fac în calitate de autor de cărți.

Pentru că atunci cînd aveam vreo 13 ani din cînd în cînd stăteam nemișcat în baie, pe veceu, cu lumina stinsă — că poate or să umble și pe mine gîndacii cum umblau pe chiuveță și pe jos. Pentru că tot cam pe la aceeași vîrstă m-am gîndit la un moment dat: ce-ar fi dacă un doctor mi-ar umbla pe la nervii picioarelor și mi le-ar înmuia, mi le-ar paraliza?... Astfel aș putea să fiu toată viața departe de lume, pe scaunul cu roate, la masa de scris...

De asta îmi place să beau...

Pentru că visul meu e ca într-o dimineață, trezindu-mă devreme, să observ cum peste rafturile bibliotecii de la mine din cameră a crescut jedera. Răsărită dintre pagini. Foșnind ușor, agale, în vînt. Cărțile au prins deja rădăcini unele în altele. Iarba acoperă rînd după rînd. Și se fac acele cărți, toate acele gînduri, iarăși: o bucată de pămînt...

Cristian Popescu

INCOGNITO

Voi povesti acum întâmplări dină acum nebănuite — în afara marilor inițiatii — printre care eram amestecat în ultimele zile care au precedat evaziunea mea cu Isolda. Cum am spus și altădată, am hotărât să mă exilez, nu înainte de a lăsa în siguranță o Colecție de Biografii, Autobiografii și Memorii contemporane, din care public aici pe cele mai prețioase, după ce am povestit modul în care am intrat în posesia lor. Pentru a asigura evadarea noastră, m-am supus, până la exterminare, tuturor capriciilor stăpînitorilor mei. Lucru ciudat, n-am lucrat niciodată mai în voie și cu mai mult succes, ca atunci cînd n-am mai crezut în ce fac. Eul meu intim se detașea de actele sale; se pare că era cheia conformismului victorios. Mai ales cînd e vorba de conformarea la un delir oficial. N-am avut niciodată atîția „colegi”, niciodată nu m-am bucurat de atîta bunăvoință ca atunci cînd am renunțat la demnitate, renunțînd astfel să jignesc. Ieșeam din eclipsă, reveneam în grație și (scrișînd din dinți, cu un strigăt mut spre libertate, dominînd o tensiune interioară vecină cu nevroza) urcam din nou scara onorurilor cîștigate prin umilită, a demnităților al căror pret e joscnicia.

În acea vreme (solicitasem vizele de ieșire, însă nu le primisem), chiar cu cîteva zile înainte de data prevăzută pentru plecarea noastră, am întîlnit o ființă unică, dedicîndu-i această povestire.

Stăteam în bibliotecă, după-amiaza, citind ca să-mi distrag spiritul supliciului ascuns. Într-un sfert de oră urma să vină șoferul să mă ducă la birou. Din camera vecină se auzea vocea spicherului de la radio citind ultimele noutăți. La etajul superior, unul dintre locatari, cizmarul într-un atelier-cooperativă, lucra în unica încăpere, comenzi clandestine: ciocănitul fără sfîrșit făcîndu-l să urle pe copilul său nou născut. Într-o altă cameră, în care locuia o doctoriță divorțată cu băietii, destul de mari, ei se jucau cu mingea, bubuind în plafon iar doctorița cînta de ani de zile la pian o singură frază dintr-un cîntec, cu aceeași notă falsă în același loc. Prin zidul tapisat cu cărți auzeam vocea vecinului de palier, a nevastei și a soacrei sale care se certau răcnind frenetic: omul fusese dat afară spunînd ceva antisovietic și după ce luni de zile mîncaseră cartofi și nu-și plățiseră întreținerea la bloc, găsise în sfîrșit o slujbă în provincie. Nevasta a trebuit să și-o păstreze pe a ei la București: de unde lungi perioade de despărțire, bănuieli, gelozie, și zberetele de balamuc pe care le auzeam. Prin ușile cu geam care mă despărțeau de terasă, pătrundeau mugetele dogite ale megafoanelor instalate în grădina Cismigiu, care transmiteau tot ultimele știri. Înregistram, prin corpul meu pus la adăpost, vocea spicherului care îmi parvenea din sufragerie. Ea rostea:

— Telegrama agenției TASS este difuzată continuu de radiourile și canalele TV occidentale și nu e de mirare, fiind vorba de un eveniment capital care interesează lumea întregă. Se discută pretutindeni de noul sputnik. Vicepreședintele Societății interplanetare britanice a declarat: „Acum, nimic nu se mai împotrivesc zborului omenesc în jurul globului pămîntesc”. „Este o nouă etapă spre zborul omului în spațiul cosmic”, a afirmat bine-cunoscutul savant...

Mi-am îndreptat atenția la lectură: era unul din textele preferate, începutul Istoriei lui Tacit: descria o stare de lucruri care mi se părea uluitor de familiară, în acel moment. Cu condiția să pui, ca în algebră, între paranteze măreția cezarilor și grandoarea zdrențăroasă a totalitarismului eurasiatic, tot restul coincidea. **Veritas pluribus modis infracta**: mașina noastră de propagandă care făcea altceva. **Neutris cura posteritatis**: din această cauză eram forțat să fug, poate găseam vreun loc pe lume — mai rămăseseră cîteva — **ubi rentire quae velis et quae sentias dicere liceat**. Iar colecțiile de documente care trebuia să le fac publice meritau numele de **opus atrox proclis, discors seditionibus, ipsa etiam pace saevum**.

Alături, în sufragerie, bucătăreasa vorbea cu Isolda:

— Doamnă, carnea lipsește din nou, am stat la coadă. Am putut lua și ulei, mai era pentru două persoane după mine, apoi s-a terminat, oamenii au început să se bată pînă la venirea poliștilor.

Spicherul spunea:

— Este evident, după ziarul parizian, că tehnicienii rachetelor sovietice dispun de mijloace necunoscute încă în occident.

Citeam: **Plenum exillis, infecte credibus scopuli**. La noi, întinderile de stuf din Delta, lagărele anonime înconjurate cu sîrmă ghimpată și turnuri de pază. **Ob virtutes certissimum exitium**: au văzut fidelitatea conjugată a Danielei Paciurea care a dus-o la sinucidere, și credința în adevărul științific a lui Prospero Dobre îndemnîndu-l spre altă sinucidere, exilul. **Nec minus praemia delatorum invisa quam scelera**: cum alii **Sacerdotia et Consulatus, ut spolia, adepti, Procurationes alii et interiolem potentiam, agerent vertarent cuncta odio et terrore**, cădrele de marxism-leninism, dintre care una îi fusese acordată lui Isaia Protoproescu fiindcă îl denunțase pe Prospero Dobre: **Consulatus**, Direcțiile generale date lui Alfred Anania fiindcă și trădase șeful, pe Dioclețian Sava, iar lui Heracles Nițeluș fiindcă mă atacase; și locul din Biroul politic răsplătindu-l pe Malvolio Leonte fiindcă îl săpase pe Dioclețian. **Procurationes**: misiunile la

O.N.U. și U.N.E.S.C.O., **interiolem potentiam**, posturile aparatnicilor pe lângă Comitetul Central. **Odium et terror**: pretutindeni arestări, procese, sinucideri și, acoperind totul, tăcerea. **Quibus decrat inimicus, per amicos oppressi**; ce mi s-a întimplat mie, cînd prietenii mei credincioși Leopold și Ciorap m-au dus cu streangul de gît la picioarele stîrpiturii sadice Heracles Nițeluș. Și totuși, **non adeo virtutum sterile saeculum: secutae maritos in exilium conjuges**, Isolda se pregătea să mă întovărăsească în fugă plătind un preț prea mare, neîndrăznind a-l numi aici.

— Este un fapt bine cunoscut, spunea la radio spicherul, că popoarele țărilor socialiste ale Europei resping categoric tentativele care doresc să le impună „jugul” libertăților capitaliste.

Discors seditionibus citeam eu greu,

alături urletele scenelor de familie atinșeseră paroxismul. Am încercat să mă gîndesc: secolul nostru, s-a plasat în exterior către nouitatea superficială și mecanică, de ce evenimentele descriese acum două mii de ani se repetă? Există deci, constante ale comportamentului uman, revelatoare ale unei problematice constante? Natura omească e o trecătoare și schimbătoare configurație istorică sau din contră, un mîunchi de tendințe și valori, mereu aceleași? Mereu aceeași plagă nevindecabilă sau nouitatea absolută?

— Această crimă singeroasă a revolta opinia publică mondială, spunea spicherul:

Ipsa pace saevum: „S-au bătut la coadă cînd n-a mai fost ulei”. „Zborul omului în spațiul cosmic”.

Isolda și-a băgat capul prin usa întredeschisă a bibliotecii:

— La telefon, E cabinetul lui Paraschiv Ionescu.

Vocea unei secretare m-a anunțat că tovarășul ministru mă așteaptă într-un sfert de oră. Am închis, i-am spus Isoldei ce aflasem și am rămas privindu-ne cu neliniște. De cîteva zile, Paraschiv Ionescu era noul meu ministru. Predecesorul său Basil Morcovici fusese numit într-o funcție înaltă în aparatul Comitetului Central. Paraschiv devenise ministru drept recompensă pentru rolul activ jucat în căderea lui Dioclețian Sava; **praemium delatoris Consulatus**.

— A venit mașina, m-a anunțat Isolda aducîndu-mi blana.

Am sărutat-o pe Isolda. Ea mi-a spus:

— Nu te necăji. E poate vreo povestire fără importanță.

— Evident. Du-te singură la teatru, vin acolo.

— Dumnezeule, am un chef să merg la teatru de parcă m-aș duce la propria-mi înmormîntare.

— Trebuie să fim văzuți. Este o premieră de gală, o piesă sovietică. Nu putem lipsi, mai ales în acest moment. Unii membri necunoscuți (în afara rarilor demnitari) ai Comisiei de pasapoarte s-ar fi putut afla în sală. Trebuieau convinși că sîntem în „regulă”, că făceam parte dintre „tovarășii buni”, de-ai „noștri” cărora le acorzi încredere, de la care nu aștepti, ca de la toți ceilalți, să dezerteze în fuga mare la prima ocazie favorabilă.

— De acord, ne vom întîlni la teatru a spus Isolda.

La etajul de sus, cizmarul batea întruna în măciucile cuielor, copilul răcnea mereu, doctorita făcea să strige pianul cu aceeași notă falsă în același loc al eternei fraze a cîntecului: calmase însă cearta de alături, oamenii tăcuseră, epuizați de furia disperată și neputincioasă.

Ministerul nostru era instalat într-un palat din piatră albă și marmoră, în stil stalinist. Limuzinele Zil ale demnitarilor așteptau în fața peronului. Am urcat. Paraschiv Ionescu mă aștepta în fundul vastului său birou, la fel de departe de ușă ca potențații de altădată de care te apropiai ritmînd drumul cître trei opriri și trei reverențe. Eticheta socialistă nu suprimează reverențele, le interiorizase; lungimea drumului parcurs le accentua, invizibile dar nu mai puțin reale: o reverență pentru Paraschiv Ionescu membru al Comitetului Central, una pentru conducătorul ministerului, a treia pentru individul P.I. în orice caz, mai înțelept, mai dotat, mai experimentat și totodată mai puternic decît interlocutorul său. Așezat la birou, avea deasupra capului, agățate în perete, portretele oficiale ale lui Lenin și al unuia din conducătorii partidului nostru. Cele trei chipuri suprapuse (sus de tot, geniul fanatic și doctrinar, dedesubt conspiratorul enigmatic și șters, ajuns la putere, ascuns în propria-i grăsime, iar jos cel care îmi vorbea, administratorul, și mai gras, și mai neimportant) demonstrau extinderea gradată a unei energii spirituale de-a lungul a trei generații. Paraschiv Ionescu, gras, înalt, robust, avea un nas mic, spart ca de boxer sau heredo-sifilitic; mare, galben-turtit, semăna cu un zeu al Morții din miniatuurile tibetane. Vorbea cu o voce în falset total impropriu aparentei atletice care îl ținea drept, cu capul sus, iar aerele de individualism și independentă nu corespundeau servilismului său dezlănțuit față de conducerea partidului: fusese exclus de trei ori, o dată redus la mizerie iar altă dată aruncat în închisoare de aceeași conducere fără ca fidelitatea să-i fie zdruncinată. M-a invitat să stau jos surzîndu-mi cu o ironie gînditoare:

— Se pare că tovarășii sînt mulți miți de tine acum (în sfîrșit, eram din nou în grațiile mai marilor mei și ai lui). E adevărat, ai comis erori grave... (îmi amintea așa, că sînt vulnerabil, susceptibil întruna de a fi strivit).

— Nu uit, i-am răspuns. Mă sîlesc să dau satisfacție tovarășilor.

— Foarte bine, foarte bine. Iată de ce te-am făcut să vii. E vorba de o înșărcinare care cere un tovarăș dotat cu experiență politică și tact. Nu poate fi incredințată unui luptător oarecare dintre cadre pentru că trebuie să întreprindă cercetări în legătură cu un om care este fratele tovarășului Erasmus Ionescu care lucrează la Partid (Erasmus, nu era niciun fel de rudă cu Paraschiv — numele lor de familie este foarte comun la noi — era **aparatinick** al Comitetului Central: era de așteptat, în general, să fie primit în C.C. măcar ca membru supleant, la apropiatul Congres, așteptat în primăvară — noi fiind la începutul iernii) este de asemenea fratele lui Cristian Ionescu. îl cunoști (da, îl cunoșteam pe Cristian Ionescu, director general al unei importante instituții având șanse să devină, în curând, ministru adjunct) și al nevastei lui Basil Morcovici. Omul nostru se pare că are ceva pe conștiință... nu e în regulă. Se numește Sebastian Ionescu. L-ai cunoscut?

— Da, îl cunoscușem. Fusese ofițer în armată, apoi în Securitate, apoi director pe undeva, dar l-au dat afară acum câțiva ani; de atunci nu mai știu nimic de el.

— De el e vorba. Trebuie făcută o anchetă despre el, cu mult tact, în așa fel încât să nu fie compromiși ceilalți tovarăși. Sarcina îți va fi incredințată oficial de Comitetul de Partid al ministrului, omul nostru e salariat aici, este portar la una din antreprizele noastre. Înțelegi, portar!

— Înseamnă că a făcut ceva grav ca să ajungă aici, am replicat cu logica pe care o învățasem, aceea a eticii politice a Statului, a fi persecutat e dovada că ești vinovat.

— Nu numai că a făcut ceva, dar continuă, a spus Paraschiv încruntându-și sprâncenele. Nu cunosc amănunte și nici nu vreau să te influențez, continuă, poți fi sigur. Trebuie să afli **ce face, cu cine**. Fii atent să nu te lași dus de fleacuri, beție sau povești de femei. Studiază problema din punct de vedere politic. Vei lucra cu **organele noastre de stat**. Te va contacta un tovarăș. Veți stabili împreună un raport adresat Comitetului de Partid care va întocmi și el un alt raport. Nu vreau să influențez redactarea raportului dar cred că am dreptul să iau cunoștință de fapte. Te rog să treci pe la mine înaintea de a-l trimite.

Am mai schimbat câteva cuvinte, după care m-am retras. Aveam destulă experiență să înțeleg ce se întâmplase, ce așteptau de la mine. Mi se cerea să găsesc motive fictive de acuzare, în schimb grave, față de acest om pe care îl cunoșteam cât de cât, care era foarte nenorocit dacă mă iau după degringolada sa până la starea mizerabilă de paznic de magazin, însemnând că nici nu putea să mănânce cât vrea, mai ales dacă avea familie. Trebuia să-i găsesc ceva coplesitor și „politic” pentru a-l face un dușman al regimului, pasibil de pedeapsa cu moartea sau de mulți ani de detenție. Dacă ar fi fost vorba de un fapt real, palpabil, Paraschiv n-ar fi ezitat să mi-l spună: în acest caz, nu însemna că **influențează o comisie ci o informează**, dovadă de vigilență revoluționară. Mă alesese fiind vorba de o sarcină infamă, în fața căreia un om cu o poziție mai puțin zdruncinată ar fi refuzat, ar fi căutat refugii. Micul discurs preliminar al lui Paraschiv era destinat să-mi amintească ce precară și nesigură era soarta mea. În schimb, știind foarte bine că cerusem vize de plecare, nu a făcut

nici o mențiune referitoare la călătoria pe care o doream cu ardoare. S-ar spune că aprobarea sau refuzul vizelor mele depindea de modul în care m-aș achita de misiunea mea.

Coborînd uriașa scară de marmoră care se răsucea în jurul unor coloane înguste de porfir, asudasem de furie și neliniște. Nu mă umilisem încă îndejuns, nu mersesem destul de departe și de jos? Acesta era deci prețul scăpării arhivelor dintr-o lume blestemată, îndreptîndu-se spre cecitate și proprie destrămare? nu fusese deajuns că mă despărțisem de ai mei, poate pentru totdeauna, de a-mi asuma o suferință, poate, nevindecabilă, o vinovăție care nu poate fi ispășită? Nu mai puteam să fac ceva în plus. Asta nu, nu o voi face. Asudat și înghețat de frigul acelei dimineți de iarnă, coboram (voi coborî întruna astfel și mai jos, în păcat) scara care, ca multe interioare ale arhitecturii staliniste, evoca marile goluri apăsătoare din Carceri de Piranese.

Și totuși ar fi o șansă să scap, mi-am spus oprindu-mă mașinal pe o treaptă. Din ce mi-a spus Paraschiv, am ghicit ce se întâmpla: o intrigă îndreptată contra lui Erasmus sau contra lui Morcovici. Pe lângă ei, Cristian însemna prea puțin: pe el îl puteau lovi direct. Existau deci oameni care voiau să oprească ascensiunea lui Erasmus înainte ca Politbiroul să ia hotărârile pentru apropiatul Congres — sau era vorba de Morcovici a cărui căsătorie cu ușuratică Valentina Ionescu, care își pierduse reputația, fusese rău văzută de șefii cei mari. Din cine era formată elica dușmană? Paraschiv singur n-ar fi îndrăznit să atace pe unul din adjuccții lui Malvolio. Era, deci, însuși Malvolio Leonte care voia să-l lovească pe Morcovici, să se scape de Erasmus, fără s-o facă pe față, dimpotrivă, lăsînd să se înțeleagă că se supune în fața unui scandal de neînțeles, pe care el însuși îl declanșase; asta semănînd cu sfârșitul bizantin al Marelui Eunuc. Dar vicleniile, munca de săpare destinată să pună pe protectorii lui Erasmus și pe aliații lui Morcovici în fața unui fapt împlinit, ireparabil, dovedea că acei protectori și aliați erau foarte puternici, pentru că însuși Malvolio să nu îndrăznească a-i ataca în față. Acolo se afla pentru mine scăparea, știind că și Isolda va fi de părerea mea. Eram totalmente în puterea lui Malvolio și a lui Paraschiv; a da pe față un secret de partid, ca misiunea ce-mi fusese incredințată, era unul din cele mai grave acte pe care le-aș fi putut comite; și totuși trebuiau preveniți cei vizati. Ei, în orice caz, nu m-ar fi trădat, fiind vorba de interesul lor.

Respirația mi-a redevenit normală. Sudoarea s-a uscat pe corp și am înghețat; mi-am încheiat blana îndreptîndu-mă repede spre ieșire. Brusc, mi-a venit o idee, făcîndu-mă să intru într-un birou în care eram cunoscut de secretare. Am cerut cartea de telefon; se afla acolo un Sebastian Ionescu. M-am mirat că un portar de magazin are telefon acasă, i-am dat șoferului adresa. Aveam nevoie să știu mai exact despre ce e vorba; cum v-am spus nu îl cunoșcușem, îl știam. Păstram amintirea unui individ cordial, destul de rezervat, destul de oarecare; acesta era omul căruia, cu un Golem polițist alături, trebuia să-i produc tot răul de care eram în stare.

În românește de Andriana Fianu

(Cap. 2 din romanul *Incognito*, ed. Le Seuil, Paris, 1962)

Din aceeași oglindă

Miinile tale sint pline de iarnă și de toamnă; un inger te imbracă mereu in splendoare

mereu o pasăre căzută din memoria turnului Babel, cu aripile in uitare, scrie-n abisul vieților noastre

nu privi înainte nu privi inapoi

este o lege care ne trage inspre orbita mai grea dintr-o altă planetă profundă;

doar soarele din aceeași oglindă va curge-n pământul absolut in care te-am văzut ca pe o lebedă înfrintă de zăpadă.

nazaria

Curgere

și cad zăpezile mereu te-acoperă cu totu-n moarte

eu am suris prin chipul tău cel neclintit cel de departe

și speriată de mișcare am inotat in lung de vremuri pustia tulburînd la maluri

izvorul lumilor mă-ntoarce-n amiaza'n care dormi mereu

sufierea mea se culcă-n tine cu tot pământul razei greu.

Syntaxă

Gramatica mea erai tu: urcau in ea enigmele din mare, pământul cel greu din țipătul meu de aprigă stea

veneau peste lume diminețile o, Excelență, ca niște popoare migrau într-o oglindă viața lor, iluzia mea

eborai in ziua cea mare ca o avalanșă; eram obeliscul văii dus pe umerii tăi de ninsoare.

Bethnazaria

mergi fără oprire de-a lungul unui zid

iluzia lui de mult te-a invins

aluneci spre capătul lumii in lungul peretelui tot mai adine din respirația ta

un labirint te-a legat de ingerii lui din privire:

uită patima cu care trăiești uită violența cu care mori

nu poți innopta o clipă in casa cu o intrare deschisă mereu in altă parte

nu privi nu chema nimic nu te poate trezi

omenirea e'n larguri.

Scrisoare

pe un perete alb

te privesc dintr-un veac fericit: cea mai vegetală privire astăzi o am și-s, pină la tine, bolnavă de visare

un copil din somn aruncă in amiază umbra inaltă a dimineții mele

in pacea grădinii himeră a zilei trec cu păsări fragile pe umeri

ochii mei ard in două pustii; rânit de departe te-adoce, in ele, ecoul

furtuna de frunze imi pune pe frunte coroana simbolică a celui invins

o floare își leagă rodul peste pământul mare.

FLAUTISTUL

La urma urmei poate că nimeni n-avea să-l întrebe de unde anume venea și de ce bătușe atita drum până aici și, chiar dacă, să zicem, l-ar fi întrebat, tot n-ar fi putut spune mare lucru.

Acum pur și simplu privea de undeva, de jos, de sub malul mării orasul atit cit putea să vadă prin micul binoclu; de fapt, nu se zărea mai nimic dar continua să privească într-acolo, ca și cind ar fi așteptat să se întâmple ceva; la ora aceea nu se vedea nici o mișcare.

Locul era pustiu. Cind și cind bufniturele bolovanilor căzuți de sus acopereau zgomotul valurilor, dar asta numai pentru o clipă. Echipat ca pentru o lungă călătorie, cu cele câteva lucruri de volaj ce se puteau vedea la prima ocheadă, insul picat acolo purta un costum destul de uzat, închis pînă la gît, oricum mult prea nepotrivit pentru căldura de afară.

Și, totuși, continua să privească prin binoclu acela spre orasul încins de căldură, cu casele îngrămădite deasupra malului, de unde nu se vedea nici un om.

— De aici nu se vede nimic, auzi în spatele său vorbele batiocoritoare ale cuiva. Vă pierdeti timpul de pomană!

Era un ins pipiriu, cu o barbă nerasă de câteva zile bune, chicotind de prostia celui din fața sa, fără să-l piardă din ochi pe cinele care-l insotea în tot locul.

— Mare zăpuseală, continuă să vorbească acesta, ca și cind puțin i-ar fi pășit de tăcerea celuiilalt. Și dumneata? Doar n-o să spui că ai sosit aici tocmai acum?

Bătu din palmele micel, ca și cind făcuse o glumă cit se poate de bună. Apoi, cind băgă de seamă conducta de fier ruginită, din care se revărsa o apă murdară, chiar la picioarele lor, se înfuri pe nepusă masă.

— Ar trebui să se facă ceva, suspină el arătind spre conducta cu pricina. Dacă nu, n-au decit s-o desființeze, își continuă el vorba, punind pe goană cinele care sorbea din gura canalizării. De ce naiba așteaptă să se infunde?

Pipiriul începu să descrie cam tot ce se întâmplă cind conducta se infunda într-adevăr.

— Dumneata, ce-ai face într-o situație ca asta? nu scapă el ocazia să-l iscodească pe insul intilnit acolo din intimplare. Sau, poate că nici nu te interesează?

Celălalt îl privi cu mare atenție de parcă atunci l-ar fi văzut prima dată. Chiar așa, ce-ar face el într-o situație ca asta? Era o întrebare destul de caraghioasă și omulețul nu mai așteptă răspunsul acestuia, de parcă ar fi fost de la sine înțeles cam ce anume putea să facă un străin ca oricare altul.

Abia atunci băgă de seamă mănșile de piele ale străinului și se înfioră: habar n-avea de ce purta pe căldura asta mănși; parcă erau mănși de femeie!

Își chemă cinele din dreptul canalizării; ceva nu era în regulă între el și omul acela.

Aproape bănuind ce se întâmplă cu pipiriul de lângă el celălalt își scoase, cu aerul cel mai liniștit, mănșile, și le aruncă cit colo, fără să-i pese de nimic. Era, într-adevăr, cald și nu mai avea nevoie de ele!

În vreme ce mărunțelul încă îl mai măsura din cap pînă-n picioare, omul se așeză jos, pe piatră; întrebă, ca din senin, de o femeie, Maria Corona și de căruța de artiști care, poate, trecuse prin oras.

— E artistă? se interesă omulețul cu cinele, înroșindu-se tot de plăcere, ca la amintirea unui lucru cit se poate de vesel.

Apoi, își dădu drumul la gură: — Pentru ea atî venit? întrebă el neîncrezător, privind cu atenție hainele ponosite ale străinului picat acolo. Precis că pentru ea atî bătut drumul pînă aici!

Văzuse, cu adevărat, căruța de artiști, intrase în vorbă cu ei și chiar cumpărase de la aceștia un lămpas, dar nu dăduse niciodată ochii cu Maria Corona despre care, bineînțeles, auzise destule.

— Mare minune! își pocni degetele pipiriul, înțelegind situația în care se afla noul sosit. Aflati că totii soldații vorbesc numai de ea. Așa că, nu stiu nimic! conchise insul parcă sperlat de vorbele lui.

— E aici! îl puse la punct străinul.

Celălalt se holbă neputincios; atunci de ce naiba îl trăsese de limbă? Cinele sălbăticit dăduse de un roi de fluturi și se reposedă gata să-i inhale, însă, ca prin

minune, fluturii îi scăpau de fiecare dată. Apoi roiul de fluturi îl înconjură pe cei doi, așa ca un fel de aureolă deasupra capetelor încinse de căldură.

— Cit e ocaua de griu? se hotări omul să vorbească.

Pipiriul se frământă un timp și, înfrîngându-și botul ascuțit al pantofului în nisip, spuse cu jumătate de glas:

— Patru galbeni. Doi pentru măcinat, doi pentru drum. Restul, spuse el în bătaie de joc, rămîne pentru bunul Dumnezeu.

— Și pieile?

De data asta omul cu cinele rise de-a binelea. Nu mai văzuse piei de atita timp, așa că n-avea de unde să știe. Spuse un preț oarecare, continuind să se distreze de neștiința celui din fața sa. Mai mult ca sigur că venise să vîndă piei furate chiar de țigani și pentru așa ceva putea să plătească, la o adică, cu viața!

— Oho, m-ați făcut să rid, chicoti acesta arătîndu-și o dantură mizerabilă, dorind să-l facă să înțeleagă pe cel dinaintea sa necazurile în care ar fi putut intra din cauza pieilor. Eu, unul, n-am nevoie de pieile dumitale!

— Și o roată? insistă străinul, fără să bănuiască nimic din tot ce acesta vroia să spună.

Omulețul păru ca vrăjlit. Ei bine, despre asta putea să vorbească oricît, să-l spună, adică, tot ce știe și chiar și mai multe decit ar fi trebuit. N-avea de ce să-și țină gura.

— O roată? prinse el din aer întrebându-l.

rea și turul exact ca atunci la început, cind fusese întrebat despre Maria Corona.

Află că asta îi era și meseria și, deci, se putea spune că oricind ar fi avut nevoie putea să-l caute și, desigur, n-ar fi fost nici o bătaie de cap ca să-i vîndă o roată.

— Am de vînzare, spuse omul cit se poate de simplu, la sfîrșit, și arătă cu palma lui mică în depărtare ceva care trebuia să însemne micul lui atelier. Asta fac toată ziua, roți! Doar n-o să spuneti că pentru asta atî venit? Pentru o roată? și o dădu pe ris, hotărît să-l iscodească pînă la capăt.

Se lăsă un moment de tăcere; abia dacă mai aveau ce să-și spună și străinul întinse o mină părăoasă după agrisele crescute pe mal; luă citeva și le molfăi o vreme, parcă fără chef, scuipînd simburii la picioarele pipiriului care nu stia dacă trebuie să plece sau nu.

În spatele lor conducta de fier arunca tot felul de resturi urit mirositoare dar străinul părea complet nepăsător la ceea ce se petrecea chiar sub ochii săi. Mai mult, se dezbracă, aruncîndu-și hainele cit colo, peste cele câteva lucruri de volaj de care uitase. O luă la goană pe mal ca un apucat și omul cu cinele avu timp să vadă că bărbatul zdrăvăn, bine făcut, cu chipul ars de soare și privirea vicleană se arunca printre valuri, scufundîndu-se în apa aceea murdară, lesioasă. De acolo, de unde era, îl țintea, cind și cind, cu privirea pe mărunțelul rămas în dreptul conductei, un om singur, fără prea mare tragere de inimă ca s-o ia spre casă.

Curios, pînă și cinele îi scăpă la un moment dat pipiriului, luînd-o prin valuri după străinul care continua să se zbenguie de unul singur.

Punîndu-și mîinile pînă la gură, mărunțelul încă înveselit de tirocoalele pe care cinele său i le dădea străinului, îi strigă tot felul de vorbe desuchiate:

— Cătea! Cătea! se auzea vocea sa pitigăiată peste întinderea pustie.

Omul și cinele reveniră pe mal, în vreme ce omulețul nu mai conțenea să se distreze și să se minuneze de cinele său de care, cine știe, n-avea de gînd să scape atit de ușor.

— L-am crescut cu lapte de capră, înțelegeți? E un ciine crescut cu lapte de capră! Ce ziceti de asta? o luă el de la capăt, bucuros că putea să-l înveselească pe străin. Putea s-o mierlească dar, uite că a scăpat!

Era momentul să-l întrebe cu adevărat ce anume îi adusesse pînă aici, pentru că pînă acum nu pricepuse mare lucru. Intilnise destul care se lăudaseră că bătuseră drumul pînă aici ca s-o vadă pe Maria Corona, oricum, asta era fără prea mare importanță pentru rotarul Sirghi, cel care ura din tot sufletul conducta de fier improscind apa cu resturi urit mirositoare.

Așa că îndrăzni să-l întrebe: nu fu mirat deloc cind auzi de la celălalt cam tot ce ar fi trebuit să audă un rotar cu frica lui Dumnezeu.

— Am omorît un om, spuse simplu străinul. Chiar aici!

— Pe locul ăsta? chitcăi pipiriul.

— Exact, declară senin celălalt. Chiar unde stai dumneata.

— Și? nu se pierdu cu firea rotarul.

— Nimic. Am scăpat. Abia am ieșit din puscărie.

— Foarte bine, se mulțumi rotarul să spună, foarte bine, domnule și incremeni pe piatra din dreptul său. Am știut eu că vi s-a întimplat ceva. Pentru asta v-ați întors aici?

— Da, Vreau s-o văd pe Maria Corona. Am auzit destule despre ea.

— Lumea vorbește, domnule, spuse cu un respect ciudat rotarul, lumea vorbește destule dar nimic nu-i adevărat, așa să știți... Maria Corona nu e ca toate celelalte. Și nici nu cred ce spun soldații ăștia...

— Ce spun?

— Se laudă, domnule, se laudă. Sint sigur că nici n-au dat ochii cu ea.

— Dar dumneata? Ai văzut-o?

— Nu, spuse ferm rotarul. Dacă o vedeam era cu totul altceva. As fi vrut din tot sufletul să se întîm-le așa, nu stiu de ce...

— Ei bine, îl întrerupse celălalt, în puscărie toți vorbesc numai despre ea... Care scapă, și sint destul care scapă, nu vor decit asta: s-o vadă!

— Aha, făcu filozofic rotarul. N-am știut.

— Așa că, o luă de la capăt celălalt, e destul să te gîndesti la ea și viața în puscărie e mai usoară...

— Și omul acela? întrebă în șoaptă rotarul.

— Care om?

— Pe care l-ați omorît...

— E mai bine să nu discutăm, se scuză bărbatul sîroind de apă. A fost prietenul meu. De la el am aflat de Maria Corona!

— Va să zică așa, se întunecă la față omul cu cinele. A fost prietenul dumitale... Păcat!

Nu mai avu timp să-l descoasă cind îl văzu pe străin căutînd printre lucrurile de volaj o cutie lunguiată și, pînă să se dumirească despre ce e vorba, necunoscutul scoase la iveală un flaut.

— Oho, rise subțire mărunțelul, nu-mi vine să cred. Chiar așa, o dădu el pe glumă, o să cîntați? Aici? Sinteti flautist?

Celălalt nu catadicsi să-i răspundă, pe jumătate nepăsător la vorbăria rotarului; cu apa sîroind încă ne el și părul ud, chircindu-se pe o piatră, așa ca-ntr-o rugă ciudată, cu capul în piept, suflă încetisor în instrumentul acela strălucitor. Părea de necrezut ca un străin oarecare, în plus purtînd niste haine atit de nonosite, abia ieșit din puscărie, să știe să cînte la flaut.

Se ghemu și el pe o piatră din prealimă, ca un om fără nici o treabă și ascultă parcă vrăjtit; se vedea cit de colo că de multă vreme nu-i mai fusese dat să asculte așa ceva: cu toate că vechea conductă bubuia în spatele lor, rotarul nu-l mai dădu nici o atenție.

Abia într-un tirziu mărunțelul și cinele său o luară din loc, aruncînd, cind și cind, priviri în urma flautistului acela de care, cine știe, avea să-și amintească, poate, multă vreme.

vasile smărăndescu

HAIKU

Potecă adormită
suspină în singurătate
după satul yestejit.

Pămînt de flori
roagă trecătorii să-l cumpere
la ciresar.

Povești cu sinziene
la marginea cringului
ne sărută pe glezne.

Salcia, blondă suavă
se gătește-n ocheanele apeli
așteptînd vîntul.

Euforice vînturi
dancează și rid
cu frunzele toamnei.

Urme pe zăpadă
să nu degere
se-ncălzesc la luceferi.

La umbra zilei
noaptea-nfașă tăcută
fiorul beznei.

La poarta nopții
cîntecul de lebădă
umbrele zilei.

Stele — litere pe boltă
murmură azurului
poeme reci.

Expoziții albe
cu povești de Crăciun
pe ramurile pomilor.

Un copil
trage obosit
o linie cu creta pe asfalt.

Bufnița — mireasă uitată
în turla bisericii
după cununie.

marian ilea

● Marian Ilea este cu siguranță un om de rău. Deși lucrează (sau a lucrat mulți ani) în mină, la Baia Sprie, nu a catadicsit să vină în Capitală să planteze flori cu bita în Piața Universității, ci a venit pentru a scrie literatură. Din punctul de vedere al partidului de guvernământ Marian Ilea este primul miner scriitor al țării. Din punctul de vedere al Uniunii Scriitorilor, Marian Ilea este dovada vie că peste cițiva ani de „democrație” vom scrie cu toții în abataj. În șuturi.

Marian Ilea poate deveni un mare prozator. Oricum, el a soluționat deja, în fața întregii țări, falsa contradicție între cei care „gîndesc” și cei care „muncesc”. Am auzit o poveste în care niște deșinți (absolut reali și absolut politici), la ora 12, în noaptea de Înviere, „muncind” ei într-o mină, n-au aprins luminări, ci și-au aprins cu toții lămpașele. Sint sigur că Marian Ilea își poate scrie grozavele proze atât la lumina lămpașului cit și la cea a candeliei. Și le poate scrie la fel de bine.

Cristian Popescu

COPACII DE MUSTAR

În 6 noiembrie la orele 5 ale dimineții în anul de grație una mie nouă sute băteau clopotele. Așa era în fiecare duminică.

1. După numărul bățiilor leneșe ale orologului știu că s-au ivit zorile. Fire anemice de lumină, paloare matinală strecurată pe sub franjurile perdelei de stambă, pe parchet. Aseară am discutat despre virtuțile și păcatele religiilor. Părintele protestant a dat cu pumnul în masă, răsturnînd cana cu vin negru, gros. Pata s-a întins, am reușit să salvez cartea, am înțepenit. Mișcarea bruscă a declanșat criza de lombo-sciatică. Pînă am dat să mă ridic, sfințiașa era la ușă. Carson dragă, mîine te aștept la ora de șah, fă bine vino la timp.

Noaptea, în loc de oșteni de-ai lui Ghinghis-Han oficiind în temple de piatră proaspăt cucerite, am visat-o pe Povera.

Băbuțe zbircite cotrobăind prin sertare mucegăite după catehisme, Pahare pline ochi, cu sifon. Alergătura la templul catolic. Scaune cu numele proprii-țărășelor. Parohia a obținut fonduri deloc neglijabile, din vânzarea locurilor din bănci. Spovedanie zilnică, pater, că vezi dumneata de la o vîrstă nu se știe pînă cînd. În confesional, mirosul de ziare vechi al pielii. Azi la Vatican, consistoriul prezidat de papă va lua decizia capitale în ce privește mersul înainte al catolicismului.

Povera, așezată pe o ladă de turtă dulce, cînta la vioară.

Clopotarul e o persoană de vază a colectivității religioase, se spinzură de funii, se ajută cu trupul, mișcările feței sînt asemănătoare cu ale unui circar mediocru, venit să arunce cuțite în usile de brad de la intrarea în primărie. Pentru felul în care se lovește limba clopotului de para metalică, primește o sumă de bani suficientă pentru traiul modest al unui văduvoi. În L. bătutul clopotului e monopol bisericesc moștenit din tată în fiu, de aceeași familie. O adevărată dinastie de clopotari impertinenți pe care în douăzeci și ceva de ani n-am reușit s-o dețronez.

Visam catastrofe, locuiam într-o vechitură din cărămidă măcinată, tremuram de frig în umbra încăperilor cu ferestre de pușcărie. Dormeam pe o tablă îngustă, fixată de acoperiș. Lumea văzută de la înălțimea celor opt etaje. Mentineam o stare de echilibru relativ, gustam din spaimă, mă resemnam aruncîndu-mă în șanțul de protecție. Robinetele se deschideau, riul dărîma zăgazurile, mi se zbătea stomacul și mă izbeam de patul tare. Vinătăi intercostale uneori chiar craniene.

Îmi făcusem prastie și atacam paserile ceriului și rozătoarele pămîntului. Povera locuia în clădirea de peste drum. Fereastra deschisă de la camera ei. Un pat, un scaun, un lighean, vioara rezemată de zidul dat cu rol, cămașa de noapte fără mîneci, mișcările de înviore.

Duceam cu mine iminența unei catastrofe.

Povera era fiica domnului Ieremia Aaron. Nu mă gîndeam pe-atunci la căsnicie. O urmăream cum fuge la școală fără să încerc s-o ajung din urmă. Tatăl ei era cultivator de tutun. Profesorul de vioară avea un picior din lemn. Anii aceia au fost buni pentru plantațiile de tutun de la marginea orașului. Domnul Ieremia Aaron și-a cumpărat un măgar și o țilincă din scoartă de paltin. Lumea se împărțea după țigările cumpărate de la tutunge. Tata fuma Plugare, domnul Ieremia — Regale. Cînd am auzit că se fac trimiteri gratuite în tabără, m-am înscris și eu. Mă speriau apusurile, închideam usile, închideam ochii, întunericul se folia ca soarecii prin găuri nevăzute, mă învelea într-o cuvertură groasă, mă imobiliza, plîngeam.

Povera e o fată deosebită, poți să te

FRAGMENT

Joci cu ea, Carson. O remorcă de gresie s-a deșertat în curte. S-ar fi putut construi cîteva case și alei pe unde să-mi scot oștenii la plimbare.

O casă cu multe camere, salubră, ferestre mari, luminoase — un vis.

„Piciorul de lemn” era un fost cîntăreț la orga unei parohii. Geanta de doctor — plină cu partituri. Sever și arțăgos. Banii nu sînt importanți. Medalii astea aduse de pe frontul din Galiția, domnule Ieremia. Povera are talent, o învăț gratuit. Dacă ai avea și orgă... L-au obișnuit să primească o găină, o rață, un clapon. Păsări de curte, învelite în celofan, cu gîturile tăiate, beregăți ieșind de sub braț ca niște arcușuri rupte. Le ducea unei doamne simandicoase ce locuia în centru. Dintr-o gâlță se poate mîncea una săptămînă încheiată: azi aprilie, mîine un picior, pînă ajungi la țirțită se face simbătă și ai scăpat de încă o săptămînă.

S-a terminat schimbul de noapte, se aude sirena uzinei de apă potabilă, sub cuvertură mi-au înghețat picioarele. O să beau un clondir de cafea neagră fără frîscă. Din călătoria în Austria m-am ales cu o colecție de clondire de toate dimensiunile. Sticla de Iena: subțire-rezistentă. Primul, mi l-a cadorsit domnul Iager, în semn de prețuire pentru predica rostită în catedrala orașului Greitzberg. Am vorbit din amvon, avînd înaintea ochilor cel mai chinat Crist răstignit văzut vreodată. Fața tristă, lemnul cioplit de parcă ar fi fost plastilină, cîuele groase și boante, mîroșea a gropniță înșesată cu cranii. De cîteva ori am pufnit în plîns, am tușit, am căscat gura simînd o durere în gît sau o arsură pe vîrfurile limbii, ajutat de cîteva mici sireticuri am reușit s-o scot la capăt. De altfel am fost admirat fără rezerve, pentru ușurința vorbirii limbii latine pe care n-o înțelegea aproape nimeni în Greitzberg. Ca semn al prețurii am primit întîiul clondir al colecției mele.

În afara transportului unor obiecte de mobilier masiv, din casa parohială, cînd se făcea curățenie generală, n-am prestat altă muncă manuală. De la douăzeci de ani constituția fizică fragilă, cu care m-am ales după o sedere într-o tabără, i-a speriat pe toți doctorii ce au apărut în viața mea cotidiană. Unghiile de la degete s-au îngroșat, dacă le las să crească două săptămîni seamănă cu ghiarele galinaceelor. În L. am venit prin decizie papală, după terminarea institutului teologic de la Roma. M-am acomodat, mi-am numit munca — o adevărată sinecură destul de bănoasă — și am rămas. Enoriașii comuni, biserică plină în sărbători și goală în zilele lucrătoare. Convertiri spectaculoase n-am avut. Vinerea și simbăta, lucrul la predica duminicală. De douăzeci de ani folosesc aceeași bibliografie. Două pasiuni ale ultimului deceniu: Șahul și cartea de istorie a religiilor. Amîndouă mă ajută să-mi dovedesc

superioritatea în fața domnului Thacker, preotul protestant al orașului.

Cînd ne-au luat în stăpînire supraveghetorii, am știut că săvîrșisem o greșală. Trenul de noapte... l-am așteptat în clădirea unei școli din vecinătatea gării. Pe coridoare ori în săli de clasă, dormind lîngă valize, atenți să răspundem prezent la apelul de control al fiecărui sfert de oră. Încolonarea creștinilor. O școală străină. Plecau doar cei înscriși voluntari. Tabăra se afla într-un sat la trei sute de kilometri de Povera. Trenul special, autobuzele speciale, frigul orelor mici, praful amiezii de sosire. Dispensar, control medical, repartiții în paturi cu arcuiri rupte, baia comună, tabelul cu meniul și cele trei adunări zilnice. Bolnavul de tifos ce murise în patul meu se înghesuia în fiecare noapte, mă împingea pînă la stinghia de metal și se plîngea de lipsă de spațiu. A amenințat că mă reclamă la popotă.

Ca să nu-mi simtă lipsa, Povera și-a cumpărat un papagal de hîrtie colorată, l-a atîrnat de candelabru, l-a botezat cu numele meu, s-a obișnuit să-i vorbească. Am avut în toate ceasurile de mai tîrziu un concurent serios în acel boț de hîrtie obraznic-colorat pe care de multe ori am încercat să-l arunc în foc.

Băbuțele o să aștepte în zadar spovedania. Începe ziua cînd mă voi gîndi la Copacii de mustar. Se întîmplă de cîteva ori pe an. O pădure întregă. O să amîn ora de șah. Trebuie să-i dau un telefon domnului Thacker. Coridorul în care ajung din dormitor e depimant, înalt, răcoros, ascet.

Pipote cu orez, în griș în lapte cu marmeladă, castraveți acriți la soare, bibliotecă, locuri de cetit în pădure, seri dansante organizate de fiecare dormitor, patruzeci de bănuți pentru imaginea cu izvorul de apă minerală, alți douăzeci pentru expediție. Nu știam adresa domnului Ieremia Aaron. Vă sărut din tabără, al vostru Carson. Cînd am citit, am suspinat. Culiile poștale galbene. Cariera de marmură, blocuri mari, fierăstraie și uzina de aluminiu la mai vechitură din întreaga Europă.

Taraba cu cărțile domnului Fried ocupa trotuarul. Locatarii imobilului bombăneau de cîte ori treceau pe lîngă el. Vînzare nu făcea. Persoana dezagreabilă, cu viscere de rumegător.

De ce nu te joci cu Povera, Carson? E singura de nasul tău. Povera nu se joacă, e o fată deosebită, domnul Ieremia Aaron a adus-o dintr-un canton austriac de frontieră, în timpul războiului. Gurile bune și cele rele spun e-ar fi fată de femeie coruptă.

Domnul Iager m-a poftit în camera de odihnă. Nici un obiect din locuința aceasta nu are o bucată de fier în constituția lui. Cuie de lemn, scaune, linguri, farfurii, am mai folosit și lîna, dar la o adică nici o forță magnetică n-o să mă miște din loc. Ferestrele deschise, ulmii năpuști în odaie și vii. Căldură. Cîmpia largă din jurul Greitzbergului. Cîteva combine albastre, cîteva tractoare roșii ieșite la plimbare. Iager făcea duș, cînta un Te deum rămuros cu lungimi spectaculoase, apa plesnea faianța, ușile rămăseseră deschise, am reușit să mă fac neobservat și am ajuns în oraș. Anonim. Îmbrăcat ca orice mirean de rînd, neoficial adept al stacanelor cu bere, poleit cu sute de șilingi disponibili, privitor nestatornic al frumuseților feminine, ca un vizitator pasionat al galeriilor de artă de la Schönbrunn. Casele din cărămidă roșie, neverosimil de înalte. Berăria „La Patru Scaune”. Terasa. Greitzberghezi rîdeau înfulecînd hotdoguri. M-a săgetat o vorbă personală: buna cuvîntă a fiecărei activități. Am azvîrlit-o cit colo. Am pus cîteva șilingi pe masă. Cu falangele am improvizat o sarabandă drăcească. Tumulul sunetelor, dezlănțuirea finală, nici o

notă în discordie cu întregul, fuseseră bune la ceva lungile ore de teorie și de practică a sunetului. Cînd, m-am apropiat de menueț, golisem șase pahare. Astea de sete Oberule. De-acuma de plăcere. Ajuns la limita admisă a înfruptării, îmi pregăteam obrazul catolic pentru muștrările domnului Iager. Am luat în gură scortisoară, am pus scrisoarea în buzunarul de la piept, am slalomat în acordurile lui Stravinski. Un drum periculos, ca o muzică bună și... se făcuse tăcere. Un pas demn de oricare spectacol al teatrului districtual local. Casa parohială catolică, adevărată fortăreață în calea rețelor lumesti, se ridica muștrătoare la un colț de stradă, precum o bufniță în plină zi. Fiecare aschie a clădirii deplîngea gestul nesăbuit al catolicului Carson. Biet lemn convertit, Iager ajunsese la ritualul prosopului. Cred că i-am strigat: are cine te scărpină pe spate, sfințiața? Am așteptat tusea sfințienită și, mulțumit, m-am dus la culcare. Ulmii din camera de odihnă sînt vietăți mișcătoare și inteligente. Am rupt cîteva mlădițe. Am adormit îmbrăcat.

Povera alerga prin pădurea de fosfor. Își uitase numele. Pe față i se citea zăpăceala. Și-a băgat mîna în fosforul lucitor. Degetele se împîntau ca în borcanele pline cu mustar. Fosfor lichid, arzînd humusul. Semne lungite ca în grafica suprarealistă. Trunchiuri pe care rămîn scrijelite literele din numele Poverei, ca țirtoarele. Magma lemnoasă, cu înaltă temperatură de fluidizare, amestecată în cazanul de fierț magiun.

Încerc pentru a șaptea oară să pornesc relatarea cerută de prietenul meu Thacker. Redactează-o și te vei lămurii singur. O să sfîrșesc odată cu munca asta și mă voi feri pe viitor de altele asemănătoare. O să intru în salonul protestantului, o să arunc pe masă hîrtoagele, voi rosti doctoral: Thacker, m-am lămurit, aici ai povestirea, dacă vrei citește-o, totul era atît de simplu. Pînă atunci mai este o singură zi de muncă, și gata.

Între doi bărbați de pe același fel de baricadă, există o rivalitate destul de bine mascată. Înhămîndu-mă la această muncă, știam că lecturile domnului Thacker se extind de la povestirile biblice pînă la textele de filosofie greacă și germană. În ce privește povestirile laice, preotul protestant era un fervent admirator al literaturii franceze de la jumătatea secolului nouăsprezece. Cum exigențele domniei-sale erau destul de înalte, pentru a le satisface mi-am cumpărat de la un anticariat un manual intitulat: Cum să devin scriitor în cel mai scurt timp și cu minimum de efort. Cinci mii de subiecte de roman și sute de sfaturi utile. Am umplut zeci de pagini pînă m-am scribit de vorba scrisă. De-abia atunci m-am hotărît. Mă frigeau degetele. Aminăm pe cît posibil momentul adevărului. Am pornit pe strada aceasta, cu lecția bine învățată. Thacker apărea în cele mai nepotrivite momente. Am ratat întorsătura de fraze poate esențiale. L-am botezat **bruiajul protestant**. Zile de muncă pînă la terminarea primei schițe. La relecturare — învățasem să dau calificative — am scris pe manuscris: haotic, neconcludent, eșuat, bun de închis în seiful cu valori parohiale. Nu m-am împăcat cu așa numitul flux al memoriei. S-a întîmplat ca la mine să fie ceva dezlînat, de neînțeles, departe de așa-numita povestire logică. Dar fiindcă întîmplarea de la berărie n-are o explicație verosimilă, voi renunța la teoriile acceptabile și îmi voi termina munca fără a căuta alte noduri în papură. Voi telefona mîine celui mai apropiat cardinal, rugîndu-l să mă programeze pentru o spovedanie urgentă.

Hîrțile ajunse în buzunarul vestei... nu mi le-a dat nimeni. Copacii de mustar. Primisem compunerea scrisă de Povera la terminarea școlii medii. Eram în Greitzberg. Făcusem drum lung. Titlul era același. N-am citit un rînd. Profesorul de gradul unu a numit-o tulburătoare, de departe cea mai bună, publicabilă și să v-o citesc, adormiților. Ne-am speriat de fiecare cuvînt scris. Ca de un blestem. Am uitat să cumpăr brînză pentru papanăși. S-a dus pentru două săptămîni pofta de mîncare. Mi s-a întîmplat același lucru cînd am văzut vaca școlii bălegîndu-se. M-am înscris la Institutul Teologic. Povera a dispărut înainte de Hirotonisire. Fried o opra, îi arăta noutățile editoriale. Ia-le Povera. Păstrează-le gratuit. De la fereastra mea pînă la camera ei, erau șase metri cubi de aer. În vaza albă, de jucărie, ce se mîna cu o pancovă, erau buchete cu flori de cîmp. Fried, librarul, era înscris la o școală particulară de ikebana. Povera cînta la vioara scolarăscă. Improviză. Am recunoscut o melodie. Pe asta o știu, Povera. Era prima ei compoziție. Îmi furase rîsul și îl puse pe note.

La Facultate (III)

Se punea un accent exagerat pe influența slavă, ajungându-se la aberații, ca aceea că limba vorbită în Moldova „sovietică” n-ar fi romanică. Articolul lui Stalin „Cu privire la marxism în lingvistică” devenise carte de căpății, și, în momentul apariției, cu puțin înainte de sesiunea de vară, singurul titlu bibliografic. Bieții profesori nu mai pridideau scriind pe tablă numele lui N.I. Marr, invocat de Stalin în pledoaria lui împotriva limbilor naționale și pentru o limbă universală pe care urma s-o realizeze comunismul, „viitorul de aur” al omenirii, doctrina și sistemul, care au dus o bună parte a Europei la o nemăintâlnită catastrofă economică și spirituală, trimițând zeci de milioane de oameni la moarte și schilodind cel puțin tot pe atâtea conștiințe.

În afara celor două cursuri ale lui G. Călinescu și T. Vianu, restul erau politizate la maximum și la modul cel mai grosolan. Un mare număr de ore îl ocupau literatura rusă și sovietică și Teoria literaturii, care, în fond, erau prelungiri ale seminarilor de marxism-leninism. Căci romanul Mama de Maxim Gorki, *Înfringere de Fadeev* și mai ales *Pământ dezvelit* de M. Șolohov, ce reprezentau altceva decît ilustrări ale ideilor de „exploatare”, de „revoluție”, „luptă de clasă”, „colectivizare”? Același lucru se întîmpla cu Teoria literaturii care se preda după sovieticul Timofeev. Estetica era coborîtă la sociologismul cel mai primitiv și vulgar, marii teoreticieni fiind bineînțeles, tot Marx și Lenin, în ale căror scrieri economice și politice se căutau cu luminarea întîmplătoare referiri la literatură și artă. Platon, Kant, chiar și Hegel erau dintr-un condei reduși la tăcere, ca „idealisti”. Unele concesii i se mai făceau lui Aristotel, cu al său „mimesis”. Critica și estetica europeană se dovedeau aproape inexistente față de Belinski, Cernișevski și Dobroliubov, supralicități peste măsură și, desigur, denaturați. Toate demersurile — nu prea multe, trebuiau

să ducă înspre aceeași Romă: realismul socialist, sinistra dogmă a tuturor simplismelor și mistificărilor. Cît a fost de nocivă și de păgubitoare literaturii române și generațiilor ce s-au format sub domnia ei tiranică, se știe, dar poate că nu înțelegeam. Mai sînt încă fapte, care abia urmează a leși la lumină.

G. Călinescu a mai fost tolerat în 1948—1949; imediat după aceea, la șefia catedrei i-a luat locul I. Vitner, medic dentist de profesie, secondat de o garnitură foarte eteroclită. Unii, ca Paul Cornea sau Ov. S. Crohmălniceanu, comunisti probabil convingși ai momentului, s-au dovedit oameni foarte bine pregătiți, cum au și demonstrat prin activitatea lor ulterioară. Dar pe lângă ei, se găseau un „inocent”, ca Mitu Grosu, un bătrîn ramolit ca Mihai Cruceanu, un timid fără vocație didactică, precum Silviu Iosifescu, emancipat mai tirziu ca fin teoretician, ca și Savin Bratu, fost ofițer de securitate. O figură de „opozant” băscălios făcea Paul Georgescu, tip inteligent, care peste ani va abandona critica dogmatică, revelîndu-se ca un remarcabil romancier. Lor li se adăugau G.C. Nicolescu, a cărui știință s-a înecat în platitudine și în conjuncturalism și un obscur activist, numit Orzea, care în calitate de decan avea să-i concedieze, fie și temporar, pe T. Vianu și Al. Rosetti și, pentru un deceniu și jumătate, pe G. Călinescu.

Cum au predat literatura toți aceștia nu e greu de bănuît. Ideologizată, politizată, simplificată la maximum. Se făcea mare caz de epoca pașoptistă, mai ales de N. Bălcescu, dar nu în integralitatea ideilor lui. I. Heliade-Rădulescu era calificat ca trădător al revoluției, Alecsandri, acuzat că fusese moșier. Multă monedă s-a abătut pe satira lui Caragiale, pe forța ei „demascatoare”, ocultîndu-se conservatorismul junimist, actualitatea ei critică pentru societatea comunistă. În același spirit vulgarizator a fost interpretat Creangă. Bătrînul Mihai Cruceanu, fostul poet simbolist, acum renegat, se silea să ne convingă că în *Capra cu trei iezi*, lupul ar fi chlaburul, iar capra, țărănimea muncitoare! Prelegerile despre Eminescu ale lui I. Vitner puneau accentul, în mod cu totul exagerat, pe destinul geniului în societatea burgheză, insistau asupra unor poezii minore ca *Viața sau Junii corupți* și abia de aminteau *Luceafărul*. În schimb, același se entuziasma de versurile proletare ale modestilor și pe

haiku

In unda lacului
zărești un pin
ce nu există pe mal !

GLOSĂ (4)

„Zori : / încît eu insumi / apar pe străzi !” Primele accente de lumină solară descifrează vagi conture de case și arbori, trezesc oamenii din somn, le impresioară pupila cu o indiferență atît de caldă și de genuină încît pare anume direcționată, ba chiar zămislită numai pentru ei. În lipsa soarelui n-ar mai exista oameni. Dar în lipsa oamenilor, soarele ar mai fi același ?

„Cam pe la opt, nu știu ce tresăriri dintr-un vis m-a deșteptat. De cum am deschis pleoapele, am dat de ochii soției mele privindu-mă fix, ca și cum ar fi vrut să-mi smulgă un secret. Ideea m-a amuzat, eram gaia să-i spun că eu n-aveam taine, dar mi s-a părut deodată că secretul era în ea și m-am speriat”¹⁾.

Revărsat de zori, Șuvoi care dă peste margini, antrenînd cu el atîtea lucruri ce păreau pînă acum imobile, sau pur și simplu nu ne era dat să le percepem starea. În licărirea spectrală care se scurge (și care de-abia prevestește lumina puternică și uniformă ce va veni), toate lucrurile apar ca noi, cu detalii proaspete, cu unghiuri nebănuite, cu o flexibilitate care de fapt nu le aparține, ci este de-mprumut este asigurată de regie, de regia cea mai naturală cu putință. Astfel, în aceste condiții, ele apar idealizate, ca într-o aură de vis. Putem spune

pe drept cuvînt că odată cu primele svicniri luminoase lucrurile își aduc aminte de obîrșile lor, se decupează din noaptea cu aceeași forță telurică precum odinioară din umbre mezozoice.

„Îmi amintesc de un tunar care ghicea în palmă. (...) Am avut ocazia să constat că una din previziunile sale s-a adeverit ; iar cu timpul, fără îndoială, am adăugat cîte ceva în plus acestei amintiri, căci îmi plăcea să regătesc prevestirea în eveniment. Acest joc al imaginației m-a avertizat odată mai mult, mi-a întărit prudenta care m-a ghidat dintotdeauna ; căci nu mi-am arătat palma nici lui nici nimănui altcuiva. Toată forța incredulității stă în faptul de-a nu vrea cu nici un preț să consulte oracolul : de cum l-ai consultat, trebuie să crezi puțin”²⁾.

Atît de mare e puterea zorilor, încît mă ghicește pe mine-insumi, cel adevărat. Un laser neasemuit de fin mă urmărește, mă „citește”, mă dezvăluie așa cum n-am fost văzut niciodată. Și cum, probabil, nu voi mai fi văzut altădată, în nici o altă ocazie. Prima lumină solară atin-gînd un om, face din imaginea lui un unicat. Un instantaneu veșnic.

Constantin Abăluță

¹⁾ Adolfo Bioy Casares, *Dormind la soare*, Editura Univers, 1984, p. 172, traducere de Tudora Șandru-Olteanu.

²⁾ Alain, *Propos sur le bonheur*, Gallimard, 1977, p. 23.

bună dreptate uitaților D.Th. Neculuță, N.N. Beldiceanu sau I. Păun-Pincio, pe care se căznea să-i impună ca valori autentice, alături de poetul național. Ceea ce nu i se poate ierta lui I. Vitner este veninoasa campanie dusă împotriva celor mai mari critici români, în frunte cu Titu Maiorescu din care făcea inamicul nr. 1 al literaturii române. Diatribele contra acestuia, contra lui E. Lovinescu și G. Călinescu, par astăzi incredibile. Sigur, în timp, ele au dispărut, dar promoțiile va fi renunțat la ele, dar promoțiile de studenți și elevi,

formate în acei ani au rămas mutilate. Cine a mai fost obligat sau a mai avut îndemnul să citească, a putut să ajungă la cunoașterea adevărului, dar cei care s-au mulțumit cu lecturile de pe băncile facultății și ale liceului de după reforma învățămîntului ? Tragică epocă în care marii clasici au fost mistificați sau eliminați pur și simplu istoria literaturii. Cînd ne gîndim ca sînt absolvenți de liceu, cărora profesorii nu le-au putut vorbi despre T. Arghezi și Lucian Blaga, despre I. Barbu și V. Voiculescu ! Adică exact cum se întîmpla la Facultate în anii '50.

Și totuși eu am avut șansa, fie și pentru prea scurtă vreme, de a fi ascultat pe cîțiva dintre cei mai străluciți profesori. Îi enumăr aici și pe lingviști, pe distinsul boier Al. Rosetti, pe muze-litul J. Byck, pe morocănosul Iorg. Iordan, al cărui curs de Filologie romanică l-am considerat ca pe cel mai interesant dintre toate. La fel de atractive mi s-au părut semasiologia (pentru atingerea ei cu poetul) și lexicologia în care descopăr de asemeni bogate interfezențe literare. Am și debutat, de altfel, în 1949 la revista *Cum vorbim* cu o listă de cuvinte din Rîmnicu Sărat, mai exact, din satul meu, de la Pleșești, la rubrica „Vocabular regional”. Am rămas pînă azi cu această curiozitate.

Al. Săndulescu

radu vasiliu

PĂSĂRILE

IN MEMORIA
LUI ION BARBU

19.

Ce strigăt vact, prin grădina, trece !
Păunul sfinșie tăcerea-i ninsă,
Codatul ou, cu talnă neatinsă,
În curcubeu amlaza și-o petrece.
De lumi vopsite mindră frumusețe !

Plăpîndul cap strelnă contemplare
în foc curat de stînsse aminare.
Cum dai, din mers, stîngherele-ți
binețe !

În Evul fără timp, jertfit ai fost :
din ruptul nobil gît — lebedic singe...
Un psalt de haită, intristat și prost,
la jertfa ta răscoală dragă-și plinge.
Și teamă n-am de negru-albaștri ochi,
Olimpului nu-l fie de diochi !

22.

Cu ciori și vrăbii larna mi-o petrec ;
un stol pribeag de pescăruși, arare,
deși-s departe, hăt, de Marea Mare,
mi-aduce-amînte altul sbor spre-nnece.
Tăcerea ghețurilor ne-impresoară,

în neaua precistă căutăm semințe.
S-a stîns și focol aspru din catrințe,
cudalbi copii din ceruri lin scoboară.

M-aștern întreg sub gingașele stele,
cu mîngiere de plăpînd m-alin,
sărac de lume și de goluri plin
îngheț la miezonoptic ghiers de iele.
Cu ciori și vrăbii simburele caut :
prin ghețuri și zăpezi, monahul flaut.

23.

S-a prins stigletele în laț : robie,
prin tîrgul sec îl poartă păsărarul ;
cîntarea și în temniță-i zglobie.
La trîitul gingaș, de stacoj măgarul,
așîț de jar din arse măgărițe.
Sburînd trufas, își leapădă samarul :
în tină frumusețea din altîțe,
cînd de colonne scapără amnarul.

Cobzar cioroinic, cînt dezăbălat,
cu arămiul sbieret cerni iubire.
Focal de străvezu îmi lă sorbirea :
sub licărul nestîns neîncălat.

Cobzarul vechi, în oale și-n ulcele.
Stigletele tot năzuie la stiele.

IN MEMORIA LUI
MATEIU CARAGIALE

24.

O pajeră din munți solie-naltă :
— „Resbelul sburătoarelor i-apropael
Pămîntul tot de trîmbițe tresaltă ;
minie sfîntă inima-ți îndoape !”
— „Cobzar netrebnic sînt, de tîhnă
dornie
și, dincolo de sbor, suav mi-e dorul.”
— „Hei, trist stîhar, auzi adincul
ornie
ce din tăcere-și susură isvorul ?

În inimă gătește-ți tabăra,
din arcul hiperborean săgeată —
străpunge-n miezu-i măduva
înceată.”
Spre cupa verde lupta tăbăra...
O, pajeră cu mindru sbor și stral,
în stana ne-nclifrată, cum erai ?

Un Berlioz al penelului

ră a acestui mod de a fi. Pictura lui Delacroix urmează traiectoriile acestei predestinări, peste care altoiurile inezestrării culturale, ce i-au întregit personalitatea, au conferit un relief particular și viabil artei sale. Caracteristica principală a creației sale rezidă în patosul discursului plastic și în patetismul atitudinii și al gesturilor, fără ca prin acestea pictorul să lungească în grandilocvență. Sensul fundamental al exercitiului său plastic este definit de respectul aproape religios față de armonia monumentală a naturii. Creația sa a fost o strădanie prelungită în a se apropia de acest ideal al perfecțiunii naturii, opera divină și unică față de care, cum spunea el, atelierul, nu-i dădea crezul unde geniul uman secretă jalnică lui creație! Delacroix se manifesta transparent, chiar vehement uneori, față de precaritatea întreprinderilor culturale și artistice ale timpului, vocația lui critică aflându-se, în acest sens, o împlinire plină de vervă și culoare, recunoscută de contemporanii săi, dar și de posteritate. Nu o dată, artistul a fost asimilat drept modelul posibil al moralei ce trebuie să guverneze orice activitate creatoare validabilă. Pentru că opiniile sale erau, firesc, mai cunoscute decât pictura sa, iar impactul lor asupra conștiinței contemporanilor lui era net și cel mai adesea convingător, grație fluentei ideilor vehiculate, a bunului simț care a modelat, în spiritul saint-beuvian, gustul artistic al epocii. „Urișenia suverană este produsul convențiilor și orinduirii meschine pe care oamenii și le îngăduie față de marea și sublima natură...”, notează el în celebrul Jurnal. După care continuă pe un ton lipsit de echivoc și elegantă: „urșenia rezultă din capetele noastre infrumusețate, din pliurile noastre infrumusețate, arta și natura fiind corectate de gustul trecător al citorva pigmei, care își permit să le dea peste degete anticilor, artiștilor medievali și, în sfârșit, naturii.”

DELACROIX este și astăzi una dintre cele mai seducătoare figuri ale artei universale. O biografie respectabilă i-a asigurat protecția materială și socială, așa încât pentru artist singure grijile spiritului i-au dominat existența. Și de la înălțimea lor Delacroix avea să proclame acea cuceritoare mărturisire de credință: „să nu ne emoționăm decât în fața operelor de artă sau a acțiunilor frumoase...” Cel ce a trudit toată viața pentru a-și afla hrana zilnică în marile și severele frumuseți care nutresc sufletul a fost, în felul lui, un însingurat introvertit. Mădărită lui morală și mai ales, soicitală, aparținea unui timp în care puritatea încerca să iasă iarăși la suprafață din amorfa și meschina adunătură de gesturi, cuvinte, credințe, întâmplări și petreceri, ale existenței zilnice.

Delacroix a trăit ca un exaltat și a suferit ca un înțelept. Avea prestigiul unui om condus de o penetrantă luciditate, dar și farmecul candorii adolescentine care îi aureola ființa. Elanul romantic își află într-un asemenea mediu terenul cel mai fertil și Delacroix a fost natura exemplă

cită în conformitate cu această miză moral-estetică, pe care astăzi o înțelegem drept una dintre dimensiunile esențiale ale atitudinii romantice. Pictorul își dirijează interesul către subiecte ce devin rezonante numai în raport de conduita morală și spirituală a eului lăuntric. O stare de intensă angajare a subiectivității creatoare, ce naște, de regulă, stări poetice furtunoase și o retorică a vocilor și gesturilor armonioase. Nu întimplător pinzele sale au strălucirea demoniacă a sonetelor poeme berlioziene, operele celor doi mari exponenți ai romantismului occidental înrându-se și completându-se reciproc. Pe amândoi îi caracterizează simțul construcției monumentale, în cuprinsul căreia materia vie capătă densitatea esențelor pure. Ce alt omagiu putea aduce Delacroix naturii tutelare, decât această situare a ființei, indiferent ce chip arborează — om, animal ori plantă —, în centrul gravitațional al existenței. Toate compozițiile sale sînt clădite după această armonie a viului care, în concepția artistului romantic, stăpînește universul și-l reprezintă în tot ceea ce are el mai semnificativ și mai adevărat. Ca și Berlioz, Delacroix face parte din categoria creatorilor ce se manifestă activ și deschis față de obiectul contemplației artistice.

Nu extazul pasiv și idealizant al romanticilor ossianici animă spiritul creației sale, chiar dacă natura rămîne idealul intangibil al aspirațiilor lui creatoare. Prin modul cum a descifrat aceste înțelesuri, Delacroix aduce în pictura universală o mentalitate innoitoare, aceea care leagă moștenirea anticității și a medievalității, gotice și renascentiste, de modelul perfecțiunii naturii. El integrează, în viziunea sa artistică și în concepția moral-estetică ce a generat-o, armonia creației umane a marilor epoci creatoare (Helenismul și Renașterea, indeosebi) în armonia naturii. Prin aceasta omul însuși devine un univers, ce răspunde tuturor rigorilor care alcătuiesc marea lecție a echilibrului și a frumuseții imaginată de gândirea romantică.

Delacroix este pentru iubitorul de artă de oricînd și de oriunde reperul cel mai strălucitor din orizontul creației romantice, prin distincția rostirii sale artistice, prin densitatea suflului poetic ce-l străbate opera și prin covârșitoarea credință în adevărul și sublimitatea gestului creator pus în temelgia de valori și înțelesuri a lumii ce sintem.

Corneliu Antim

film

Andrei Tarkovski

Cu o filmografie sumară, de numai șapte filme realizate în 15 ani de activitate pe care o moarte prematură a întrerupt-o în apogeul ei, Andrei Tarkovski a intrat în Panteonul cinematografului mondial, alături de cele mai ilustre nume care au inovat limbajul artei a șaptea. Născut în 1932, el a absolvit în 1961 Institutul de specialitate VGİK din Moscova, la clasa lui Mihail Romm și chiar din acel an cu lucrarea sa de diplomă, scurt-metrajul **Compresorul și vioara**, a atras atenția asupra lui. Această primă creație, un poem liric despre relația dintre viață și artă, a demonstrat capacitatea lui Tarkovski de a metamorfoza poetic realitatea. Debutul în lung-metraj, cu **Copilăria lui Ivan**, premiat cu „Leul de aur” la Veneția în 1962, a confirmat această aptitudine. Cu următorul film, **Andrei Rubliov**, distins cu Premiul FIPRESCI la Cannes în 1969, Tarkovski intra definitiv în pleiada marilor cinești. Chiar și în abordarea unui gen aparent periferic, cel al filmului științifico-fantastic, cînd a realizat **Solaris**, regizorul a transfigurat subiectul dat prin gândirea sa asupra destinului omului și al omenirii. Au urmat două pelicule de o originalitate specifică stilului tarkovskian: **Oglinda** (în 1974), o poveste autobiografică reinterpretată printr-un joc mozaical de amintiri și o trecere labirintică prin trăirile personale, și **Călăuza** (în 1979), din nou o ecranizare SF, dar de data asta un film în care fantastical e doar un pretext pentru o incursiune în conștiința umană, o nouă ilustrare vizuală a conceptelor etice și filozofice ale cineastului. Ultimele două filme finite, (și Tarkovski i-a fost dat să le realizeze în afara patriei sale: **Nostalgia**, turnat în Italia în 1983, și **Sacrificiul**, în Suedia în 1986, amîndouă distins la Cannes cu premiul FIPRESCI, cel dintîi încununat și cu premiul pentru film de autor, iar al doilea cu premiul special al juriului. **Nostalgia**, care, formal, acuză experiența **Călăuzei**, este, tematic, un film premonitory, despre dorul de țară al unui expatriat. Impiedicat să facă în U.R.S.S. **Idiul** după Dostoievski, **Maestrul și Margareta** după Bulgakov, **Hoffmaniana** pe care moartea i-l va întrerupe lăsîndu-l determinat în Suedia, Tarkovski a plecat în 1982 în Italia, pentru ca ziua de 29

decembrie 1986 să consemneze sfîrșitul, la Paris, al celui despre care, la debut, în 1962, Romm, profesorul său, spunea: „Este un mare talent. Tineți minte numele acestui regizor — Tarkovski. Cit de curînd veți mai auzi de el”. Căutarea adevărului, cunoașterea acestuia prin suferință și sacrificiu, este axul central al creațiilor unui artist ambițios. Avea, pe lângă personajele lui Hoffman, și alte proiecte care se revendică din aceeași sete de adevăr: **Hamlet**, **Sfîntul Anton**, **Olandezul zburător Rudolf Steiner**. Au mai rămas, după el, ca mărturie asupra activității sale, trei filme documentare, despre care Tarkovski afirma că n-au nici o valoare artistică. Dar astăzi ele au o valoare istorică. Tarkovski a avut chiar și în **Sacrificiul** intuiția destinului său: în prima versiune, protagonistul, Alexander, era bolnav de cancer, iar pelicula a rulat pînă în ajunul catastrofei nucleare de la Cernobil, pe care apoi ziaristii au scris că cineastul ar fi prevenit-o. Titlul filmului trebuia să fie **Vrăjitoarea**, dar în suedeză sau engleză cuvîntul nu are conotațiile din rusă, unde vedma își are originea în verbul **vedat** (a ști, a avea cunoștință, a fi conștient), element esențial pentru sensul filmului, care se pierdea. De altfel, Tarkovski era fascinat de problemele vieții și morții, de existența lui Dumnezeu, de antropozofie, de parapsihologie. Cînd starea sănătății i s-a agravat, a fost internat o lună într-o clinică antropozofică din Germania. Pe de altă parte, considera că nu-i drept să stie prea mult, că e periculos și e păcat să facă asta. „Nu-i bine ca omul să-și vire nasul în misterele Domnului” — spunea el. De ziua lui era: „Trebuie să fii tu însuți, trebuie să ai curajul de a spune — acesta sînt eu, în felul acesta exist. Nu-i ușor să faci așa, pentru că toți dorim să fim celebri.” Și adesea adăuga: „Nu imita niciodată natura. Artistul trebuie să încerce să-l imite pe Creator: trebuie să recreeze”. „A crea e ca și cum ai trăi — nu poți să-nveți pe cineva să trăiască bine, dar îl poți învăța cum să nu trăiască prost. Totul e atît de frumos descris în Biblie!” Tarkovski considera că filmul este un mister, chiar și pentru regizor. Totdeauna un film terminat trebuie să fie o ghicitoare pentru regizor. „Altfel, n-ar fi interesant — spunea el. Filmul e ca viața, ca iubirea. Viața e o minune a minunilor plină de enigme. Nu ne putem explica de ce trăim, de ce iubim. Uneori, am putea explica de ce urim, dar niciodată de ce iubim. Doar că, fără iubire, viața nu merită să fie trăită; iubirea este o parte din noi.” La cite o conferință de presă ori în cite un interviu, Tarkovski afirma că a turna un

Sergiu Selian

Continuare în pag. a 15-a

t.v.

S. O. S., domnule Theodorescu!

8 iulie. Nu pun la îndoială bunele intenții ale domnului Răzvan Theodorescu: acum vreo trei săptămîni, degajat și în ținută estivală („cu silueta profilîndu-se pe minunatele sălcii ale minunatei noastre avuții naționale, tezaur de minunăți frumuseți și minunăți bogăție, care este Delta Dunării”, cum ar spune un comentator al televiziunii) ne-a vestit că situația Deltei e extrem de grea și că — nu-i așa? — guvernul și autoritățile locale trebuie să ia măsuri. S-a lansat și o acțiune (de interes național): **S.O.S. Delta!** În răstimpul scurt ce a urmat, am aflat cu satisfacție — între altele — că prefectura județului Tulcea a dat unele ordine și dispoziții în sensul arătat. Mă rog, întimplător, stînd de vorbă cu cîțiva oameni care trăiesc în Delta (ingineri, majoritatea) în urmă cu vreo trei ani, domniile-lor, care știu despre ce e vorba mai bine decît domnul Theodorescu sau decît mine (bucureșteni, turști etc.) sustineau **disperați** că, pentru refacerea Deltei anului 1960, ar fi nevoie, presupunînd că s-ar alcătui un plan de măsuri atent chibzuit, de o **sută de ani!** Poate că, angajați cu întreaga lor existență în viața acelor locuri, erau înclinați să exagereze. Deși oameni ai cifrelor, nu făceau poezie proastă. Oricum, dacă televiziunea vrea cu adevărat să **pornească** măcar, și să sprijine **cit de cit**, o acțiune pe plan național pentru salvarea Deltei, e bine să stie că nu va fi deloc ușor și că nu e suficientă amenințarea vizitatorilor nesăbuiți cu niscaiva amenzi. Ele sînt necesare, dar cîtuși de puțin suficiente. Deci **S.O.S., domnule Theodorescu!** Sînteți pe cale să faceți un lucru într-adevăr important. Nu vă opriti după primii pași. Nu vă amăgiți și nu ne amăgiți. Sînt acțiuni extraor-

dinare de înfăptuit (vrînd-nevrînd, atî atîns un punct nevralgic) și ele nu pot fi realizate cît am clipi din ochi. Legați-vă numele de această operație de salvare (nu de niste bune-intenții repede uitate) și încercați să și realizați cite ceva! Orice comparație șchioapătă, dar să știți că soarta Deltei nu e mai puțin importantă pentru România decît soarta radioteleviziunii. Iar dacă nu vă simțiți în stare — e în firea omului să mai și șovăie: nu putem face totdeauna tot ce-am dori — atunci mărturisiti cinstit că sarcina pe care v-ați asumat-o vă depășește puterile, și încercați s-o transmiteți altora. **Am evita astfel transformarea tragediei în spectacol de estradă.** Pentru ce exagerata mea prudentă? Pentru că am văzut, în ultimele luni, destule inițiative frumoase ale televiziunii (un singur exemplu: interviurile domnului Emanuel Valeriu și cele ale domnului Vartan Arachelian) care, pornite cu o anumită decizie și cu o evidentă competență, (mergînd ele în direcții contrarii, dar asta nu mă privește), au început să bată din aripi și să piardă din greutate. Celor doi pricepuți autori de interviuri le doresc să-și recapete forța de convingere pe care o aveau acum, să zicem, două-trei luni. Sînt și alte semne descurajatoare: iată, o emisiune despre care am avut cuvinte bune, **Veniți cu noi pe programul doi**, a început să-și confunde proiectul cu un sablon. Deși ocupă (cel puțin seara) un spațiu larg, nici **Actualitățile** nu par să renunțe la informațiile lipsite de interes și — în nici un caz! — la limbajul de acum un an, folosit în continuare cu avînt. Se fac mari eforturi pentru îmbunătățirea programelor televiziunii am scris acest lucru de o sută de ori, dar emisiunile-eveniment (care s-ar cuveni să fie și anunțate din timp) lipsesc. Cu cantitatea stăm bine. Cu calitatea — de! O anumită descurajare se simte și în aceste rînduri, molipsite ele inese de absența elanului. Dar cei care citesc știu că nu mint...

Florin Mugar

SPRE O IDENTITATE REFORMATĂ

Întimplarea face ca, după ce la aceeași rubrică am scris despre Stephen Heller, să-mi pice în mână o carte de Philip Roth, adică a unui alt autor notabil din clasa celor ce contribuie la „the Jewish experience” în proza nord-americană contemporană.

Eram familiarizat cu literatura lui Philip Roth prin intermediul cunoscutului său roman *Portnoy's Complaint* (Plingerea lui Portnoy; alte titluri: *Goodbye, Columbus, Letting Go, When She Was Good, Our Gang, The Breast*), carte definitorie pentru orientarea radicală a fenomenului amintit. O mostră care spune (aproape) totul, extrasă din acest lamento tăios care este confesiunea personajului principal, surprins în plină disecție psihanalitică a complexelor sale „de creștere”: „Jew Jew Jew Jew Jew Jew! It is coming out of my ears already the saga of the suffering Jew! Do me a favour, my people, and stick your suffering heritage up your suffering ass — I happen also to be a human being!” („nu sînt doar evreu, ci și, întimplător, o ființă umană!”). Exacerbarea complexelor

minoritare și, în același timp, veleitare duce, spune Philip Roth, la exasperare, noile generații de adolescenți evrei din America vrînd să fie, în primul rînd, generații de adolescenți americani pur și simplu. Între *rabbi* și lumea *goy-ilor* (dar mai ales a *shikse-ilor*), între *talmud* și intertextualitatea erotizantă a cotidianului, între limba sacră și argoul, aici, din Newark, tînărul Alex Portnoy pare să opteze, deloc paradoxal, spre cea de-a doua serie de termeni, marșînd ferm pe o posibilă identitate reformată.

The Counterlife (un titlu ambiguu, bazat pe omonimia lui „counter” = 1. a numără; 2. opus, contrar) face parte din seria creațiilor lui Philip Roth de după *Portnoy's Complaint: My Life as a Man* (alt titlu de referință în biografia sa), *The Professor of Desire, The Ghost Writer, The Anatomy Lesson* și cei doi *Zuckerman* — *Bound* și *Unbound* („...înlăntuit” și, respectiv, „...eliberat”), a căror acțiune o și continuă de fapt, menținînd și protagonis-tul. Cartea, care a cunoscut deja mai multe ediții la Farra, Straus & Giroux (editură new-yorkeză care publică, de

regulă, numai autori de marcă), reprezintă un punct de vîrf al operei sale, dacă nu consacrarea sa definitivă (deși neinventariat de Laurențiu Ullici în *Nobel contra Nobel*, este un posibil mare candidat la acest premiu — sau, poate, tocmai de aceea).

Nici în *The Counterlife* Roth nu face abstracție de „the Jewish experience”, însă anticipările din *Portnoy's...* își găsesc aici o deplină confirmare: „Un evreu fără de evrei, dincolo de iudaism și sionism, fără templu, lipsit de arme, chiar de o casă a lui, doar obiectul propriu-zis, asemenea unei sticle sau unui măr”.

Incipitul romanului constituie, de fapt, anamneza pe care scriitorul Nathan Zuckerman o face sfîrșitului fratelui său, Henry, dentist de succes și „perfectionist în toate” (cum îl caracterizează Carol, soția lui), personaj complexat de impotența căpătată în urma tratamentului medicamentos al unei afecțiuni cardiologice. El preferă o operație dificilă pe cord deschis, continuării unui asemenea tratament multilant și destinul nu va onora cum se cuvine acest risc asumat din pură disperare. Ca și pentru Alex Portnoy din celălalt roman, pentru Henry identitatea sexuală reprezintă un element cardinal al existenței sale. Suprapusă ansamblului complexelor etnice, imposibilitatea realizării erotice pune, cum s-ar spune și pe la noi, capac la toate. Ea devine, totodată, prilej de fantazare prospectivă (stimulii imagistici nu vor duce decît la onanie mentală), ca și de întoarcere în timp, pe baza memoriei afective, prilejuind felurite „scandaluri” de conștiință. Totul rămîne în van însă, iar soluția radicală trebuie acceptată cu tot coeficientul său ridicat de risc, operația devenind un soi de pariu orb, nu numai cu posibilitățile chirurgiei ci și, mai ales, cu sine.

Dar, decît explorarea continentului frustrărilor sexuale — oricît de subtilă ar fi ea —, mult mai interesantă, și chiar relevantă din punct de vedere artistic, mi se pare proiecția auctorială

realizată prin substituirea cu naratorul, orchestrată aici, din nou, pe coordonate vizibil autobiografice. Confruntat cu Palestina și *Eretz Yisrael*, Philip Roth mărturisese, prin intermediul scriitorului din roman: „Peisajul meu predilect nu este nici deșertul Negev, nici înălțimile Galileii, ci America industrială, a imigranților: Newark — unde am crescut, Chicago — unde am fost educat și New York — unde locuiesc pe o stradă din Lower East Side, printre ucrainieni amărîți și portoricani. Textele mele sacre nu sînt cele din Biblie, ci romanele traduse din rusă, germană și franceză în limba în care am început să scriu și să-mi public operele literare”. După care continuă, clarificînd(u-și) și mai mult situația: „Nu-s nici un evreu supraviețuitor al lagărelor de exterminare naziste aflat în căutarea unui refugiu sigur și primitiv, nici un socialist evreu pentru care capitalismul să constituie răul primordial, nici un naționalist evreu, nici un evreu credincios, practicant, nici măcar un evreu cărturar și nici un xenofob care să nu poată suporta tovarășia *goy-ilor*. Sînt doar nepotul american al unor mărunți comercianți galițieni, care, la sfîrșitul secolului trecut, au ajuns pe cont propriu la concluzia profetică a lui Theodor Herzl, cum că viitorul evreilor nu este de aflat în Europa creștină. Dar, în loc de a-și căuta o patrie în acel îndepărtat colț al Imperiului Otoman care era biblica Palestina, s-au decis să-și salveze propria piele de evrei și comercianți în America”.

„Pentru anecdotică, să reținem și că lui Jimmy Ben-Joseph, tînărul evreu american stabilit în Israel care îl abordează pe Nathan Zuckerman în Ierusalim, încercînd să-i explice „convertirea” sa în practicant fervent și propagator al sionismului, îi lipsește, totuși, ceva odată ajuns pe Pămîntul Sfînt. Vă imaginați ce? ei bine, ...baseball-ul! „The Jerusalem Giants will score again!”.

Dan-Silviu Boerescu

RYSZARD KAPUSCINSKI

ÎMPĂRĂTUL

TRONUL (10)

Tot mai des îmi repetați: nu, asta-i imposibil. Căci dumneavoastră aparțineți altei civilizații, ori știți că două civilizații diferite nu sînt în stare să se cunoască și să se înțeleagă. Încercați să asurziciți și să orbiți. O să începeți să vă simțiți bine în civilizația înconjurată de gardul viu, iar semnalele care vin din partea celeilalte civilizații vor fi atît de absoconse de parcă ar fi transmise de locuitorii planetei Venus. Dacă ați avea chef, ați deveni un descoperitor în propria țară. Puteteți deveni Columb, Magellan, Livingstone. Dar mă îndoiesc să aveți chef de așa ceva. Asemenea expediții sînt periculoase, iar dumneavoastră nu sînteți nebun. Sînteți doar omul propriei civilizații, pe care o veți apăra și pentru care veți milita. Dumneavoastră veți uda gardul viu pe care îl aveți. Sînteți un astfel de grădinar de care are nevoie împăratul. Nu vreți să vă pierdeți „penele”, iar împăratul are nevoie tocmai de astfel de oameni care au mult de pierdut. Milostivul nostru împărat arunca sărăcimii mărunțiș, iar pe oamenii palatului îi înzestra cu bunuri mari, le dădea averi, țărani, pămînt, de pe care puteau strînge impozite, le dădea aur, titluri, capital. Cu toate că fiecare — dacă își dovedea loialitatea — putea conta pe daruri bogate, totuși între coterii există însă o ceartă continuă, o luptă permanentă pentru privilegiu, necentenite mîncătorii și turnătorii, și asta din cauza acestei nevoi a fiecărui om de a fi o pasăre a raiului. Distinsul nostru stăpîn se uita cu plăcere la toate aceste imbrinceli. Îi plăcea ca oamenii palatului să își sporească avuția, să le crească conturile și să li se umple buzunarele. Nu-mi amintesc vreun caz în care darnicul monarh să fi retras cuiva numirea, să-l fi dat de-a azvîrlita din cauza corupției. Lasă-l să fie corupt, numai să dovedească loialitate! Monarhul nostru, datorită memoriei sale inegalabile, dar și a denunțurilor ce le primea permanent, știa cine și cît are, dar socotelile acestea le păstra doar pentru el, fără să fi apelat vreodată la ele, dacă subalternul se comporta loial. Dacă simtea însă o urmă vagă de neioialitate, imediat îi confisca totul, îi lua trădătorului pasărea raiului! Datorită acestor calcule, împăratul împăraților îl avea pe toți la mînă și toți știau asta. S-a întimplat însă la palat și o astfel de situație: unul dintre cei mai nobili patrioți, un mare comandant de partizani în timpul războiului cu Mussolini — Te-

kele Wolda Hawariat, potrivit împăratului, a refuzat să primească darurile cele mai milostive, a respins privilegiile și niciodată nu și-a minjît mîlăle apelînd la corupție. Pe omul acesta, milostivul nostru stăpîn a ordonat să-l bage la pușcărie ani de zile, iar apoi să i se taie capul.

GH—M :

Cu toate că eram înalt funcționar de ceremonial, pe delături eram poreclit — cucul distinsului stăpîn. Aceasta provenea de la faptul că în cabinetul împăratului se afla un ceas elvețian din care ieșea un cuc care anunța ora exactă. Eu am avut onoarea să îndeplinesc un asemenea rol în timp ce stăpînul nostru își exercita obligațiile imperiale. Cînd sosea timpul, ca în conformitate cu protocolul stabilit împăratul să treacă dintr-o activitate în alta, mă prezentam în fața lui plecîndu-mă de citeva ori. Acesta era un semn pentru agerul stăpîn că se termină o oră și este timpul să înceapă alta.

Băscălioșii, care în fiecare palat îi batjocoreau cu plăcere pe cei mai mici ca ei, îmi spuneau în glumă că plecăciunea este singura mea meserie, ba chiar și rațiune a existenței mele. Ori, realmente, nu aveam altă obligație în afară de aceasta, ca la un moment dat să mă plec în fața respectabilului stăpîn. Asta e adevărat. Dar le-aș fi putut spune — dacă aș fi avut un asemenea curaj datorită treptei pe care mă aflam — că plecăciunile mele aveau un caracter funcțional și raționalizator, că

serveau unui scop general, de orar, decl suprem, în timp ce curtea era plină de demnitari care se plecau cu mare zel fără nici un motiv de a pune ordine în timp, numai să se fi ivit ocazia. La această flexibilitate a șiril spinării nu-i împingeau rațiuni înalte, ci numai lingușirea, slugărnicia și speranța că vor fi avansați sau vor primi vreun dar. A trebuit chiar să fiu atent ca în masa plecăciunilor colective și continue să nu se piardă și plecăciunea mea informativă, de lucru și să mă prezint de asemenea manieră incit lingăil agresivi să nu mă împingă în spate, căci dacă milostivul stăpîn nu recepta la timp semnalul, putea fi dezorientat și o activitate s-ar fi prelungit în dauna alteia, la fel de importantă. Păcat însă! Probitatea mea în realizarea sarcinilor nu dădea rezultatele scontate, cînd era vorba de încheierea orei de casă și începerea orei ministeriale. Ora ministerială era consacrată problemelor regatului, dar ce valoare aveau aceste probleme cînd în ora precedentă săcoteul era deschis, iar în jurul lui mișuna furnicarul de favoriți și aleși! Nimeni nu vroia să plece cu mîinile goale, să părăsească sala fără daruri, fără plic, fără să i se ofere, fără să ia. Uneori stăpînul nostru răspundea la aceste exigențe cu cite o dojană, dar niciodată nu se enerva, căci știa că datorită casetei deschise, în jurul ei se vor strînge mai tare și îl vor servi cu o și mai mare docilitate. Domnul nostru știa că sătulul își apăra indestularea, și unde s-ar fi putut sătura mai bine, dacă nu în palat? Și monarhul nostru practica indestularea despre care se face atîta gălgăie azi de către cei care au năruit împărăția. Eu spun însă, prietene, că pe măsură ce mergeam mai departe, cu atît era mai rău. Pe măsură ce se năruiau mai puternic fundamentele împărăției, cu atît mai tare cei aleși se zăbăteau să pună mîna pe săcotei. Cu cît ridicau mai tare capul uzurpatorii, cu atît mai mult favoriții își umpleau buzunarele. Cu cît se apropia mai repede sfîrșitul, cu atît mai mare era imbrincela și agresivitatea nestăvilită. În loc să pună mîna pe cîrmă și pe pinzele corabiei, care era vizibil că se scufundă, fiecare din mai-marii noștri își îndesa sacul și își căuta o șalupă mai ca lumea. Iar la palat a apărut o adevărată febră, toți vrînd să ia cu asalt caseta, iar dacă unii nu gustaseră încă din „bogăție”, ceilalți îl luau pe sus, îl ațîtau și îl incitau incit pînă la urmă, pentru liniște și decență, băga și el ceva în buzunarul lui. Căci, dragă prietene, totul se dăduse așa de mult peste cap, incit decent era să iei, iar dezordonat să nu iei, deoarece în neluare se vedea ceva subred, o infirmitate, o neîndemînare, o numită ipotență reprobabilă și demnă de toată mila. Iar cei care avea, pășea cu o asemenea figură de parcă ar fi vrut să se ațîșeze cu bărbăția lui înăscută și să spună cu siguranță de sine — ingenunchiază, națiune de muieri! Totul se dăduse așa de mult peste cap căci nimeni nu mai putea să mă învinuiască de faptul că în haosul general inhideam cu atîta trudă și cu o întîrziere condamabilă ora casei, astfel ca milostivul stăpîn să poată începe ora miniștrilor.

Versiune românească:
Nicolae Mareș

prezențe românești

Cunoscuta editură *Nașa Kniga* din Skopje, Jugoslavia, publică în colecția de poezie universală *Svet i Vreme* o bună culegere din lirica lui DUMITRU M. ION, sub titlul *IOAN METAFORA*, cu prefață de SOLOMON MAR-

CUS. Volumul cuprinde două secțiuni distincte: *Ioan Metafora* — traducerea integrală a cărții omonime apărută la *lanholli*, precum și o Bibliografie.

Îngrijirea cărții poartă semnătura eseistului și poetului PETAR T. BOSKOVSKI. Traducerile sînt semnate de personalități ale poeziei makedonene contemporane: Gane Todorovski, Mateja Matevski, Ante Popovski, Mihail Rengiov, Sande Stoicevski, Eftim Kletnikov, Dimo Naun Dimcev, Miloș Lindro, Petar T. Boskovski, Traian Petrovski, Katița Kiulavkova și Branko Tvetkovski.

În noua colecție *ORION* a prestigioasei edituri *KULTURA* din Skopje, Jugoslavia, a apărut de curînd o selecție de 51 de poeme din lirica lui ADRIAN POPESCU. Reamintim că în aceeași colecție au mai văzut lumina tiparului Vasile

Ignia și André Breton.

Dispusă în patru cicluri: *Umbria, Expediție în țara diamantului, Curtea Medicilor și Poemul memoriei*, culegerea poartă girul lui Dumitru M. Ion care semnează și o amplă postfață intitulată: *Adrian Popescu sau Între beatitudine și iluminare*.

Traducerea în limba makedoneană este semnată de Dumitru M. Ion și Dimo Naun Dimcev.

KAROL WOJTYLA

DIN CICLUL CINT DESPRE SOARELE NESECAT

Nu-i ca o frunză sufletul

Nu-i ca o frunză sufletul.
Soarele în loc îl poate opri,
dacă împreună cu el va pogori
pe arcadele inaccesibile ale apusului.

Acolo îl ajunge și rămâne,
infruptându-se din a soarelui pogorire,
și de va merge mai departe
de umbra lui cea lungă nu se mai
desparte

Orizonturile totuși nu le învinge
și neliniștit de zilele ce vor veni
— la ușă până la urmă bate.
și astfel totul se va împlini
când soarele răsare în fiecare zi.

Știi

Când tristețea se-amestecă cu inserarea
— au amândouă aceeași culoare —
devin împreună o curioasă licoare,
se cu teamă să o beau aș putea.

Ca singur să mă las
pe cap cu această neliniște
din spaima serii ai mai luat
și gustul piinii veșniciei l-ai dat.

Când eternității din trup l-ai smuls
și pe malul celălalt te-ai dus
de departe ai auzit al meu suspin
de veacuri cunoscind de ce pling.

Știi că dorul nețărnut,
care o dată în ochi Te-a privit
nu caută a soarelui incintăre
ce singerează în sine și doare.

Soarele e cel care se îndepărtează

Sufletul nu-i ca o frunză,
ce după soare umblă
și moare, când verdețea în ea se stinge —
— soarele e cel care se îndepărtează
și tot mai departe de ea gravitează.

Că ziua se duce, n-ajunge frunză —
n-ajunge, că soarele răsare.
Moartea-i o prea scurtă rază
din cunoscutele ceasuri solare.

Amurgul se lasă

Privirea Ta în suflet pătrunsă
e ca soarele aplecat peste o frunză,
ce-o face să crească mai bogată
din bunătațea lui fiind infruptată.
— Învățătorule, ce se întâmplă însă
cu soarele și frunza? — amurgul se lasă.

Privirea este o liniștită genune

Dacă cosmosul e un ram greu de frunze
pe care lumina soarelui se prelinge,
dacă privirea este o liniștită genune,
care pe palma întinsă یرمپے —

Deci dacă frunzele tremură și cad
în hâu de lângă noi reflectate,
abisul ținește înadins —
în Tine fiind Ascuns.

Mai întâi m-ascund în cruce

Sărmanii mei ochi, când l-ai făcut,
din abis scoțindu-i pe mina întinsă
la privirea cea veșnică te-ai gândit,
incântat de genunea fără de sfârșit

și-ai zis :
mă umilesc, frate, mă umilesc,
și ochii niciodată nu ți-i înstrăinez,
mai întâi m-ascund în cruce,
și-apoi în griul copt și-n piine.

Deci mă gîndesc :
atît de mult te-ai umilit
ca singur în cosmos să nu fii
brațele departe sint de cruce
iar ochii dorului rămași, supuși — se zice.

În românește de Nicolae Mares

revista revistelor

REVISTA DE POEZIE FI NR. 94, „FREIHEIT”, 1990

● La propunerea poetului ceh Miroslav Holub, consiliul de administrație al Asociației Europene pentru promovarea poeziei a hotărât crearea unui centru de dialog între Europa de Est și de Vest. Centrul de dialog își va dezvolta activitățile în cadrul Centrului European de poezie la Leuven, Belgia, urmărind îmbogățirea bibliotecii de poezie, publicarea unor volume de versuri bilingve, organizarea de colocvii asupra relațiilor literare și culturale între toate țările Europei. Îndeosebi cu ocazia festivalurilor anuale de poezie.

Sub titlul „Freiheit”, centrul de dialog și-a publicat primul volum, apărut în seria europeană a caietelor din Louvain. Cartea este în întregime consacrată poeziei contemporane din Europa Centrală și Europa Răsăriteană, conținând poeme, comentarii, traduceri de Daniela Crăsnaru, Grete Tartler, Dan Ion Nasta, Mircea Ciobanu, Ioana Ieronim (România), Jan Twardovski, Czesław Miłosz, Zbigniew Herbert, Stanisław Baranczak, Ryszard Krynicki (Polonia), Efim Kletnikow, Milan Mladenović de Luzica (Yugoslavia), Maja Panapotova (Bulgaria), Oleg Hlebikov (U.R.S.S.), Szabolcs Varady (Hungaria), Miroslav Holub (Cehoslovacia), Reiner Kunze (Germania). Un amplu și documentat studiu despre poezia sud-est-europeană (inclusiv cea română) este semnat de Eugène van Itterbeek.

LINES REVIEW NR. 112, MARTIE 1990

● Revista scoțiană de poezie editată de Tessa Ransford pune în valoare îndeosebi doi poeți care scriu în gaelic, Derick Thomson și Sorley MacLean. Cu prezentările lui Hayden Murphy despre revistele literare irlandeze, ediția pare a fi predominant „celtică”. Sint comentate atît revistele din limba irlandeză, cît și cele bilingve și în engleză, dintre care cităm Limerick Poetry Broadsheet, The New Nation, Fortnight, Cyphers, The Honest Ulsterman, The Irish Review, Krino, Poetry Ireland Review, Rhinoceros, Riverine etc. O atenție specială merită de asemenea ciclul de versuri al poetului englez de origine maghiară George Szirtes (dintre care, deosebit de frumos, poemul în memoriam Sándor Weöres), precum și grupajul poetei Sue Lenier.

KURIER DER BOCHUMER GESELLSCHAFT FÜR RUMÄNISCHES SPRACHE UND LITERATUR NR. 15, BOCHUM 1990

● „Sintem fericiti că în acest număr, dedicat aniversării României Mari, putem saluta eliberarea ei, pe care o sperăm și dorim deplină și definitivă... Știm că problemele care apar a doua zi după victorie sint de cu totul altă natură și necesită un altfel de eroism: acela al tenacității și al constanței, al cinstei și intransigenței, al muncii îndrăgite... Ținem să vă asigurăm că în această nouă luptă, singura care poate consolida victoria, sintem alături de voi și ne străduim să vă ajutăm prin toate mijloacele. Și nu numai românii risipiți pe toate meridianele, ci și studenții și colegii noștri germani, și oamenii sim-

pli de pe stradă care mai ieri abia dacă știau unde se află România”. Cu acest salut al redactorului șef, Cicerone Poghir, Curierul (a cărui redacție cuprinde nume de renumiți filologi ca Andreas Bahr, Ursula Esser, Helmuth Frisch, Doris Heres, Ioana-Maria Ionescu, Hans-Joachim Kemper) deschide un număr dedicat colocviului „Viața culturală în România interbelică” (cu contribuții semnate de Valerian Georgescu, Paul Petrescu, I. M. Ionescu, Rudolf Wagner, Raphael Vagó, Zsolt K. Lengyel, Victor Eskenasy, Nicolae Lupan, Helmuth Frisch) precum și centenarului morții lui Eminescu. Problema universalității eminesciene ca și problemele traducerii poetului național român sint expuse de Cicerone Poghir și urmate de traduceri în franceză ale lui J. L. Courriol. Secțiunea culturii populare și a folclorului cuprinde întrebări și răspunsuri asupra bisericii românești precum și excelentul studiu al lui Heinz Stănescu despre preocupările lui Arthur Schott în domeniul folclorului românesc. Literatură („Gînduri” de Zoe Dumitrescu-Busulenga și „Gedichte” de Grete Tartler) e urmată de o secțiune lingvistică (Vasile Arvinte : „Împrumuturi de origine germană în română” și Adrian Porciuc : „Topor și Baltag. Două relicve lexicale din epoca de bronz”). Un omagiu memoriei lui Horia Stamatu, recenzii la volumele lui I. P. Culiianu și O. Birlea și un raport al bogatei activități purtate de Bochumer Gesellschaft für rumänische Sprache und Literatur în anii 1988—89 conturează seriozitatea și amploarea informațională a acestui caiet român-german.

G. T.

Tudor Vasiliu

Abonamente la librăria „CETATEA LITERARĂ”

● Librăria „Cetatea Literară” din str. Visarion nr. 2, sectorul I, București, cod postal 71.116 (Căsuța Postală 333 Oficiul I) aduce la cunoștința iubitorilor de carte din toată țara (cu excepția Capitalei și a localităților limitrofe) că, începînd cu trimestrul IV 1990, primește abonamente pentru CARTEA LA DOMICILIU.

În pretul abonamentelor (15 lei/lună, 45 lei/trimestru, 90 lei/semestru sau 180 lei/annual) se include, în

mod GRATUIT, și un abonament de acces la perioadă la una dintre revistele editate de Uniunea Scriitorilor din România, la alegerea abonatilor. Numele revistei preferate va fi înscris pe cuponul mandatului postal.

Librăria „Cetatea Literară” va expedia abonatilor săi cele mai noi apariții ale editurilor de stat, precum și particulare, în sistemul coletelor cu ramburs, asigurînd totodată și informații bibliografice asupra lucrărilor publicate sau aflate în curs de apariție.

Pentru informații suplimentare, adresați-vă în scris sau la telefoanele : 59 47 92, 50 22 51.

Urmare din pag. a 1.-a

Andrei Tarkovski

Film este un lucru plictisitor. Spunea că cel mai mult îi place să inventeze filmul, să gîndească decupajul, să călătorească în căutarea exterioarelor. „Un regizor e ca un croitor — spunea el. E extraordinar să imaginezi o haină nouă : să te gîndești la un stil nou, să desenezi, să alegi culorile și materialul, să croiești. Dar să coși butoniere sau un tiv, să soro-bești și să calci, e plicticos.” Tarkovski căuta în fiecare zi ceva nou. Când era

copil își dorea să devină un compozitor ca Bach ; mai tîrziu, cînd a înțeles, dezamăgit, că nimeni nu poate deveni un al doilea Bach, și-a dorit să devină dirijor, iar apoi regizor. În timpul filmării, însă, visa să fie grădinar îngrijind florile într-o fermă din Toscana. Insuși Bergman — care afirmase că, dacă un film nu e documentar, atunci visele sint subiectul lui — scria despre Tarkovski că avea abilitatea de a-și dramatiza visele în cea mai dificilă, dar totodată și cea mai nesigură, cea mai fluidă formă de artă. „Toată viața mea, spune Bergman, am bătut la ușile în spatele cărora el se mișca foarte sigur pe sine. Pentru mine, Tarkovski e cel mai mare, fiindcă a născocit un nou limbaj, fidel naturii intime a filmului, o expresie a vieții ca imagine secundă, ca vis.” Iată de ce, Tarkovski, care se mișcă pe tărîmul viselor cu naturalețe, este cel mai mare autor de filme.

moda, altfel

Să vrei să strălucești ca soarele (III)

Chiar și civilii poartă o tunică ajustată pe corp, butonată, lungă pînă la genunchi. Ea cunoaște varianta unei redingote cu mâneci evazate și manșete spumoase, bogate. Pantaloni se transformă sub influența unei mode olandeze „rhingraves”, cad drepti ca un jupon de femeie, numai că dublura se înnoadă la genunchi. Ciorapii de mătase sau de bumbac, asortați cu culoarea hainelor, sint prinși cu jartiere, foarte împodobite. Gulerul răsfrînt devine o cravată de dantele, jabot. Mantoul scurt-brandebourg. Funde peste tot, cit mai multe funde ! Cizmele sint răsfrînte, cu manșete late, largi, pantofii sint înalți pe gleznă, cu bot patrat, „à la cavaliere” și cu... funde.

Femeile adoptă „le justaucorps viril” și corsajul cu basc. Pe cap o bonetă mică, o batistă simplă de dantelă sau de mătase. Mai tîrziu o eșarfă : la mante, aruncată peste o coafură de o înălțime extravagantă, fontange, aplatizată brusc, în 1714, ca urmare a apariției la Curte a unei englezoalce.

Ludovic al XIII-lea a fost cel care a deschis la Curte o poftă deosebit de mare pentru balet. Baleturile erau executate numai de bărbați, cei cu talie grațioasă putînd cu ușurință să imite femeile, așa cum în sec. al XIX-lea femeile pre-

hyde-park

„Mai vino seara pe la noi, Dinescu dragă!...”

— cîntec impopular —

Ce faci, coane, acolo sus ?
Te-ai cățarat ca puilul de pisică în
salcim, fiindcă spinii lui te fac să-
crezi un trandafir gigant, și nu te mai
poți da jos ?

Berea s-a-nălțit friptura s-a răcit,
și tu, bătrîne, tot nu te-ai ivit în cir-
ciuma natală, la vreuna din mesele la
care ai crescut și te-ai format, și unde
scriitorii băștinași duc dorul zîmbetu-
lui tău — sărac în dinți dar mare-n
centimetri. Te temi ? Nu te-ai temut
tu de dictatură. Mai mult decît tradi-
ționalul scaun în cap al lui Andro-
nache nu ți se poate întimpla, și n-o
să-mi spui că ai nevoie de cap ca să
conduci Uniunea.

Nu te purta ca un leming grăbit să
calci pe urmele lui Manolescu și Pa-
ler — îi doare pe ei de literatura rom-
ână cum ne doare pe noi de critica
franceză. Urmele lor sint umerii noș-
tri și, ele duc pînă la graniță : cel ce-
i urmează nu știu să înoate și să revin-
nă, aidoma lor, spre a se arunca iar
în oceanul de vest.

Locul tău e printre noi, ăștia micii,
să te-nvățăm pe un coniac arta con-
ducerii noastre aparente. Ce haios erai
înainte : ba pletos, ba ciopîrtit pentru
vreo Dalilă, proaspăt descins din Slo-
bozia cu căpățîna de usturoi în stînga
și cu limba de lemn — cea cu care
și scriai — în dreapta, priticind ciola-
nul cu fasole (specialitatea ta) cu care
mă otrăveai tot la două zile, pe mine,
moldovean rafinat și bucătar de elită.
Ții minte cum nu spălam vasele de
ajunsese o fasole fermecată să prospe-
reze printre ele ? Nu cred că-ți mai a-
mintești cum te băteam la sah — era
o sută patru la o sută pentru mine —
și cum zvîrleai piesele în sus, într-o
arteziană isterică. De pe atunci nu
știi să pierzi. Ce-a mai rămas din
acel Dinescu ?

Predilecția ta pentru mărimi, în loc
să se stingă, s-a exacerbat. N-ai fler :
n-ai mirosit că nici un tip cu ade-
vărat mișto nu acceptă o funcție de
conducere decît pentru o clipă. Ai sfîr-
șit prin a te aduna cu tot felul. Știi
ceva ? Nu cred că Mașa dacă te-ar fi
cunoscut ca președinte, s-ar fi uitat
la tine.

Oricum, noi te-asteptăm la aceeași
adresă, grăbiți să ne-mpiedicăm în
calea Măriei Tale. Să mai vii, seara :
poarta, din păcate, nu e deschisă, ci
păzită de niște salariați și de un ciine
benevol, dar lampa — lui Ilci — e
încă aprinsă.

G. T.

Tudor Vasiliu

luau adesea rolul bărbaților. În istoria
baletului rămîne celebru Caruselul lui
Ludovic al XIV-lea, celebrat în fața la
Louvre, în 1662, spectacol despre care se
spune că nu a fost niciodată depășit în
splendoare. Imaginați-vă 500 de nobili,
în costume magnifice, călare pe cai îm-
podobiți cu pene, escortați de ajutoare
costumate cu elaborare, cu rafinament.
Strălucitoarea trupă era împărțită în
cinci cadrele, fiecare reprezentînd o na-
țiune, cu culori particulare, în fantezia
artei baroce. Primii înaintau romanii, în
roșu și aur, conduși de Rege, apoi per-
sani, în maron și roșu, conduși de Mon-
sieur ; urmau turcii, în negru și galben,
conduși de Prințul de Condé ; indienii,
în alb și pene aurite, cu Ducele d'En-
ghien ; și americanii, în verde și aur,
cu Ducele de Guise. Desenul costumului
acestuia din urmă uluiește și astăzi în
Biblioteca Arsenalului din Paris. Coadă
și coama calului sint împletite cu serpi
textili, șaua este din blană de tigrul,
tăvănită cu aur, penele coifului sint verzi
și albe. Dar nimeni nu l-a întrecut pe
Ludovic al XIV-lea în rolul din Baletul
Regal al Noptii. Pe cap — un coif ca
un soare cu raze de aur ; un guler de
raze de aur, umeri și manșete de raze
de aur ; un soare de aur, brodat pe
piept (muşchetarii purtau pe piept sem-
nul soarelui) ; o fustiță din raze de aur ;
jartiere prinse cu sori de aur ; pantofi
cu tocuri, cu sori de aur pe gleznă.
Cred că și soarele și-a zis atunci : „Iată-l
pe Regele Soare de pe pămînt !”

Corina Cristea

PARADOXELE UNUI TULBURĂTOR AL LINIȘTII

fragment din interviul-maraton acordat în 1986
ziaristului în exil Karel Hvizdala de

VACLAV HAVEL

K.H. : Vă apropiați acum de cincizeci de ani, poate că ar fi prilejul potrivit de a arunca o privire retrospectivă asupra vieții dvs.

V.H. : Este o sarcină diabolică, și primul și unicul lucru pe care îl pot spune chiar acum este că viața mea, munca mea, poziția mea, tot ce am făcut, pare împletit cu un suspect de mare număr de paradoxe. Să pornim de la acest fapt: sunt implicat într-o mulțime de lucruri, și totuși nu sunt expert în niciunul din ele. De-a lungul anilor, de pildă, am devenit cunoscut ca activist politic, dar niciodată nu am fost un politician, nici nu am dorit să fiu așa ceva. Nu am niciuna din calitățile necesare pentru aceasta. Atât adversarii cât și susținătorii mei, văd în mine un fenomen politic, deși nimic din ce fac eu nu poate fi considerat politică reală. Din când în când mai filosofez și eu — totuși, ce soi de filosof mai sunt oricum? Desigur că din tinerețe am savurat lectura cărților filosofice, dar educația mea filosofică este mai mult decât subredă și alcătuită absolut din „bucăți”. La anumite ocazii scriu despre literatură, totuși, dacă există vreun rol pe care îl se poate de cert nu îl detin, este acela de critic literar. Se întâmplă uneori că îmi vir nasul și în muzică, dar, dacă se poate spune ceva în privința aceasta, muzicalitatea mea este doar o sursă de amuzament pentru toată lumea. Chiar în domeniul pe care l-am considera principala mea vocație originală — teatrul — nu sunt realmente un expert. Am trecut rapid prin școala de artă dramatică și fără prea mare interes. Nu îmi place să citesc piese sau cărți despre teatru; la majoritatea teatrelor nu-mi place să mă duc, am o opinie personală cum s-ar zice, despre genul de teatru care-mi place și îmi scriu piesele în acest spirit, dar asta-i tot.

Așa că nu sunt deloc sigur că teatrul este unica mea misiune, foarte personală și indispensabilă. Îmi pot ușor imagina că, dacă mi-ar ieși în cale vreo ocazie irezistibilă, aș putea la fel de lesne să dedic aceeași cantitate de energie altei discipline. Este cert că nu mă simt ca un om de teatru profesionist, cineva atras în mod irezistibil spre teatru, o persoană al cărei destin este pe veci legat de teatru. Și mai curînd decât să fiu dramaturg în oricare teatru vechi, numai fiindcă am fost pregătit să fiu așa ceva, aș prefera să mă în-

torc la munca mea într-o berărie. În orice caz, ca dramaturg sunt oarecum suspect: pot scrie în felul meu extrem de particular, în limitele artei mele poetice îngust definite, dar dacă aș fi nevoit să scriu ceva care măcar ușor de tot s-ar depărta de această factură, probabil că aș fi un jalnic ratat.

Așadar, în general, deși îmi manifest prezența în multe locuri, nu am realmente nicăieri un loc ferm, predestinat, judecat în termeni fie de profesionalism, fie de calitate de expert, sau referitor la creșterea și educația mea, ori la calitățile și abilitățile mele. Nu pretind că existențe rămase în aer, fără rădăcini, care tulbură liniștea, ca a mea, nu sunt necesare. Dar aceasta nu schimbă nimic din tensiunea paradoxală existentă între seriozitatea cu care sunt acceptat și amatorismul meu. Lista paradoxelor mele private nu se oprește aici, este doar începutul. Să mai spicuiască alte câteva, la întâmplare: am ales un mod destul de agitat de viață și totdeauna încreșesc fața apei pe undeva, totuși nu rîvnesc nimic mai mult decât pace și tihnă. Sunt o dragoste extraordinară pentru armonie, confort, agrement și înțelegere amicală reciprocă între oameni (aș fi cel mai fericit om dacă, pur și simplu, fiecare l-ar simpatiza pe fiecare, mereu); tensiune, conflict, neînțelegere, nesiguranță și confuzie: astea mă zdruncină; cu toate acestea, poziția mea în lume a fost și continuă să fie profund controversată. Toată viața am fost în conflict cu statul și cu diferite instituții și organizații; reputația mea este aceea a unui etern rebel și protes-

tatar, pentru care nu există nimic sfînt — iar piesele mele sînt cu totul altceva decît un tablou al păcii și armoniei.

Sînt foarte nesigur de mine, aproape neurotic. Tînd să intru ușor în panică; totdeauna sînt terorizat de ceva, speriat măcar și de ipoteza că ar începe să sune telefonul; sînt bîntuit de îndoieli și totdeauna mă blestem sau mă blamez în mod masochist pentru ceva; totuși, în ochii multora trec drept (și într-o anumită măsură, justificat!) cineva sigur de el, înzestrat cu un echilibru demn de invidiat, liniștit, cu capul bine înfipt pe umeri, constant perseverent, cu picioarele pe pămînt, gata să-și apere demnitatea personală.

Sînt rațional și sistematic, iubesc ordinea și spiritul de ordine, sînt disciplinat și se poate bizui cineva pe mine, aproape de o pedanterie birocratică; în același timp, sînt hipersensitiv, aproape puțin sentimental, o persoană care a fost totdeauna atrasă de orice este misterios, magic, irațional, inexplicabil, grotesc și absurd, de tot ce scapă de sub imperiul ordinii și o face problematică. Sînt o ființă sociabilă, căreia îi place să se afle printre oameni, să organizeze petreceri, să aducă oameni laolaltă; sînt un ins voios, uneori devin sufletul conversației la o petrecere, îmi plac bătăura și diferitele plăceri și destinderi ale vieții — în același timp, sînt omul cel mai fericit cînd rămîn singur, și ca urmare viața mea este o constantă evadare în solitudine și introspecție liniștită.

Trebuie să pară un paradox: scriu piese necruțător de sceptice, chiar crude — totuși, în alte privințe mă comport aproape ca un Don Quijote și un etern visător, luptînd ca un nerod pentru un ideal sau altul. În adîncul sufletului meu sînt sfios și timid — și cu toate acestea, în unele adunări și forum-uri sînt un notoriu stîrnitor al maselor, care nu se teme să spună cele mai dure lucruri drept în obrazul oricui. Sau altceva, un lucru pe care l-am menționat cu alt prilej: pentru mulți oameni sînt un izvor constant de speranță, și totuși totdeauna cad pradă depresiunilor, nesiguranțelor și îndoielilor, și mereu sînt silit să caut anevoie speranța mea lăuntrică, să-mi reviu în fire cu mare efort, așa că nu prea văd cum am eu speranță de dăruit. Deci, nu sînt cu adevărat un reazim în rolul de distribuitor al speranței și încurajării pentru cei din preajma mea, de vreme ce eu însumi sînt mereu în căutarea unei îmbărbătări. Sînt înfățișat ca un om dirz și brav, care nu a ezitat să aleagă închisoarea cînd i se oferea opțiunea cu mult mai atrăgătoare — și se ivesc înmăjurări cînd trebuie să revin de reputația mea. Fant este că totdeauna sînt speriat de ceva, și chiar presupusul meu curaj și energia izvorăsc din frica mea: frica de propria mea conștiință, care se delectează să mă tortureze pentru esecuri și lacune reale și imaginare. Și toată acea eroică perioadă petrecută în închisoare nu a fost, în fapt, decît un lung sir de înmăjurări, spaima și terori: eram un copil înșnămintat, terorizat, aflat în mod confuz pe acest pămînt, speriat de viață, și punînd vesnic la îndoială dacă ocupă locul cuvenit în ordinea lucrurilor; probabil că am suportat închisoarea mai rău decît ar fi izbutit majoritatea celor care mă admiră. De cîte ori aud strigătul devenit familiar prin săli: „Havel!”, intru în panică. Odată, după ce mi-am auzit strigătul numele în felul acesta, am sărit din pat fără să mă gîndesc și m-am pocnit cu țeasta de bordura ferestrei. Și cu toate astea și în pofida tuturor celor spuse, știu că, dacă ar fi necesar, m-aș întoarce iarăși la închisoare, și aș supraviețui.

In românește de
Eugen B. Marian

bridge

Norocul celor curajoși

Deși limitează hazardul pînă aproape de zero, bridge-ul competitiv nu exclude dintre „instrumentele” sale de lucru șansa. Ea nu are, desigur, un rol foarte important — acela unde aproape totul este calcul, norocul

nu funcționează sau funcționează subaltern — dar sînt momente cînd de ea poate să depîndă realizarea unui contract. Oricît de abil și de logic ar judeca un jucător, oricît de exact ar ști el că realizarea contractului licitat stă în reușita unui impas la un amărît de valet, dacă valetul cu pricina nu se află într-o poziție impasabilă toată abilitatea, inteligența, finetea etc nu folosesc la nimic. Trebuie, deci, să ai și norocul de a găsi, la adversar, cartea potrivită la locul potrivit, vreau să spun convenabil. Una din diferențele clare dintre un jucător foarte bun și unul mediocru e că acesta din urmă se lasă, într-o situație precum aceea de mai sus, la mîna norocului, pe cînd cel dintîi în-

cearcă să evite o atare ipostază prin căutarea unei alte căi de realizare a contractului, plecînd de la premisa că valetul cu pricina e rău așezat și, prin urmare, face inutil, adică inefficient, impasul. E drept că norocul îi ajută pe cei curajoși dar, cel puțin în bridge, celebrul adagiu se cuvine a fi înțeles ca sfidare a norocului, curajul în acest sport nefiind altceva decît chiar refuzul de a miza pe șansă, ceea ce face ca traducerea corectă a vorbelor latinilor, înțelesul lor adevărat să fie: norocul îi ajută pe cei care nu i se închină. „Fiii norocului” — cum li se spune celor care cîntînd exclusiv pe noroc izbutesc „pour une fois” să fie atinși de aripa acestuia — nu au prea mari șanse de a

deveni buni jucători de bridge. Lîpsindu-le curajul de a nu miza pe noroc, ei nu vor putea să înainteze altfel decît în cerc și nu vor înțelege niciodată de ce Făt-Frumos și un personaj dezagreabil, romanele lui Dostoievski și cîntecele lui Jacques Brel. Dacă i-am înfîlîni numai la masa de bridge, ca simpli jucători, încă n-ar fi rău. Trist e cînd ajung, cum-necum, sus de tot, în locul de unde pot da lecții cu aerul că ei sînt norocul jucătorilor de rînd. Faptul că ei pot fi chiar sinceri în acest aer nu cred că e o consolare pentru ceilalți, e cel mult un blestem.

Laurențiu Ulici